F.XVIII.29

39. a 8385

[redacted]

emp: —— L 2. 10.

Del Dottor Moriani

CONSTITUTIONUM EPIDEMICARUM MUTINENSIUM ANNORUM QUINQUE

Editio Secunda

BERNARDINI RAMAZZINI
In Patavino Gymnaſio Practicæ Medicinæ
Profeſſoris Primarii.

ACCEDIT

DISSERTATIO EPISTOLARIS
DE
ABUSU CHINÆ CHINÆ
AD
D. BARTHOLOMÆUM RAMAZZINI
Mutinæ Medicinam Facientem.

PATAVII, MDCCXIV.
Ex Typographia Jo: Baptiſtæ Conzatti.
SUPERIORUM PERMISSU.

8385

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

Illuſtriſſimis, atque Excellentiſſimis D. D. Equitibus, D. Marci Procuratoribus,

ET

PATAVINI GYMNASII

MODERATORIBUS

D. CAROLO RUZINO
D. FRANCISCO LAUREDANO
D. ALOYSIO PISANO

BERNARDINUS RAMAZZINI
FELICITATEM

COnſtitutiones meas Epidemicas, quas olim circa finem prægreſſi Seculi

evulgavi , & Mutinenſes dixi ;
quia modo Agros , modo Civita-
tem afflixerint , denuo in publi-
cum prodire volui , ſed nonniſi ſub
Nominum Veſtrorum auſpiciis , Pa-
tavini Lycei MODERATORES
AMPLISSIMI , neque ab hoc pro-
poſito quidquam me dimovit , quòd
novum aliquod Opus non ſint , ſcio
enim Autoritatem Veſtram eam eſ-
ſe , ut Antiquis gratiam , Obſcuris lu-
cem conciliare valeat . Hiſce ta-
men novum aliquid accedit , Diſ-
ſertatio nempe de Chinæ Chinæ
abuſu , quem ubique tam gran-
dem , ac familiarem factum vi-
deo , ut caſtigatione aliqua & ani-
mad-

madverſione indigeat. Non eſt enim tam inſons, ut vulgo creditur, Americanum iſtud Febrifugum, ut aliquando Medico, qui illud exhibuerit, in votis non ſit febrem repetere, ſed fortiorem, ut tollantur ea mala, quæ China China ob febris extinctionem invexerit. Certe conſtat longe tutiora fuiſſe Veterum febrifuga, quæ olim uſui erant ad febris cauſam ſenſim eliminandam, quàm Indum iſtud, cujus operandi modum in noſtris Corporibus, admirari potius licet, quàm intelligere. Vos autem CLARISSIMI VIRI, quorum Incolumitas ad pu-

blicum bonum tanti intereſt, ita valere volo, ut Medicorum nullus Peruvianum Corticem, aut quidquam aliud pharmaceuticum Vobis unquam præſcribat.

Dabam Patavii die 20. Julii 1714.

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

ABſceſſus aliquando morbus, modo non pag. 115
Aer morborum Epidemicorum, ut plurimum cauſa. 21
Qualis ad bonam reſpirationem. 23
Craſſus & partibus volatilibus, quæ à Sole emanant, deſtitutus, bilem languidam efficit, & ſuccum pancreaticum acriorem reddit. 26
Aer auſtralis, & Borealis cuius indolis. 170
Ætas puerilis minus apta ad Chinæ Chinæ uſum ob errata in victu. 204
Algidæ febres eæ ſunt, quæ ab initio uſque ad ſui finem perpetuo comitantur frigore, ſuum tamen typum ſervantes. 227
Apes quando ſteriles & infirmæ. 19
Apoplexiæ, Catharri, Cachexiæ, Hydropes acidi prædominium ſignificant. 69
Apoplexia multiplex. 103
Aliquando deperditur loquela non vox. 104
Quid conferat ad prognoſim, & curationem. 104
Quando exigat V.S. 228
Aphonia in maligna febre alia convulſiva, alia exolutoria. 105
Aquæ puteales ex nimia illuvione cœnoſæ, & ſemiputridæ. 28

Aqua non convenit in febribus ab acido exortis 54
Atramenti ſpecies obſervata ex ſolutione Vitrioli, & ſolutione Chinæ Chinæ 234
Auctoris opinio de uſu Chinæ Chinæ varia ſecundum diverſas ſuas ætates. 200

B

Boves quando facile luxentur. 20
Bononienſis Schola laudatur. 232

C

Caloris virtus 127
Cacochymia ab eſu leguminum 110
Canis, & aliorum Aſtrorum ortus varius. 36
Cardiaca acida quo tempore utilia. 126
Caſtrenſibus febribus Chinæ Chinæ uſus noxius. 227
Caſus comitis Torricini exponitur. 236
Catharri generatio. 82
Cauſa non eſt caput. ibid.
Catharri materia, locus &c. 83
Quo ad Senes obſervatio. 96
Cauſæ morborum Epidemicorum. 21
Chinæ Chinæ vim Febrifugam licet potius admirari, quàm intelligere. 201
Nihil è ſua natura à corpore educit. 202
Chinæ Chinæ abuſum eſſe illam exhibere quacumque ætate, regione, ſexu, tempore, temperamento. 204
Chinæ Chinæ virtus Oppio aſſimilatur. 237
China China in Conſtitutione ſicca feliciorem habet uſum, quàm in humida. 192

Chi-

Chinæ Chinæ decoctum ad uſum clyſterium adhibitum. 234
Chinæ Chinæ energia in Stomacho præcipue, in aliis partibus, aut parva, aut nulla. 23
Cicadarum natura, nutritio. 43
Si ſileant malum. ibid.
Quodam anno aphonæ non ſic Ranæ. 6
Clyſter nutriens per 66. dies ſuſtentavit Monialem Oeſophagi paralyſi affectam. 107
Conſtitutio pluvioſa, & humida anni 1689. 5
Conſtitutio Uratislavienſis in qua multi è Chinæ Chinæ potione obiere. 225
Cortex Peruvianus vim habet fixativam. 231
Cortex Peruvianus quando nocuit, & quando profuit. 190.
Malum in quibuſdam febribus. 57
Non eſt remedium univerſale. 191
In frigidis, & humidis conſtitutionibus parum ſalutaris. 192
In calidis, & ſiccis è contra ſalubris. ibid.
Corticis Peruviani uſus tertianis malignis convenit, uti remedium empiricum & cætera alexipharmaca. 202
Corticis uſus tutior Viris & mulieribus exercitis, quàm Nobilibus. 208
Corticis nucum virtus, preſertim in inflammatione. 44
Crocus Martis non eſt aperitivus, ſed adſtringens, niſi acidum ſuperfluum repererit in Ventriculo à quo ſolvatur. 62
Cucurbitulæ ſcarificatæ an conveniant in febre maligna. 82

D

Deglutitio propter Oeſophagi paralyſim periculoſa. 107
Divinum Hippocratis in morbis non ſolum, ſed etiam in remediis reperitur. 201
Dyſenteria aliquando minus malum diarrhœa. 18
Dyſenteriæ remedium ab oppiatis. 162

E

Eclypſis infirmis valde noxia. 147
Caſus inſignis. ibid.
Magna alteratio eſt in aere. ibid.
Epidemici morbi cauſæ communes, ſunt præſertim aer infectus ſive ex inferioribus ſive ex ſuperioribus, communia alimenta mali ſucci, & aquæ corruptæ. 21
Epilepſia tentari ſolitus, & à quartana ſanatus, fugata quartana per febrifugum, rurſus fit epilepticus. 226
Experimenta multa facta permiſcendo Chinam cum variis ſuccis. 234

F

Febres quæ ſeptimo die ſudore erumpente judicabantur. 129
Febris tertiana, etiam duplex famelica. 13
Febres tertianæ ex fermento ſalinoacido in legitimis magis volatile & activo, minus autem volatile, & ſubjecto acido irretitum in nothis. 27
Febres famelicæ. ibid.

Fe-

acie, pertigerant Valleſius in hiſtoria Simonis 2. *in 6. Epid.* Ballonius *l.2.* in ſuis Epidemiis, Fernelius in libro de Febribus *l.2.c.*18. Mihi quidem Cadaver ullum diſſecare non licuit, ut ex autopſia peticularis hujuſce diffuſionis per interiora Corporis certior fierem, (quando apud nos nullo pretio quiſquam ex Plebecula Cadaver aliquod ex ſuis domeſticis pro ſimplici inſpectione permitteret) conſtans tamen obſervatio, quòd ii qui ex hac tempeſtate evaſerunt per nullam ſenſibilem humorum excretionem convaluerint, ut ſuperius annotavi, ſed per ſolam Peticularum ſuo loco, & tempore apparitionem, ac per totum corpus expanſionem, lentamque earumdem evaneſcentiam, ad credendum compellit, Naturam poſt factam primis diebus juſtam humorum ebullitionem virulentum illum ichorem deſpumaſſe, ac illum primò quidem in partibus internis, mox in externis quoque depoſuiſſe, ut hoc pacto per mille Arteriarum oſcula tetro illo miaſmate exantlato tota maſſa ſanguinea priſtino ſuo nitori redderetur. Curioſum autem eſt id quod Diemembroechius refert ſibi in Cadavere ex hac Febre extincto obſervatum, nimirum maculas haſce ab ipſo Perioſtio initium du-

cere, & lata baſi inſtar Pyramidis per muſculos uſque ad Cutem aſcendere inſtar fumi Lampadis recenter extinctæ.

LII. Non tam modicum igitur eſſe illud, quod in Peticulari Febre è ſanguineo penu ſecernitur cenſendum eſt, imò toto eo tempore quo hujus morbi hiſtoria abſolvitur, talem eſſe diacriſim, quæ in Criticarum cenſu reponi poſſit, quamvis non adeò ſenſibilis ſit, ut reliquæ evacuationes criticæ, tum ob materiæ tenuitatem, quæ inſenſibiliter expirat, tum quod illius pars major per interiora Corporis diffundatur, in cute Pyramidis tantum apice apparente; Sic non ineptè explicari poſſe crediderim ſuperius enarrata Symptomata, quæ Febrim hanc comitabantur, ſicuti, & modum quo Natura harum Febrium curationem moliebatur; Dorſi enim, ac totius Corporis laſſitudo, qualis in Febribus, quæ *κοπιώδεις* dicuntur, non aliunde quàm ab ichore illo ab Arteriarum oſculis in membranas, & muſculorum fibras refuſo ortum ducebat, ſicuti & Præcordiorum Anxietas, Faucium ardor, Aurium ſurditas, Mentis ſtupor, ab eadem materia pendebant ad partes tranſmiſſa ubi functiones Animales, & Vitales exercentur. Cum enim Natura totum

tum Venoſum genus à pravo illo miaſmate expurgare vellet, non unam ſibi viam eligebat, quò noxios humores eliminaret (ut aliquando per Vomitum, Alvi fluxum, Urinarias vias, cutis poros, ſolet efficere) ſed tot ſibi fores aperuit quot ſunt Arteriarum oſcula, idcirco omnes ferè Corporis partes noxam ſentiebant, donec rejectamentis illis diſcuſſis priorem tonum recuperarent. Cum hoc modo itaque in hac Febre expugnanda Natura procederet, mirum non eſt ſi ſuſpenſo pede ad Venæ ſectionem, aliaque remedia adminiſtranda procedendum erat, ne diſtraheretur Natura, & cur felicius res ceſſerit Medicis ſanguinis abſtemiis quàm profuſoribus; hanc ob cauſam Pagani facilius evadebant, quàm Urbani qui perſæpè medendo ægreſcebant.

LIII. Ubi verò malignum illud Virus præpollebat ad internecionem uſque ſpirituum Animalium, & Vitalium cuncta in pejus citiſſimè ruebant, Peticulis ſeu vix ſe prodentibus, ſeu ſubitò evaneſcentibus, quibus præſtò aderant ſumma virium proſtratio, Aſphyxiæ, totius corporis perfrigerationes, Singultus, & Iſchuriæ ſpuriæ, quæ ſatis frequentes fuerunt; ceſſante enim Spirituum

Animalium influxu, & feriante Corde à naturali motu, nullus fiebat arterioſi ſanguinis ad Renes appulſus, & conſequenter nulla ſeri ſecretio; qui autem ex hac Febre occumbebant pleni, & ſucculenti, ut diximus, efferebantur, eò quòd non ingens eſſet calor, qui Febres iſtas comitaretur, [quam ob cauſam non admodum ſitirent] & quia pertenue eſſet quod per tranſpiratum exhalaret. Cur verò decreſcente Luna, ac eadem ſilente, magis ſæviret hæc Febris [ſi in re tam abſtruſa licet aliquid coniicere] id fieri potuiſſe crediderim eò quòd ſicuti in Macrocoſmo dicitur Luna Gubernatrix tenebrarum, & mobilis undæ, cum illi uni Æquor obtemperet, ſic ſuper Microcoſmi limpham dominatum obtineat, & quemadmodum *omnia in Plenilunio Maria purgantur*, ut ait Plinius *l. 2. H.N. c. 98.* ita in hac Febre, dum Luna pleno lumine vigeret, ſanguineum ſerum in motum cieret, unde promptius macularum eruptio, & totius maſſæ humoralis repurgatio contingeret, ejus verò lumine deficiente, ac per totum tempus illune, ſegnius moverentur humores, ideòque minus apti ad exitum, & ſic concluſi Febrem augerent.

LIV.

Febres contumaces, & ad recidivam pronæ. 15
Febrium intermittentium cauſæ internæ ubi ſtabu-
lentur. 29
An conveniat in ipſis Venæ ſectio. 48
Quænam ſit febris Gaſtrica, quænam Venoſa. 51
Febris petechialis natura. 164
Febris petechialis. 145
Mutationes lunares obſervandæ in tali febre 147
Febris Peticularis Autorum opiniones. 178
Talis febris ſigna. 150
Die quarta vel Septima erumpebant peticulæ. 152
Quibus primis diebus erumpebant mors ſeque-
batur. ibid.
Alvi fluxus funeſtus. 154
Singultus feralis. 22
Qui vermes per os emiſerunt mortui ſunt. ibid.
Stupiditas, læſio memoriæ, ſurditas. 155
Agricolæ ſine ullo remedio ut plurimum vim morbi
eludebant. ibid.
Remedia qualia. 158
Purgatio levis conferebat. 161
Febris Peticularis natura unde proveniat. 178
Opinio Autoris ad fluorem Sanguinis inclinans
qua ratione, & experientia probetur. 179
Juvenes & fortes invadebat, non Senes valetudina-
rios. ibid.
In Corporibus denatis diſſectis obſervabantur ma-
culæ aſcendere ad cutem inſtar fumi lampadis
nuper extinctæ. 186
Febris lenticularis natura. 164
Febris maligna modo in coagulatione Sanguinis, modo
in diſſolutione conſiſtit. 174
In

In hac febre alvum ducere, & venam ſecare periculoſum. 181
Febribus eſſentialiter continuis, & inflammatoriis noxius eſt Chinæ Chinæ uſus. 221
Febris Apoplexiæ, ſuperveniens V.S. prohibet. 228
Febres parvæ an augendæ. 228
Febris intermittens poſt Chinæ Chinæ uſum nunquam ad perfectam apyrexiam devenit. 215
Febris excitatio neceſſaria poſt Corticem Peruvianum aſſumptum ſi vigeant dolores Abdominis. 192
Fit excitatio per Salem Armoniacum. ibid.
Magis luxuriabatur ubi patulæ erant viæ & humiliora tecta æſtate tranſacta. 124
Fœmineus ſexus quare minus aptus ad Chinæ beneficia, quàm virilis. 205
Phlebothomia quando infelix 78
Ficus Pharaonis, & Spiritus Salis Armoniaci laudatur ad Chinæ Chinæ damna auferenda. 228
Franciſcus Tonanus laudatur, ac teſtis adducitur. 230
Frigoris virtus. 128
Frumenti in Lolium credita converſio. 8
Fulmen Agricolam percuſſit mirabili effectu. 124

G

Gravidis mulieribus, & eò magis ſi vicinæ ſint partui, ſalubrius eſt Chinæ Chinæ uſus. 208

H

Humorum maturatio impeditur ab uſu Chinæ Chinæ. 230

Hyems

Hyems tota ſerena. 137
Mitiſſimis frigoribus. 138

I

Ignis febrilis ad humores concoquendos efficacia. 229
Inflammatio non indicat majorem ad partem humorum influxum. 81
Humores non feruntur majori impetu ad partem inflammatam. 81
Curatur per laxantia non per adſtringentia. 44
Intercipentia revellentia reprobantur. 88

L

Lac coctione dulcedinem acquirit, mel autem deperdit. 127
Laudani virtus. 162
Legio pedeſtris febre caſtrenſi correpta, & à Chirurgo China China potionata tota fere hydropica facta. 227
Leucophlegmatia Sale, & Sole curatur. 47
Lucta inter acidum Stomachi, & alchali fixum Chinæ. 234
Lumbricos in aqua ubi diſſolutum fuerit mel & saccarum citius mori, quam in amariſſimis, quorundam opinio. 62
Lunæ decreſcentia quare infirmis obſit. 188

Mal-

M

Malpighius ſatis moderatus in uſu Chinæ . 232
Maturatio humorum impeditur ab uſu Chinæ Chinæ 230 .
Medici Mutinenſes olim temperati in uſu Chinæ . 230
Medicamenta aliquando magis exaſperant morbos, ſicuti & venæ ſectiones, preſertim quando mala aeris diatheſis morbum alit . 47
Medicamenta per os aſſumpta varias mutationes ſubeunt iuxta varias conditiones ventriculi . 63
Melancholicis temperamentis uſus Chinæ Chinæ parum ſalubris. 209
Monialibus cur raro ſalubris Chinæ Chinæ uſus . 205
Mixtio rerum quantum poſſit ex pulveris pyrrii compoſitione dignoſcitur . 234
Morbi, Apoplexiæ, Pleuritides, Peripneumoniæ, Catharri ſuffocativi, Anginæ, Eriſipilata . 77
Cauſæ talium morborum . 79
Morbi omnes tam continui, quàm intermittentes circa veſperas exacerbari ſolent . 222

N

Nobilibus Viris, ac Principibus febre laborantibus non admodum tutum remedium China. 240
Nucis Cortex ſuaque virtus. 44

Oc-

O

Oeſophagi paralyſis in Virgine Moniali. 107
Operoſis mulieribus tutius exhibetur China China. 208
Opium Chinæ Chinæ comparatur, ſed illius virtus ephemera eſt. 201

P

Parotides. 63
Peticularum natura. 177
Piſces meliores qui 67
Piſces quando abundent. 7
Agricolis quare noxii. 28
Polypi plurimi in Cadaveribus, & unde. 100
Principibus febre laborantibus China non eſt tutum remedium. 206
Prophilaxis in genere quænam vera ſit 240
Pueri magno numero extincti. 18
hujus rei ratio. 66
Pulſus obſcuratio cur magis in morbis Stomachi, & inteſtinorum quam Pectoris. 163
Purgationes in quibus periculoſæ. 110
Purgationes leves ſalutares ab initio in quibuſdam febribus. 189

Quar-

Q

Quartana febris cur pomeridianis horis acceſſiones habeat. 222

R

Radix Chinæ Indiæ Orientalis olim in magno pretio. 231
Regionibus humidis minus ſecurus Chinæ Chinæ uſus, quam montanis. 210
Remedia habent ſua fata, ut radix Chinæ Indiæ Orientalis cujus uſus penè obſolevit. 231
Remedium quoad vermes. 61
Remedium vini quoad febres. 16
Remedia calida utilia etiam in morbis in quibus ſymptomata caloris apparent. 122
Revulſiones impugnatæ. 88
Richardus Lover, & Sohort paulo poſt aſſumptam Chinam Chinam mortui ſunt. 226
Roris natura & virtus. 37
Rubigo à rodendo vel quaſi urendo. 56
A quo oriatur, & quo tempore. 31
Quid ſit & quomodo operetur. 39
Rubigo in foliis Mororum apparens, ſterilitatis prodroma. 138
Ruſtici quibuſdam morbis minus ſubjecti. 111

San-

S

Sanguinis miſſio tertianam ſimplicem in duplicem convertebat. 12
Scabies copioſa quo tempore. 113
Quid ſit, curatio ejus. ibid.
Schola Bononienſis laudatur. 232
Senes quando de repente moriebantur. 78
Poſtem dificiliter ſentiunt. 180
Sectio Venæ non confert quando ab acido morbus eſt. 48
Quando conferat & pateat. 51
Quando infelix. 95
Senibus preſertim. 96
Similitudines parere errorem etiam bonis medicis non ſic cauſam. 50
In ſiccitatibus omnia meliora. 4
Sol febricitantes ſublevabat. 13
Solis occaſus malus, ac ortus bonus in quibuſdam febribus. 46
Somnus in amplo & frigido Conclavi utilis. 129
Spiritus volatiles de Cœlo defluunt, à Terra ut pote ſuccis mineralibus referta continuò acidæ particulæ efferuntur. 26
Stellarum influxus incerti ſunt, quia incertum eſt qua ratione materia ſubjecta influxum recipiat. 32
Sterilitatis Signa. 138
Suppuratio tollit timorem recidivæ. 230

Tem-

T

Tempeſtas humida lutulenta. 4
Sicca frigida. 77
Temperamentis melancholicis, pituitoſis China China inſalubris. 209
Temperamentis bilioſis tutior Chinæ Chinæ uſus. 210
Temporum mutationes obſervandæ ut in illis nec medicamenta, nec venæ ſectiones celebrentur. 32
Sic Solſtitia, Equinoctia, Canis, Arcturi exortum, Plejadum occaſus, iſtis temporibus morbi maximè judicantur, alii pereunt, aut in ſpeciem aliam convertuntur. ibid.
Terræmotus pravas exhalationes inferunt, quæ aerem inficiunt. 28
Tertiana ſimplex in duplicem converſa, & quare. 52
Tertianam, & quartanam febrem majori viſciditate diferre, quorundam opinio. 60
Tertianæ intermittentes malignæ Hippocrati notæ. 219

V

Variolæ ex Sanguinis Stagnatione ab acido luxuriante. 42
Variolæ poſt ingentem æſtatis calorem erumpere ſolent. 130
Venæ Sectio quando infelix. 95
Venti Solis radios hebetant, nec diſcutiuntur vapores terrei, hinc aer inficitur. 25

Ven-

Venti propriis qualitatibus aerem afficiunt. 87
Venti auſtrales, & Boreales quid præſtent. 140
Verminationis cauſa. 61
Curatio per Chinam Chinam. ibid.
Vermes quandoque excitant ſingultum. 14
Vini ſpiritus in paralyſi. 109
Vinum magnum Cardiacum, & remedium in quibuſdam febribus. 16
Vinum in febribus ab acido optimum remedium. 56
Vina cur Autumno facile aceſcant. 53
Vinum tenue acorem induit, ideo non bonum. 57
Viperina medicamenta quando utilia. 123
Viperæ temperies. ibid.
Vomitus ſanat febres intermittentes. 51
Vox acuta unde. 104
Uſus Chinæ Chinæ in larga doſi in Germania adhibitus. 233

Finis Indicis rerum.

NOI

NOI REFFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di reviſione, & approbatione del P. F. Ambroſio Liſotti Inquiſitore di Padova nel Libro intitolato *Conſtitutionum Epidemicarum Mutinenſium &c. Bernardini Ramazzini Patavii Medicinæ Primarii Profeſſoris &c.* non v'eſſer cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza à Gio: Battiſta Conzatti Stampatore in Padova, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in Materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, & di Padova.

Dat. 23. Giugno 1714.

(Carlo Ruzini Kav. Proc. Reffor.
(
(Alviſe Piſani Kav. Proc. Reffor.

Agoſtino Gadaldini Segret.

CONSTITUTIO EPIDEMICA RURALIS.

A. 1690.

I. SOlemnis Aſtrologorum, quos Judiciarios appellant, ferè ubique eſt Conſuetudo, ut cum Annus extremo ſenio confectus eſt, & ad ſui finem properat, illicò ſucceſſuri Anni geneſim in anteceſſum deſcribant, & ex Aſtrorum poſitu illius Indolem, genium, mores, num ſalubris, an inſalubris, num frugifer, an ſterilis futurus ſit, ſuas Ephemerides evulgando, prænuntient. Contraria quidem, ſed tutiori methodo mihi viſum eſt incedere, ſiquidem Anni jam exacti naturam, ac temperiem, qui Morbi graſſati fuerint quæ remedia Praxis ſalutaria deprehenderit, quæ noxia, compendioſè enarrare conſtitui, quod Inſtitutum poſthac ſingulis Annis proſequi mihi in animo eſt, donec Operis filum abrumpat

—— *Mors ultima linea rerum.*

Id autem Ingenuis Profeſſoribus nec injucundum, nec Praxi prorſus inutile futurum credidi, quando Ars Medica ſolis Obſervationibus ortum ſuum, ac progreſſum debet, majorem quoque in dies habitura, ſi ea quæ in morborum Curationibus nova, & inſolita quotidie accidunt, accuratius obſervarentur. Erit tamen, non ſecus ac in Aſtrologorum Ephemeridibus, hic quoque Divinationi locus; non enim ea ſolùm quæ hoc Anno apud Noſtrates acciderint, referre ſatis duxi, ſed penſum meum exiſtimavi, ulterius cauſas diſquirere, undenam tam copioſa morborum ſeges in Agris noſtris prodierit, ac ſi non philoſophari, ſaltem divinare, quem exitum habitura ſit hæc Epidemica Affectio. In rebus autem abſtruſis, & alta caligine involutis vaticinari quoque humanam imbecillitatem pudere non debet, multòque minus in Arte Medica, quando ipſe Divinus Præceptor *in Ep. ad Phil.* tradidit, *Medicinam, & Vaticinationem eſſe valdè cognatas, cum ambarum Artium unus ſit Apollo Progenitor.*

II. Exactè perdiſcendam *Temporum Conſtitutionem, & quemque morbum, & qui morbus ſit bonus, & qui periculoſus, aut in Conſtitutione,*

ne,

ne, aut in morbo, verba ſunt, immò Oraculum Hippocratis in Libro de diebus Judicatoriis *n.* 1. nam ut ibidem ait, *Plerumque Hominis Natura Univerſi poteſtatem non ſuperat*. Nomine autem Univerſi proculdubio Divinus Senex Aeris poteſtatem nobis deſignavit, ex cujus vitio omnes ferè Epidemiales Affectus ortum ducunt. Plurimùm autem momenti, tum ad prænoſcendos futuros morbos, tum ad eoſdem profligandos, & rectam victus rationem inſtituendam, quæ à morbis vulgaribus Optima Præſervatrix dicitur, plurimùm inquam momenti habere, non ſolùm præſentem temporum Conſtitutionem, ſed etiam anteactas diligenter obſervare, nemo non videt, cum ex iis, tamquam ex ſua radice variæ, & inſolentes Aeris alterationes progerminent, quæ modò hanc, modò illam morbi popularis ſpeciem quandoque inferant. Antequam ergo Epidemici Affectus, qui Colonos noſtros, & Ciſpadanæ Regionis humiliorem partem afflixit, deſcriptionem aggrediar, operæ pretium duxi, prægreſſas Conſtitutiones paululum perpendere.

III. Quatuor, aut quinque Annos non vulgaris ſiccitatis in tota penè Italia præceſſiſſe jam ſatis conſtat, quo tempore uberrimus

fuit frugum omnium proventus, & ſatis proſpera valetudine in univerſum uti conceſſum fuit; adeò verum deprehenſum eſt vulgatum illud, quòd *in ſiccitatibus omnia ſint ſalubriora*. Anno verò huic præcedenti circa Æquinoctium ingentes pluviæ cecidere, quæ identidem repetentes totum Veris tempus horridum, & ignavum reddidere. Æſtas ſubſecuta, & ipſa fuit magna ex parte pluvioſa. Circa Solſtitium Æſtivum ſigna Rubiginis in frugibus obſervari cœpta, quæ Rubigo ſenſim augeſcens triticeam ſegetem maximè corripuit, frumenti culmos uſque ad ariſtam maculis veluti ſanguineis adſpergens. Eadem peſtis fabas quoque, ac reliqua legumina obſedit, adeò ut ſpem præconceptam de Anni fertilitate pauci dies eluſerint; ſolabatur tamen Annorum antecedentium felix ubertas, ut venturis temporibus proviſa ſufficerent. Sub initium Septembris, ac multò magis ſub Æquinoctium ipſum largiores pluviæ delapſæ, quæ per totum Octobris menſem perſeverarunt, ut Flumina immenſam aquarum vim intra ſuos aggeres nonniſi improbo labore continuerint. Poſtremi duo menſes ferè impluvii fuerunt, & Annum 1689. ſatis placidè

cidè clauſere . In prædictis Conſtitutionibus non niſi morbi Sporadici obſervati ſunt, nec multa funera Annum inceſtarunt.

IV. Ineunte autem Anno 1690. (quem rubigalis lues fruges , & quodcunque fructuum genus depaſcendo , Febrium Ilias primò Ruſticanam gentem , mox Urbanam quoque corripiendo , nefaſtum reddidere) Conſtitutio pluvialis poſtliminiò , ſed gravior recurrens , ac ferè continua, omnium animos obnubilavit . Sic hyemem humidam, nimboſam cum exiguo frigore , nivibus vix delapſis illicò tabeſcentibus , ægrè tranſegimus . Martius menſis porrò ſine pluviis præter morem , & magna aeris tranquillitate uſque ad Æquinoctium exactus animos erexerat . cum Cœlum denuò omnes, quas in ſinu ſuo contineret aquas viſum eſt ſuper nos effudiſſe . Unius Nyctimeri ſpatio aquis oppleta ſunt omnia, ut hæc Civitas Inſulæ ſpecimen præferet . Horret animus Agricolarum calamitates in hac magna eluvione referre, qui

Ducebant remos illic , ubi nuper ararant .

Neque id ſolùm viſum eſt in Mutinenſi agro, ſed etiam in Finalenſi , Mirandulano, & Ferrarienſi , qui ſitus pars olìm fuit

 an-

antiquæ Vallis Paduſæ, in quam omnia Flumina ex Appennino deſcendentia à Placentina Urbe uſque ad Adriaticum Mare, Strabone teſte *l.* 5. *Geo.* exonerabantur, antequam ſtructis aggeribus Padum ſubire cogerentur; quare in his locis ad longum tempus ſtagnarunt aquæ, non admittente Pado ad ſatietatem pleno, non ſolùm circumjacentes aquas, ſed per Scultennam, & Gabellum proprias aquas in agros noſtros eructante. Perſtitit deinde eadem pluvioſa Conſtitutio non ſolùm toto Veris tempore, ſed per totam ferè Æſtatem, ut nulla penè dies ſine pluvia viſa fuerit. Hinc factum, quòd unà cum pluviis, flante ut plurimùm Borea, nulla unquam Æſtas noſtro in hoc Climate extiterit, in qua remiſſior fuerit caliditas, ut patuit ex Thermometris, unde nunquam ſerior fuit frugum maturitas, meſſe Julio menſe peracta. In Barometris quoque obſervatum eſt multò elatiorem, quàm aliàs fuiſſe Mercurium, Aere craſſo, & nebuloſo exiſtente. Cicadæ hoc Anno ut plurimùm aphonæ obſervatæ ſunt, illarum loco per totam ferè Æſtatem coaxantibus Ranis; ſic pro Vere hyememem, & pro Æſtate Ver ſortiti fuimus.

V. Nul-

V. Nullus Annus in his Regionibus piſculentior unquam fuit, quare cum Piſces ubique pretio viliſſimo proſtarent, plebs Urbana hoc alimenti genere familiariter uſa eſt, multòque magis plebs Agreſtis, quæ facili negotio propriis in agris, & in ipſis laribus piſces captabat, *Neptuno pro Cerere victum ſubminiſtrante*, ut de Ichthyophagis ſcripſit Diodorus Siculus *l.* 4. *c.* 3, donec ſuper cibo iſto leviſſimo nauſeante ruſticano ſtomacho, ſicut olìm gens Hebræa in Deſerto, Allia, & Cœpas appeterent. Ab amico Mercatore fide digno, qui Mantuanum Agrum hiſce temporibus peragravit, ut Sericum emeret, accepi, Ruſticos illos ægrotis ſuis febricitantibus, & nauſeabundis Allia, & Cœpas coctas pro ferculo præbuiſſe, quod cum in aliquibus fœliciter ceſſiſſet, paſſim exinde hoc remedii genus, tamquam Elixir proprietatis, quo mirificè recreabantur, valde ex uſu fuit.

VI. Sub initium Junii denuò, ſicut Anno anteacto, apparuere ſigna Rubiginis. Vim Rubigalis morbi prima perſenſit Morus, nec illi quicquam profuit ipſius Prudentia, cujus Symbolum in cenſu Plantarum audit. Mox eadem Rubigo, peſſimus

omnium frugum morbus, paulatim augeſcens Frumenta, & omnia legumina, ſed præſertim Fabas, occupavit, neque ſolùm in locis humilioribus, ubi computruerant aquæ, ſed etiam in editioribus, ut ſupra Viam Æmiliam, & in ipſis Collibus. Luctuoſum ſanè, ac deplorandum ſpectaculum omnium oculis fuit, campos circumquaque non virentes, ſed atratos, & fuliginoſos intueri; ſicut enim Anno huic præcedenti hæc lues rubro colore fruges infecerat, ita hoc Anno, *non Creta, ſed Carbone notando*, eaſdem magna atredine reſperſerat. Sic frumentatio peſſum ivit, tum ob rubiginem, tum ob aquarum colluviem, mirantibus Agricolis pro frumento quod ſeverant, ſolam ſibi reſtare loliaceam meſſem. Sed neque Plantarum fructibus, qui Æſtatis principio, vel ſub Opora matureſcunt, peſtis hæc pepercit. Nunquam in tota Eſtenſi Ditione Uvarum, ſicuti rerum omnium maximè ferace, parcior fuit Vindemia, botris ab eadem peſte paulatim exeſis. Nucibus tantùm, quarum præter morem anteactis annis magna penuria fuerat, hæc rubigalis lues non nocuit. At neque hortenſis familia vim hujus morbi cuncta

de-

depaſcentis effugit, nam Olera ferè omnia ſydereo veluti afflatu uſtulata ſunt; adjecta quoque altera clades, nam Erucæ, & Bruchi hortos omnes depopulati ſunt, nudis Stolonibus relictis. Melonum, ſicuti, & reliquorum fructuum, magna fatuitas, ut & ipſa Animalia illorum eſum quandoque reſpuerent.

VII. Vix riſum forſan tenebit aliquis, quòd res tam minutas adeò curioſè perſequar; at is ſciat, quòd magnarum calamitatum non raró exigua ſunt ſigna, &

—— Sæpè exiguus mus
Augurium tibi triſte dabit. ——

ajebat Fracaſt. de Cont. l. 1. c. 13.

Quemadmodum in re Nautica ex levi nebula magnæ tempeſtatis ſigna captantur, ita & in re Medica ab exilibus indiciis magni morbi impendentes non raró prævidentur, quare Hippocrates 2. *in* 6. *Epid. Nihil negligere*. Sic non immeritò Cleombrotus apud Plutarcum *de Oracul. def.* Demetrium dicentem, ridiculum eſſe ex rebus minutis de grandibus facere judicium, arguebat his verbis. *Artem Medicam peſtilentem æſtatem ex aranearum frequentia prænunciare, atque ex foliis ficulnis, quando Vere Cornicis pedem re-*

ſe-

ferunt , quis confitebitur qui res puſillas ſtatuat veſtigia non eſſe magnarum?

VIII. Pluvioſam Conſtitutionem, quæ ab anni principio uſque ad totum Julii menſem obſtinatè perſtiterat, magna poſtmodum ſiccitas per duos ferè integros menſes excepit; hujuſmodi tamen ſiccitatem non multa caliditas comitata eſt, & qualis cæteris Annis apud nos perſentiri ſolet, præſertim *Procyone furente*.

Poſt æquinoctium verò cœperunt denuò apparere pluviæ, ad quarum primum adſpectum nemo non expavit, fuere tamen valdè moderatæ, & quantum ſufficerent ad terram ſtrigoſam, ac veluti ſaxeam ob prægreſſam ſiccitatem emolliendam, adeò ut Colonorum votis pro deſiderata frumenti ſatione reſponderit. Ultimi duo menſes, ſicuti priori Anno, cum perpetua ferè ſerenitate, & modico frigore quantum prima pars hyemis poſtulabat, Anni curſum abſolverunt.

IX. Hæc itaque fuit hujus Anni Conſtitutio, omnium non ſolùm Vegetabilium, ſed etiam Animantium naturæ, ut modò videbimus, valdè infeſta. Quamvis ergo hyems adeò intempeſtiva fuerit, nihil tamen conti-

tigiſſe ſcio, quod ad Medicam lancem trutinari debeat; neque id mirum, nam tunc temporis cudebantur morbi ſuo tempore, & loco erupturi. Epidemicos Affectus, non præſentium Conſtitutionum, ſed præcedentium eſſe productum, & ſobolem ſcitè annotarunt Montanus, & Valleſius 3. *in p. Epid.* duo clariſſima Medicinæ lumina, idque apertis verbis ipſe quoque Hippocrates 2. *in p.Ep.* aſſeruit. *Cum fieret autem*, inquit ille, *totus annus humidus, & frigidus, & borealis, per hyemem quidem ſalubriter degebant maxima ex parte, ante Ver autem multi quidem degebant morbidè*. Succedente itaque verno tempore, ac circa medium Aprilis menſem magna febrium ſeges in Mutinenſi Agro intra Viam Æmiliam, aliiſque proximis locis, ubi diu ſtagnarant aquæ, ex improviſo caput extulit. Tertianæ omnes intermittentes ab initio fuerunt, & neminem novi, qui in principio hujus Epidemici affectus alio febris genere tentatus fuerit. Indiſcriminatim Ruricolæ omnes, cujuſcunque ſexus, ætatis, temperamenti, vitæ generis corripiebantur, cum magno horrore, frigore, tremore, interdum quoque vomitione, accedebant hæ Febres; copioſi quidem ſudores in princi-

pio

pio hujus Epidemici Affectus ipſas comitabantur, qui poſtea in morbi progreſſu remittebant; pauci integrè judicati ſunt, ſed omnes ferè, qui evaſiſſe videbantur, experti ſunt recidivas; neminem tamen hujuſmodi Febrium genus licet tam populariter graſſatæ fuerint, quòd ſciam, ſuſtulit. Multoties accidit, ut cum in die intermiſſionis celebraretur phlebotomia, eadem die Febris corriperet, & de ſimplici Tertiana, duplex fieret. Neque id ſolùm Ruri obſervatum eſt, ſed etiam in Oppidis, & in hac Civitate, cum eodem tempore Oppidani quoque, & Plebs Urbana iiſdem Tertianis febribus intermittentibus exercerentur, ſed longè inferiori numero, ac gens Ruſticana.

X. Perſeverarunt itaque hujuſmodi Febres per totum Veris tempus cum ejuſmodi typo; accedente verò Æſtate, in duplices Tertianas omnes converſæ, & quæ de novo acceſſerunt, hujuſmodi typum ſervarunt. Duplici Tertiana igitur omnes ferè Agricolæ eodem tempore laborarunt, quæ quidem ut plurimùm intermittens erat, ſed valdè protracta, ut paucæ horæ pro apyrexia numerarentur. Veſpere ut plurimùm

exacerbabantur, illas ſtipante magno Symptomatum ſatellitio, veluti vomitione, anxietate, capitis dolore, vertigine, in nonnullis ſtupiditate, in aliis mentis emotione; quod autem non rarò mihi obſervatum eſt, magna erat virium nocturna proſtratio, ac interdum cum aſphyxia, ut proximi Silicernio viderentur, mane cuncta hæc remittebant oriente Sole, ad cujus matutinos radios, è lectulis exſurgentes ſe exponebant, ac vitales ſpiritus ex inexhauſto illo luminis, & caloris Fonte veluti potabant. Cum hoc Anno curioſius ruſticatione, quamvis parum tuta, oblectatus fuerim, non ſemel admiratus ſum, quomodo Ægri, qui tota nocte cum Morte fuerant luctati, mane ſub Porticibus, velut Angues ad Solem cutem curantes, erecti ſtarent, ac tantum virium iis ſuperfuiſſet, ut campos etiam peragrarent, perſtitit tamen in omnibus ſatis commoda cibi appetentia, quin perſæpè non paucos audivi de nimis parca alimonia conquerentes; ac re vera hujuſmodi Febres, quantum obſervare licuit, fuere magis famelicæ, quàm ſiticuloſæ.

XI. Verminatio nunquam aliàs major

fuit,

fuit, nec ſolùm in Pueris, ſed etiam in provectioris ætatis hominibus. Memini me vidiſſe Ruſticum quendam annorum circiter 40. ſub Porticum ad Solem ex Febris acceſſu rigentem, atque unà valdè ſingultientem, à quo cum ſciſcitatus eſſem, num Vermes rejeciſſet, ac ille reſpondiſſet, ſe aliquot Vermes inferius, ac ſuperius dejeciſſe, Singultum, à cujus moleſtia ſe potiſſimùm liberari inſtabat, à Vermibus ſtomachum laceſſentibus fieri aſſerui; cum autem fortè pulverem Chinæ Chinæ ſibi à Medico Forenſi præſcriptum in promptu haberet, permiſi ut illum aſſumeret. Siluit pertinax Singultus unà cum febre, quæ tamen paucis poſt diebus rediit, ſed ſine tam moleſto Symptomate. Aliàs poſtea expertus ſum hujuſmodi remedii genus in lumbricis puerorum enecandis, quod mihi fœliciter ceſſit.

XII. Sanguis, qui in hac Conſtitutione ſecta Vena educebatur, ut plurimùm craſſus, & ſubpallidus apparuit; in nonnullis etiam Icterodes obſervabatur, quamvis exterius in Corpore ſimilis color non floreret. Alui excrementa in omnibus ferè febricitantibus craſſa erant, & compacta. Quæ per os reiicie-

ciebantur ſubacida potius erant, quàm amara. Urinæ ut plurimùm craſſæ, ac turbidæ, multumque lateritii ſedimenti habentes reddebantur, ac perſæpè in febribus, in quibus nulla erat cacoethiæ ſuſpicio, Hypochondria in omnibus dura, ac diſtenta.

XIII. Quibuſdam, poſtquam illos hujuſmodi tertianæ febres diu exercuiſſent, apparuere Parotides, quæ ut plurimùm ſuppurabantur, at neque hoc pacto contumacifſimæ febres ſummovebantur. Curavi Mulierem utero gerentem, quæ, cum per integrum Septembris Menſem febricitaſſet, oborta Parotide, ac fœliciter ſuppurata, & ad longum tempus perpurgata, nondum tamen, cum jam Anni finis imminet, à febre immunis eſt; adeò contumax, ac penè indomabilis erat fomes, cui hærebant hæ febres. Cæterùm nunquam viſæ contumaciores febres ad recidivandum magis pronæ, & quæ magis Medicorum induſtriam eluderent; ſiquidem nec repetitæ phlebotomiæ, nec purgationes, nec mille alexipharmaca, quæ pleno gutture, tamquam manus Deorum, Receptariorum Chorus adeò celebrat, quicquam profuere. Immò obſervatum, citius, ac tutius reſtitutos, quibus nec ſan-

guis

guis detractus, nec purgantia exhibita, nec ullum aliud remedii genus adminiſtratum, totò ſalutis negotio Naturæ morborum Medicatrici commiſſo. Fœlicius tamen ceſſit, quibus purgationes, & vomitiones præſcriptæ, quàm quibus pluries ſecta eſt Vena; ij namque in deterius ſemper labebantur. Vidi pauperem Agricolam à duplici tertiana ad longum tempus conflictatum, & jam in magno diſcrimine verſantem, cui nec detractus fuerat ſanguis, nec ullum aliud remedii genus adhibitum, ſolo Vini generoſi potu meo conſilio propinati feliciter convaluiſſe, ſic multos alios novi hoc ſolo cardiaco reſtitutos, aquæ uſu, ac cæteris remediis ablegatis.

XIV. Cum autem hujuſmodi Tertianæ febres non ſolùm Colonos, ſed etiam Oppidorum majorum, & Urbium Incolas, ſi non tam populariter, ſaltem eadem contumacia fatigarent, ac uſu potius remediorum exaſperarentur, quàm miteſcerent, mihi viſum eſt hoc Anno apud nos contigiſſe id quod apud Plutarcum legimus in libro de Oraculorum defectu, quòd nempe in hac Conſtitutione, quædam Medicæ Artis Oracula obmutuerint, dum cauſam igno-

ignorarent, quare præconceptæ opinioni de magna medicamentorum ſupra morbos quoſcumque poteſtate Tertianæ Febres intermittentes, ut plurimùm citra malignitatis ſuſpicionem, minime auſcultarent.

XV. Major itaque pars Medentium apud Noſtrates, ut vulgi calumniis, & aſſiduis ægrorum querimoniis ſe ſubducerent, in hac Tempeſtate ad Peruviani Corticis ſacram Anchoram confugere, at parum proſperè; nam in periculoſiores ſcopulos ægrotantes ſuos perſæpè deduxere. Uſu febrifugi per aliquot dies equidem ſub doloſo cinere latebat ignis, verùm poſtliminiò violentior recandeſcebat. Qui tamen peritiores erant, ac rebus ægrotantium magis, quàm propriæ ambitioni conſultum volebant, *Nabant ſine Cortice*.

XVI. Hoc itaque tenore proceſſit febrilis acies per totam Æſtatem, ac totum Autumnum, Rura, & Oppida infeſtando, fruſtra *Quartanam ſperantibus ægris*, & intervallum aliquod à quotidianis paroxiſmis expectantibus; nam pauci hoc Anno viſi ſunt Quartanarii; ſicuti nec obſervare contigit Synochas ullas, vel Febres ardentes, ſed ſolùm Tertianas, quæ quidem ſub finem Autum-

ni, & prima parte Hyemis rariores fuere, ſed graviores, intermittentes quidem in principio, ſed quæ tandem in continuas, & lentas migrarent, ut plurimùm cum ſolita periodo circa Veſperas Ægris horreſcentibus.

XVII. Febrili huic Exercitui, qui ſtativa caſtra poſuerat inter Padum, & Viam Æmiliam, quam tranſgredi auſus non eſt (cum in toto illo tractu, qui Colles, & hanc Viam interjacet, inculpata Valetudine, & ſecura ruſticatione uti conceſſum fuerit) multi alii Morbi junxere ſe comites, qui ſporadicè vagantes multas prædas agebant, ut Alui profluvia, Icteri, Apoplexiæ, Hydropes, Catarrhi præfocativi, aliique Affectus. Qui Dyſenteria hoc Anno laborarunt citius, ac felicius evaſere, quàm qui Diarrhæa.

XVIII. Vim hujus Conſtitutionis Viri robuſtiores, & adulti facilius tolerarunt, minus Fœminæ, ac Pueri, quorum qui infra trimatum erant, ferè omnes periere. In ſolo Finalis Oppido plus quàm tercentum Pueros referunt extinctos, ut ex ejuſdem Oppidi Necrologio conſtat. Magna quoque fuit Infantilis ſtrages in Mirandulano Agro, & Novellarienſi. Ad dies aliquot febriles

pa-

paroxiſmos tolerabant, poſtmodum fiebant Ićterici, ac paulò poſt Epilepticis inſultibus correpti occumbebant. Cæterùm præ multitudine hominum decumbentium pauci ſunt extinćti, ac potius ex diuturnitate morbi, & frequentibus recidivis, quàm ex Febris vehementia ſuccubuere; qui tamen fuere ſuperſtites magna ex parte facti ſunt Ićterici, Lienoſi, & Cachećtici.

XIX. Vim hujus malè moratæ Conſtitutionis experta quoque ſunt cujuſcunque generis Animalia, quæ in magno numero interiere; ſicut autem in ea quam deſcribit Silius Italicus, quæ ſicca fuit, & præfervida, vim primi cenſere Canes, ita in hac frigida, & præhumida prima clades Pecudum fuit, quibus, poſtquam per dies aliquot ægrotaſſent, veluti per criſim apparebant Variolæ in capite, & collo, ac plerumque ab iiſdem excœcabantur; ſic quæ ex vehementia morbi non perjerant, tandem ex inedia contabeſcebant. Sues quoque turmatim ſuffocati moriebantur.

Nunquam parcius nobis mellificarunt Apes, vel propriis in ſedibus extinćtæ, vel aliò migrantes; Bombyces quoque initio quidem catervatim peribant, qui verò ſuperſtites fuere in ipſo Opificio ſemianimes,

ignavi concidebant. Nimius eſſem ſi cuncta ſingillatim recenſere vellem. Extiſpicium aliquod, Pecudum præcipuè, quarum major fuit ſtrages, identidem celebrare, ac hariolari quænam eſſet talium morborum causa, non abs re fuiſſet, ſi per tempus licuiſſet.

XX. Scio non defuturos qui me coarguant, quòd ad Veterinariam tranſgrediar; oblatrent quantum velint, quòd talia obſervare Medicam Artem profitenti indecorum nequaquam crediderim. Egit id Medicorum Maximus, quem non puduit ſcrutari, quare Bobus facilius quàm cæteris Animalibus excidant femora; hæc autem ſunt illius verbà *de Artic. n. 6*, nemini, quòd ſciam, obſervata: *Bobus tunc magis excidunt femora, cum tenuiſſimi exiſtunt, fiunt autem tenuiſſimi Boves ad finem Hyemis, tunc igitur etiam maximè luxantur, ſi tamen, & huiuſmodi quiddam Medicina ſcribere convenit. Verùm convenit utique.* Atqui ſi celebriores Anatomici tot ſectiones, tot experimenta per mortes Brutorum agunt, ut Anatomiam in hoc genere comparatam, quam in Medicina deſiderari dictum erat Sapientiſſimi Baconis *de Augm. Sci. l. 4. c. 2.* jam habeamus,

cur

cur non licebit quoque illorum morboſos affectus obſervare ? Quin Medico Chirurgo licere interdum abſque Artis dedecore Beſtiis mederi oſtendit Eruditiſſimus Vir Carolus Patinus in ſua elegantiſſima Oratione in Archi-Lycæo Patavino Anno 1682. habita.

XXI. Atque hæc ſunt quæ in morbida hujus Anni Conſtitutione magna ex parte ipſemet obſervavi, & quæ ab ingenuis Profeſſoribus, & fidis Amicis mihi communicata ſunt, quæ quidem referre pro ut obvenerint, non magni negotii eſt, at illorum cauſas rimari, ac in medium proferre, quæ Jatroſophorum, & Eruditorum hominum palato ſapiant, hoc opus, audendum tamen pro viribus, ac

—— Tentanda Via eſt, qua me quoq; poſſim
Tollere humo. ——

XXII. Communes morbos, quos Populares, & Epidemicos appellant à Communibus cauſis progigni extra omnem Controverſiæ aleam eſt; Communes autem cauſæ ſunt potiſſimùm Aer nobis circumfluus (aliunde tamen, ſive ex ſuperioribus, ſive ex inferioribus infectus) Communia Alimenta mali ſucci, & Aquæ corruptæ. Ex his omnibus, ſed promptius ab Aere, tam-

quam è communiſſimo Fonte, è quo nemo non potare cogitur, Morbos quoſdam derivari, qui multos eodem tempore afficiant, omnium pariter eſt conſenſus. Ad hanc verò noſtram Ruralem Epidemiam excitandam in unum conveniſſe & Aerem vitiatum, & prava Alimenta ingeſta, fas eſt arbitrari. Primum quidem locum Aeri à ſua naturali temperie non ſolùm ſecundum Anni tempora recedenti, ſed particulis humanæ naturæ incongruis ad ſatietatem pleno, concedendum putarim; ſecundum autem locum pravis Alimentis, & Aquis vitiatis. Quamvis autem de Miaſmate Contagioſo aliqua poſſet eſſe ſuſpicio, dum uno in aliqua familia à Febre correpto, cæteri paulò poſt ex eadem Febre decumberent, id tamen potius in communem Diatheſim ad maturitatem eodem tempore evectam, non ſecus ac cum Autumno fructus eodem tempore matureſcunt, referendum duxerim, quàm in effluvium aliquod contagioſum, quòd è primo ægrotante expirans cæteros afficeret.

XXIII. Quanti autem referat ad bonam Valetudinem in Aere puro, & à fœdis exhalationibus maximè remoto degere, nemo non novit; nam ſicuti Piſces felicius degunt,

ac

ac eſu ſalubriores ſunt, ſi in aqua pura, ac ſincera vivant, ſecus verò ſi in aqua fœda, & corrupta, ita homines feliciorem vitam, ac longæviorem ducunt, ſi Aer ſincerus ſit, ſecus autem ſi craſſus, & nebuloſus; Nec abs re vulgatum dictum illud, quòd tales ſint Corporis noſtri humores, ac ſpiritus, qualis ſit Aer; hinc iis in locis ubi Aer tenujor eſt ac defœcatior, vividiora, & acutiora ingenia florere ſolent, ubi verò craſſior, hebetiora, ac ſtolidiora, quare Bœotii, & Batavi antiquitus malè audiebant, unde Horatius.

Bœotum in craſſo jurares aere natum.

XXIV. Non vacat hic diſquirere, quare ad Vitam perennandam adeò neceſſarius ſit Aeris uſus, quomodo in Vaſcula Pulmonum ſe inſinuet, quid in maſſa ſanguinea efficiat, dum illi permiſcetur; circa id inſudarunt Doctiſſimi Viri, ac ultimò Emullerus in elegantiſſima ſua Diſſertatione de Abſtruſo Reſpirationis negotio; ſolummodò circa illa examinanda immorabor, quæ inſignem Aeri mutationem inferre potuerint, ac illum à ſua naturali mediocritate dejicere. Certum eſt enim, quòd ſi Aer Reſpirationi idoneus eſſe debet, & conſequenter ad vi-

talia munera, neceſſe eſt, ut quandam ſervet mediocritatem, ut neque ſupra modum craſſus ſit, nec nimis tenuis, nam ſi tenujor ſit, ac rarior quàm par eſt, Reſpirationi inidoneus evadit; ut Machina Boyeliana ſatis evincit, ac teſtantur qui in editiſſimis Montibus difficiliorem experti ſunt Reſpirationem, quàm in imis Vallibus, id annotante Thoma Cornelio *de Cogn. Ae. & Aq.*; ſi verò craſſior ſit, & ad ſaturitatem Vaporibus, & exhalationibus oppletus, ad Reſpirationis munus obeundum minimè aptus eſt, immò ſuffocationis periculum infert, ut ex eadem Machina Pneumatica patet, & Metallorum foſſores in Fodinis ſæpenumerò experiuntur, qua de cauſa Hippocrates 4. *in 6. Epid. Somnum in frigore cooperto*, ut ipſe ait, commendabat, nimirum, ut Valleſius *l. 2. Con. Med.* 31., & Ballonius interpretantur, dormiendum eſſe in amplo Conclavi, ſed corpore ſtragulis benè contecto, qua ratione facilior eſt anhelitus, nec à frigido Aere partes ſentientes pungente interturbatur ſomnus.

XXV. Notabiles autem in Aere alterationes (non de iis loquor, quæ ſecundum Naturæ leges, & varia Anni tempora ex neceſſitate fiunt, ſed de intempeſtivis) Venti po-

potiſſimùm, & imbres copioſi efficiunt: Solares enim radii ob æqualem Solis ad noſtrum Verticem acceſſum Aerem ſemper æqualiter calefacerent, ſi is aliunde alterationem non ſuſciperet. Haud ſecus Terræ exhalationes ex paludibus, & ſtagnis, ſeu nimis uliginoſo ſolo eundem non raró contaminant. In noſtro veró caſu Aerem à copioſis imbribus, & lutulenta Conſtitutione vitiatum fuiſſe exiſtimandum eſt, ſicuti etiam à Ventis Borealibus intempeſtivum redditum, qui cùm verno tempore, ac per totam ferè Æſtatem nunquam ſiluiſſent, Solarium radiorum vim hebetando, Vaporum à leni calore elevatorum diſcuſſionem prohibuerint, & volatiles Spiritus, quos in ſuo ad noſtrum Verticem acceſſu Sol quaquaverſum diffundit, verſus Auſtralem plagam retropulerint. Ex quo factum, ut iis in locis, ubi ſtatariæ fuerant Aquæ, Aer circa Veris principium tepeſcens, multos vapores, & tetras exhalationes in ſinu ſuo exceperit; Aer veró ſic pollutus, ac partibus volatilibus, quæ à Sole promanant, ulterius deſtitutus, dum intra Corpora eorum qui his in locis degebant admitteretur, totius maſſæ ſanguineæ craſim, & cæterorum fluidorum ſyſta-
ſim

ſim naturalem perturbarit.

XXVI. Reor itaque à naturali ſuæ dulcedinis, & fluiditatis ſtatu maſſam ſanguineam deſciviſſe, & craſſiorem conſiſtentiam, quàm par eſt, acquiſiviſſe; ſicuti, & proportionem ablatam inter Bilem, & ſuccum Pancreaticum, illa quidem languidiori, hoc fortiori reddito. E' Cœlo potiſſimùm Volatiles Spiritus in Terram defluere, è Terra verò, ut pote ſuccis mineralibus referta continuò acidas particulas ſurſum efferri, ingenioſum eſt Clariſſimi Sylvii *Tra.* 10. excogitatum, ſed rationibus, & experimentis confirmatum. Quare cum in hujus Anni pluvioſa, & frigida Conſtitutione Aer partium volatilium, & ſpirituoſarum magna penuria laboraret, aliaque ex parte acidis particulis è terra lutulenta, ac veluti fermentata elevatis maxime abundaret, mirum non eſt, ſi poſtmodum intra Vitæ hoſpitia exceptus talem diatheſim induxerit, è qua tam magna febrium propago emanarit. Acidam verò dyſcraſiam potius, quàm bilioſam, & alchalinam in univerſum prævaluiſſe, duo potiſſimùm evincunt, primùm, quòd hoc Anno in tam ampla Febrium ſegete nullam

Sy-

Synochum, nullam Febrem ardentem obſervare contigerit, alterum, quòd hujuſmodi Febres, ut plurimùm, veluti ſuperius annotavimus, potius famelicæ fuerint, quàm ſiticuloſæ.

Nec miretur quiſpiam, quòd Tertianæ Febris naturam ex prædominio Acidæ Mineræ potius deducam, quàm Alchalinæ, qualis cenſetur Bilioſus humor; nam ex quanam materia quæſo in hac Conſtitutione tam horrida, procelloſa, ac media Æſtate frigida, poſt uſum ciborum pituitoſi ſucci, ex quanam materia, inquam, tanta bilis copia gigni debuit, quæ ſufficeret ad procreandam tam numeroſam Febrium ſobolem, ac illam tandiu alendam? Nec deſunt Profeſſores celeberrimi, qui ab hoc non multum diſſentiunt, inter quos Etmullerus *in Colleg. Conſult. Caſ.* 19. qui pro cauſa proxima Tertianæ febris intermittentis ſtatuit fermentum ſalino acidum, in legitimis quidem magis volatile, & activum, minus autem volatile, & ſubjecto viſcido irretitum in nothis.

XXVII. Præter Aeris malam Conſtitutionem, tamquam hujus Epidemici Affectus communiſſimam cauſam, aliæ quoque nec par-

parvi momenti in idem conſpirarunt, ſcilicet ut humores ad acidam dyſcraſiam diſponerent, nimirum prava alimenta ingeſta, ut fructus horræi à rubigali lue vitiati, nimia Piſcium ingurgitatio, edulij genus noſtris Agricolis inſolens, in quorum ſtomacho cibis fortioribus aſſueto facilè putreſcebat, hoc eſt facilè aceſcebat, cum nullo evidentiori ſigno putreſcentia ſe prodat, quàm per acorem; his addi poſſunt puteales aquæ ex nimia illuvione cœnoſæ, & ſemiputridæ, ac denique Boreales Venti, qui Acidi nitroſi Promocondus appellantur. Ex his itaque Communibus Cauſis, ceu Fontibus, harum febrium originem probabilius, quàm à quacumque alia deduxerim, neque enim ad cœleſtes influxus recurrendum, quaſi Aſtra maligniori lumine Ruſticanam gentem potius, quàm Urbanam, veluti innocentiorem adſpicerent, cum præter id, improbabile ſit, quòd cœleſtes influxus tam arcto ſpatio potuerint circumſcribi, ſicuti neque ſubterraneæ exhalationes culpari poterant, cum Terræmotus nullus præceſſerit, neque in hac noſtra magna Planitie Ciſpadana, & Tranſpadana extent Antra, & Terræ hiatus Charonei, è quibus pernicioſa effluvia poſſent erumpere, & aerem inquinare.

XXVIII.

XXVIII. Quòd ſpectat ad Cauſam internam, quam Conjunctam appellant, hæc nonniſi in craſſam, & viſcidam pituitam, cui acidum fermentum hæreret, referenda erat, vel ſtabulantem in ſtomacho, ut placet Etmullero *de feb. c.* 17. vel ductus laterales Pancreatis obſtruentem, ut ſtatuit Sylvius *Tra.* 10, quæ materia in Venas transfuſa, & partibus ſpirituoſis ſanguinis permixta febrilem effervecentiam excitaret; ut ut enim cruoris maſſa effœta ſit, & vapida, ſemper tamen aliquid oleoſi, & ſulphurei continet, quod ad flammulam vitalem alendam ſufficiat. Focus itaque febrilis hoſpitabatur extra Vaſa ſanguinea, quemadmodum in febribus omnibus periodicis, cum alioquin perdifficile ſit intermittentes febres ab iis quæ verè Continuæ ſunt diſtinguere, cujuſmodi Febres Ignis nomine Divinus Præceptor inſignire conſuevit, ut ex variis hiſtoriis in libris Epidemiorum videre eſt. Non enim concipi poteſt, ajebat Scientiſſimus Carteſius *P. 1. Ep.* 51. & 88., quænam poſſit eſſe Circuitus cauſa, niſi materia quædam, quæ maturatione indigeat, antequam maſſæ ſanguineæ miſceatur, quæ per venas ad Cor delata potis eſt tot excitare turbas, & febrilem tempeſtatem ciere, quæ

non

non alio pacto ſedetur, quàm eadem hoſtili materia ſub forma ſudoris per corporis ambitum diſcuſſa, vel per urinarias vias ablegata.

XXIX. Rarum quidem eſſe, quòd Tertianæ febres Epidemicæ ex Aeris vitio obſerventur, ait Doctiſſimus Ettmullerus *de febr. c.* 17., ac revera Febres, quæ alicujus pravi Seminii in Aere latentis ſoboles ſunt, nullum certum ordinem ſervare ſolent, multòque rarius eſt, quòd ſint de genere Intermittentium; hoc Anno tamen hujuſmodi febrium genus in hiſce Regionibus populariter graſſatum fuiſſe, tam Ruri, quàm in Oppidis (quamvis poſtea ob diuturnitatem in continuas, & lentas migrarent) ſat perſpectum eſt. Haud abſimilem Conſtitutionem, quæ in Anglia Anno 1658. ac magis per Rura, & Pagos, quàm per Oppida, & Urbes deſæviit, Doctiſſimus Vvillis in ſuo Tractatu de Febribus deſcribit; ſuæ tamen Febrilis Epidemiæ originem, & cauſam procatarcticam non Aeris vitium Vir ille Peritiſſimus refert, ſed potius in prægreſſam Conſtitutionem nimis æſtuoſam, & illi Climati inſolentem; Febrem Tertianam intermittentem Epidemicam obſervavit quoque Celeberrimus Bartholinus Haf-

Haffniæ, Anno 1652. ſed & ipſe illius cauſam calidiſſimæ, & ſicciſſimæ Æſtati, præter morem, & conſuetudinem illius Cœli adſcribit, hanc verò noſtram Ruralem Epidemiam lubet referre in Conſtitutionem præhumidam, ac frigidam, huic Cœlo inſolitam, ac ſimul in Aerem ob cœnoſam colluviem vitiatum. Si enim hujus Epidemici Affectus cauſa eſſet ex totius Anni intempeſtiva Conſtitutione, quæ frigida, & procelloſa toti penè Italiæ communis fuit, non ſatis conſtat, quare hic popularis morbus, in humilioribus tantum locis, ac ubi ſtagnarint aquæ, ſedem fixerit, & non ampliora ſpatia occuparit; cum tamen Incolæ cæterarum regionum, quæ ab hujuſmodi atmoſphœra remotiores erant, (ut totus tractus ſupra Viam Æmiliam verſus Colles) nunquam aliàs à Febribus magis ſecuros ſe vixiſſe meminerint.

XXX. Qua de cauſa porrò, à Conſtitutionibus tantæ ſiccitatis, quales, ut dixi, ad plures Annos experti fuimus, ad Conſtitutionem imbrium adeò feracem talis factus fuerit tranſitus, certè hic mihi *hæret aqua*, ut dici ſolet, & ad hanc Veritatem eruendam *Delio natatore* opus eſſet. Nullus profectò Aſtrologorum, qui ex imaginariis Aſtrorum con-

configurationibus futuros rerum eventus prædici poſſe exiſtimant, tam magnam illuvionem prædixit, neque poſtquam facta eſt, rationem ullam attulit, cur ita fieri deberet. Sint utique Aſtrorum in hæc inferiora Influxus, quos velle negare magna dementia eſſet, at modus, quo agant, id omninò indeprehenſibile eſt. Rectè quidem Ptolomæus uti videre eſt *ex lang. l. 1. ep. 35* in libro qui *Aliarba* inſcribitur, Stellarum effectus incertos eſſe, & varios pronunciavit, quoniam incertum eſt qua ratione materia ſubjecta influxum recipiat. Obſervandas quidem magnas Temporum mutationes, Æquinoctia ſcilicet, & Solſtitia, ut in illis, *neque medicamenta exbibeamus, neque uramus, neque ſecemus* pluribus in locis monuit Hipp. uti *De Ae. Aq. & lo. n. 30, 1. in 6. Ep, 3. de Diæt. n. 2.* ſicuti etiam conſiderandos exortus Canis, Arctu. ri, & Plejadum occaſum, nam ut idem ait, *morbi his maximè diebus judicantur, alii perimunt, aut in ſpeciem aliam tranſmutantur*; quare verò tam magnæ alterationes, tum in magno, tum in parvo Mundo dictis temporibus fiant, ſcrutari velle, id eſſet merè divinare. Satis ſit igitur quoad rem noſtram, quòd hoc Anno tam magna, & inſolita aquarum inun-

datio

datio morboſam hanc Conſtitutionem invexerit, contrario prorſus modo, quo in Ægypto votiva Nili inundatio, miraculi ad inſtar, ſolet peſtem abigere, quamvis Alpinus *de Med. Aeg. l.1. c.* 18. mutationem illam Aeris in ſalubriorem ſtatum ad Nili incrementum ſubſequentem in Eteſias videatur potius referre, quæ tunc temporis, Sole ſignum Cancri ſubeunte, & ſeptentrionali plaga fumigante, flare incipiant, & Campſinos Ventos peſtis vectores repellant. Quæcunq; ea cauſa ſit ob quam Nilus Ægypti Pincerna, ſalubritatem invehat, certum eſt tamen, ad illius incrementum Morbos populariter graſſantes decreſcere, & in magna illa inundatione demergi; adeò verum eſt illud Celſi *in Proe.: Differre pro natura locorum genera Medicinæ; & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia.* Annus jam agitur centeſimus, ex quo haud abſimilis inundatio Ciſpadanam, & Tranſpadanam Regionem occupavit, unde poſtea ſubſecuta eſt ſumma Annonæ caritas, tritico in lolium converſo, uti perſuaſum habuit Paulus Craſſus Corrigienſis in ſuo libello de Lolio, de qua converſione frumenti in lolium non parum dubitatur. Inchoarunt autem tunc tempo-

ris circa Maii principium pluviæ , quæ poſtea per totam Æſtatem obſtinatiſſimè perdurarunt . Obſervantur itaque per intervalla quædam eædem Temporum Conſtitutiones recurrere , ſive in Aſtrorum vim nobis ignotam id referamus , ſive in juſtam Dei vindictam , qui ſicut olim Univerſali Diluvio totum Orbem puniit , ita particularibus eluvionibus quaſdam particulares Regiones aliquando plectat .

XXXI. Rubigalem luem non exiguam operam ad Morboſam hanc Conſtitutionem contuliſſe, ſuperius dixi ; at ne id gratis , ac veluti dictatoriè pronunciaſſe videar , libeat in diſquirenda , & examinanda Rubiginis natura paululum immorari . De Rubigine multa quidem Veteres ſcripſere , at de illa ſecundum ſuæ Philoſophiæ Syſtemata ratiocinati ſunt. In ſacris quoque Codicibus uti *Amos Ca.*4. , Rubiginis fit mentio , cum aliquando hac , veluti iræ ſuæ miniſtra , Deus populo ſuo fruges , & fructus omnes ademerit , ut illum ad bonam frugem perduceret , nonnulli verò ex Recentioribus de hac peſte aliquid ſcripſere , ut Ruvellius , Levinius Lemnius , Ludovicus Vives , Langius , ſed ea quæ à Veteribus ſcripta fuerant recoxere.

Ve-

Vegetabilem itaque Familiam ſuis Morbis laborare, iisque diverſi generis, multoſque graviſſimos Auctores de iis ſcripſiſſe, ut Varronem, Plinium, Columellam, alioſque jam ſatis perſpectum eſt. Rubiginem verò, frugum omnium, & fructuum communem morbum, ut illam Theophraſtus appellat, adeò exhorruerunt Antiqui, ut ad avertendam hanc peſtem ſibi Deum finxerint, quem Robigum, teſte Varrone *de re Ruſtica*, appellabant, unde Rubigalia feſta emanarunt, quæ à Numa Pompilio Regni ſui Anno XI, referrente Plinio *l.*18. *H.N. c.*29., inſtituta ſunt, & ad 7. Kal. Maii celebrabantur. Mactabant autem lactentem Catulum in hujuſmodi ſacrificio, unde Columella.

Hinc mala Rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactentis Catuli placatur,& extis.

Litabant autem lactentem Catulum, eò quòd à Rubigali Numine, mediante maligno Canis Syderei influxu, putarent hanc labem in terras immitti; quare cœca ſuperſtitione, ac non niſi habita ratione nominis, id agebatur ſacrificium, ut ingenuè Ovidius.

Pro Cane ſydereo Canis hic imponitur Aræ,
Et quare id fiat, nil niſi nomen habet.

XXXII. Rubigalia itaque ſacra, ſicut & Floralia, ut cuncta benè defloreſcerent, inſtituta ſunt, ac celebrari ſolita, ſub finem Aprilis, propterea quòd hujuſmodi tempore à Rubigine frugibus, & fructibus valdè metuerent, occidente tunc temporis Cane, Sydere per ſe vehementiſſimo, qui occaſus ex Plinii obſervatione *l.* 18. *H.N. c.* 29, tunc in 4. Kal. Maii incidebat. Obſervabant autem Veteres multa attentione Canis occaſum, ubi nos vix ortum, qui perſæpè credimus eodem tempore ubique inchoare dies Caniculares, veluti non raró doctos alioquin, & celebres Profeſſores, ita quidem, ſed turpiter ſentientes, audire contigit, cum tamen juxta diverſam latitudinem, quam variæ regiones habent, varii ac diverſi ſint Aſtrorum ortus, & occaſus, quod non ignotum Galeno 1. *in* 1. *Epid.*, qui tradidit, eodem quidem tempore omnibus in plagis fieri tum Æquinoctia, tum Solſtitia, Aſtrorum verò ortus, & occaſus communes eſſe iis ſolùm qui ſub eodem vertice habitant.

XXXIII. Hanc peſtem Græci Ερυσιβιν Latini Rubiginis nomine appellavere, ſive à rodendo, ut Varroni placet, ſeu quòd rubro colore fruges inficiat; Uredinem quoque, ſeu

Car-

Carbuncularem morbum vocavit Plinius *l.* 18 *H.N. c.* 28, quòd fruges exurat, veluti hoc Anno contigit, cum fruges, & plantæ omnes carbuncularent, ut Pliniano vocabulo utamur. Hos equidem Rubiginis noxios effectus obſervare, & contemplari licuit; at quænam ſit hujus peſtis natura, & indoles, non tam facilè eſt decernere. Sapere ignis naturam, ſeu acrimoniam lixivialem, & Alchalinam ex Sale acri, & volatili, proclive quidem eſſet aſſerere, at multa obſtant, ne in hanc ſententiam eam. Gigni Rubiginem ex Rore, ſed vitiato, ſerenis noctibus, vel in plenilunio, vel interlunio, quibus temporibus Luna frigidius lumen ad nos reflectit (cum in Plenilunio, Æſtivo tempore à noſtro vertice multum abſit, in Interlunio verò totum lumen, quod à Sole recipit eidem regerat) Antiquorum fuit opinio; cui recentiorum quoque non pauci ſubſcripſere, inter quos Ludovicus Vives in doctiſſimis ſuis Commentariis in librum D. Auguſtini de Civitate Dei *l.* 4. *c.* 21, ubi ſcripſit, *Rubiginem eſſe Rorem putrefactum, fruges tenues corrumpentem, & friantem*. Generari utique Rubiginem ex Rore, ſerenis noctibus (cum Ros non decidat niſi ſereno Cœlo) & ſilente Luna,

na, veritati valdè congruum videtur, nam re vera ſub initium Junii propè Interlunium, ſigna Rubiginis obſervari cœpta in frugibus, & plantarum foliis, quæ parvis maculis nigricantibus diſtincta, puncticulari morbo laborare videbantur, argumentum evidens hujuſmodi ſtygmata à Roris guttulis, ubi diu hæſerant, fuiſſe inuſta.

In Rore (quem Lunæ, & Aeris filium Alcmon dixit, & à raritate ita appellatum Iſidorus tradidit, eò quòd non ſit craſſus ut pluvia) multum liquoris volatilis Salini, ratione cujus abſtergit, & alvum ſolvit, omnes docent Chimici, qui pro egregio menſtruo ipſum commendant ad extrahendas omnium Vegetabilium Tincturas: ex eodem quoque tradunt elici ſpiritum, qui ad metalla diſſolvenda efficax ſit, quo ſpiritu utebatur Cnofellius *ex Cramer. Diſſ. 5. c 2.*, ad parandam Coraliorum Tincturam, ignita Coralia in Roris ſpiritum proiiciendo. Vim hujus Salis ſentiunt, qui manibus rorem tractant, aut nudis pedibus per campos, & prata roſulenta incedunt; nam manus, & pedes ſcabri fiunt, idque ob ſalinas, & nitroſas particulas, quæ cutim arrodunt. Ui quoque pollere graciliora reddendi corpora

tra-

tradit Plutarchus *Quæ. nat.*, ac propterea Mulieres habitiores illius uſu nimiam polyſarciam emendare. Sale ſaccharino pariter divitem eſſe Rorem ut multis morbis opituletur per analyſim, & ignis examen ſe deprehendiſſe teſtatur Helmontius. Multa de Roris viribus ſcripſit in doctiſſimis ſuis Animadverſionibus Excellentiſſimus D. Joſeph Lanzonus Medicus Ferrarienſis, cui non parum debeo, quòd ea quæ in hac Conſtitutione ipſe obſervavit mihi per literas benignè communicarit.

XXXV. Hæ ſunt nativæ dotes matutini Roris, ac præſertim Majalis, in ſalubri tamen Conſtitutione, ac ſolo minimè uliginoſo, nec paluſtri; at ſi ex malis temporum Conſtitutionibus, & noxiis afflatibus, ſeu pravis è Terra exhalationibus Ros vitietur, in Rubiginem degenerat, malum, quo nullum noxius eſt, & cui, ut ait Plinius *l.* 18. *H.N. c.*25, *non comparantur grandines, neque procellæ, quæ nunquam Annonæ intulere caritatem*. Gigni Rubiginem itaque ex Rore exiſtimo, dum multa nitroſa, & acida corpuſcula è ſolo elata, & per aerem undequaque diſperſa, ſalinis particulis, quibus naturaliter Ros abundat, ſociantur, quæ ſimul

in magno eris AReceptaculo fermentata, & exaltata, modo nobis imperceptibili, in liquorem coeant, qui poſtea ſub forma Roris deciduus & plantis inhærens, eaſdem maculis diverſi coloris ſugillet, uti apud nos factum his duobus Annis, cum in priori Plantæ omnes, & fructus rubris veluti peticulis, hoc Anno verò nigris laborare viderentur. Præpollere itaque in Rubigine acrimoniam acidam, & corroſivam, haud abſimilem Aquis ſtygiis, & Spiritibus Nitri, & Vitrioli, longè veriſimilius, quàm Alchalinam ex ſale Acri, & cauſtico, quando nulla cauſa animo fingi poſſit, quæ in tam remiſſis caloribus hujus Conſtitutionis uſtionem, & acredinem accerſere potuerit.

XXXVI. Neque huic meæ opinioni quicquam refragari S. Scripturæ auctoritatem crediderim, dum apud Amos Prophetam fit mentio Rubiginis his verbis. *Percuſſi vos in Vento urente, & in Ærugine, multitudinem fructuum veſtrorum, & Vinearum veſtrarum, Oliveta veſtra, & ficeta comedit Eruca*, cum non magis Auſtrini flatus ſua caliditate, quàm Boreæ penetrabile frigus adurat.

XXXVII. Diſplicet quidem, quòd eo tempore quo ſæviit Rubigalis lues, aliquo expe-

perimento non pertentarim, ut certius illius naturam explorarem; ſiquidem nimis ſerò animum ſubiit cogitatio de hac Rurali Epidemia, & rubigali peſte deſcribenda. Non deſtiti tamen, quin poſtmodum variis experimentis perveſtigarem, num ea quæ mente excogitaram Veritati congruerent; expertus itaque ſum variis liquoribus modò acidis, modò alchalicis, & lixivialibus, plantarum folia, flores, & fructus adſpergendo, attentè obſervans, quis inde color emergeret; folia itaque recentia Fabarum, quæ apud nos circà finem Octobris ſeri ſolent, Spiritu Vitrioli irroravi, & non multò poſt flaventes maculæ, ubi guttulæ liquoris hæſerant apparuere; placuit autem magis in Fabis experiri, tum quia in hoc leguminis genere vim ſuam magis exercuit Rubigo, tum quia Theophraſtus teſtatur *l.4. de Cav. Plan. c. 15. Fabam inter legumina magis æruginem ſentire*. Fabarum itidem folia liquore alchalico, & urinoſo, ac lixivio accerrimo adſperſi, neque notam ullam alicujus coloris inuri deprehendi. In aliis quoque Plantis, ac variis Oleribus, ut foliis Lactucæ, Braſſicæ idem pertentavi, & ab acidis Spiritibus ſeu Vitrioli, ſeu Nitri, flavas maculas prodire,
nun-

nunquam tamen nigras , obſervare contigit . Rubiginis itaque Naturam in Acida potius acrimonia , quam Alchalica lubet ſtatuere . Congruunt autem huic meæ opinioni ea quæ in ſtrage Animalium evenere ; nam præter malam Aeris diatheſim Brutis quoque noxiam , ob paſqua rubiginoſa Sanguine acidiori reddito , ac in motu ſuo præpedito , vel ſubitæ mortes integros greges Pecorum ſuſtulere , vel obortæ ſunt Variolæ , quas ex ſanguinis ſtagnatione fieri , dum in orbem agitur , communis eſt Recentiorum Opinio. Tubercula autem illa quæ in capite , collo , & cruribus pecudum viſebantur , revera Variolas fuiſſe , licet profectò aſſerere , quando nec figura , nec colore , nec liquore in illis contento , nec magnitudine , nec modo quo ſolvebantur , poſt ſuppurationem nigra cruſta ſuperſtite , quicquam a Puerorum Variolis diſcrepabant . Nihilò ſecius eadem paſcua infecta cæteris Animalibus cladem intulere . Sic Apes haud amplius ex florum Calycibus nectareum laticem , ſed acidum ſtagma delibantes , partim extinctæ ſunt , vel aliò ſuas Colonias tranſtulerunt . Pariter neque mirum , quòd hoc Anno Cicadæ ut plurimùm taciturnæ fuerint , cum,

præ-

præter remiſſum Æſtatis calorem, qui illas ad cantum nequaquam cieret, vel nutritium Rorem nactæ non fuerint (ſi tamen verum, quòd Rore paſcantur) vel quòd majori ex parte perierint. A Cicadarum obmuteſcentia malas Temporum Conſtitutiones prænunciari, ſcripſit Doctiſſimus Mercurialis *de Peſt.* qui Anno 1577. obſervavit in Agro Patavino, aut nullas, aut rariſſimas Cicadas ceciniſſe, unde poſtea gravis ſubſecuta eſt Epidemia. Cicadas autem re ipſa Rore nutriri fabuloſum non eſſe reor, etenim non in Arboribus pernoctare, ſed ſuper ſolum ipſum, & in aprico loco ad Rorem facilius excipiendum, mane autem ad Solis ortum ſuper Arbores advolare, ex Agricola quodam didici, à quo cum ſciſcitatus eſſem, quare in Villa quadam, quæ Roboretum dicitur, penes Gabellum flumen, tanta ſit Æſtate Cicadarum copia, ut illic hujuſmodi Inſecti genus ſuum habere videatur Emporium, id fieri dixit ille, quia ſolum illud arenoſum ſit, in quo facilius quàm in ſolo argilloſo parva foramina efficiant, in quibus deponant Ova pro fœtura in ſecuturam Æſtatem.

XXXVIII. Hæc omnia itaque Rubiginis naturam ſatis in propatulo ſtatuere videntur,

luem

luem mehercle, & Animalibus, & Plantis valde pernicioſam. Quare autem Solæ Nuces Rubiginis noxam non ſenſerint, id fortaſſe in cauſa fuit, vel quòd hujuſmodi fructus gemino operimento ſit munitus, vel quòd Corticalis ſubſtantia multo Sale Volatili abundet, qui diverſam indolem ab Acido poſſidet. Succum è viridi cortice Nucis Juglandis, tamquam remedium à ſe repertum, & magnæ virtutis ad faucium phlegmonas tollendas, multis laudibus extollit Galenus *6. de Com. Med. 2.l.c.1.*; putabat autem ille, talem effectum præſtare hunc ſuccum, eò quòd vi adſtrictoria polleret, & ſimul tenujum eſſet partium, ex tinctura pene ineluibili, qua manus tractantis inficit, partium tenuitatem deducens, vim autem adſtringendi à ſalubri effectu, quem obſervabat, dum inflammationi mederetur; pro rato enim, ac veluti lege habebatur, quòd in principio Phlegmonis utendum eſſet repellentibus, & adſtringentibus, ne pars ob laxitatem fluentem humorem tam facilè reciperet, quod etiamnum apud non paucos Profeſſores frequenti in uſu eſt, quod num rectè, an perperam fiat, non eſt hujus loci diſquirere. Hujus ſucci efficaciam ad inflammationes ſanan-

nandas agnoſcunt quoque Recentiores, vim autem adſtrictoriam prorſus negant, immò vim diſſolventem ipſi adſcribunt, inter quos Leonardus è Capua *Serm.5.*, qui Corticem Nucum viridium multo Sale volatili divitem eſſe ait, & qui potis ſit grumos Sanguinis diſſolvere, & illius acetoſitatem emendare, quo pacto non ſanguinis fluxum in partem adſtringendo prohibet, ſed ſanguinis refluxum per Venas ad Cor reſerando promovet. Sicuti autem Priſcis ignoſcendum, ſi ob ignoratum ſanguinis circularem motum, non aptas interdum naturalium effectuum ætiologias afferebant, ita noſtro huic Seculo gratulandum, de quo verius pronunciare libeat id quod de ſuo ævo ſcripſit Plinius *l.18. H.N. c.29*, *ſcilicet non minus ingenioſam fuiſſe antiquitus obſervationem, quàm nunc rationem*. Ex Nucum viridi Cortice parari Decoctum in Anglia expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam, quam Recentiores omnes in Acidi prædominio ſtatuunt, nuper accepi à Cl. D. Nathan Lacy Medico Anglo, & inſigni Anatomico. Cum itaque Nucum putamen multo Sale volatili abbundet, mirum non eſt, ſi Rubigini obſtiterit, & incluſum nucleum à communi lue preſervarit. Atque

hæc

hæc de Rubiginis natura, & indole.

XXXIX. Modò ſupereſt, ut Symptomatum, & quarundam obſervationum perquirantur cauſæ; Adnotatum, veſpertinis horis has Febres exacerbari conſueviſſe, unà cum virium nocturna proſtratione, ut ægri morituri viderenrur, mane verò oriente Sole, veluti redivivos tantum virium habuiſſe, ut è lectulis exurgentes deambularent. *Quale eſt veſperi exacerbari, tale ipſis morbi, & cuiuſcumque conſtitutionis ad ſe mutuò*, ajebat Hipp. 1. *in* 1. *Ep.* Veſpertinæ itaque exacerbationes morbi naturam ſuperius deſcriptam, & cauſas morbificas ſatis indicabant. Virium autem dejectionem noctu factam, & matutinam earum veluti redintegrationem in Solis receſſum & acceſſum, & acidæ Dyſcraſiæ prædominium referendam putarim. Sole namque occumbente, & volatiles ſpiritus per Aerem diſperſos ſecum trahente, ſpiritus vitales Sanguinis ab Acido coagulante figebantur, unde Facultatum omnium torpor, qui porrò ab iiſdem Solaribus radiis matutinis diſcutiebatur, non ſecus ac quando à brumali frigore fluentium aquarum curſus noctu intercipitur, qui poſtea à Sole novo lumine Terras luſtrante, reſtituitur. In

hac

hac rerum Univerſitate nihil eſſe utilius Sale, & Sole ſcripſit Plinius; ſic Celſus *l.3.c.21.* Leucophlegmatia laborantes Soli ſubiici oportere ajebat, utendumque frictione manibus aqua madefactis, cui ſal, & nitrum, & olei paululum eſſet adjectum. Mirum itaque non erat ſi in caſu noſtro à blando Solis calore liquato veluti pituitæ gelu, Cruor ſolitum curſum per ſua vaſa repeteret, & conſopitæ Facultates ad conſueta munia exercenda revocarentur.

XXXX. Præ cæteris notatu dignis, obſervavimus inexpugnabilem harum febrium contumaciam, ut non ſolùm omnem Medicorum induſtriam eluderent [cum neque Venæ ſectionibus, neque Purgationibus, neq; Cardiacis quicquam auſcultarent] ſed uſu remediorum magis exaſperarentur, quod factum exiſtimo ob malam Aeris diatheſim, quæ Morbum aleret; quare licet etiam opportuna remedia quandoque adhiberentur, nihil remittebat morbus, immò ſæviebat magis, ac ſatius profectò fuiſſet in multis hanc Camarinam non movere; tanti eſt Oraculum illud Hippocratis, quod initio hujus Diſſertationis attuli, nempe quòd *Hominis Natura interdum Univerſi poteſtatem non ſuperat,*

quæ

quæ Hippocratis verbà ſi Medentes attentè perpenderent, tot Medicamentis ægros non fatigarent, in Epidemicis præſertim Affectibus, quorum vera Curatio non innoteſcit, niſi cum Buſta plena fuerint.

XXXXI. Venæ ſectio profectò in his febribus non fuit ſaluberrimum remedium, nec quemquam novi, de quo dici potuerit, quòd illius febris ſanguinis miſſione jugulata fuerit, quin ubi pluries celebrata eſt phlebotomia, magis attritæ ſunt vires, & febres magis protractæ ægros vel ad Mortem, vel ad Cachexiam deduxere. Cur autem in his febribus tam improſperè ceſſerit Sanguinis detractio, obvìam eſt arbitrari, Maſſam ſanguineam ſale volatili, & particulis Spirituoſis ob malam Aeris diatheſim, & Dietæ errores effœtam, per Venæ ſectionem pauperiorem redditam, unde major Acidi præpollentia, & Bilis depreſſio conſequeretur, febriſque exinde protractior fieret. Venæ ſectionem febribus intermittentibus non eſſe per ſe aptum remedium, cum de foco febrili, qui extra Vaſa ſanguiflua larem habet, nihil detrahat, commune eſt Recentiorum aſſertum, ſed ſolumodò per accidens convenire ajunt, quatenus obviam iri poſſit mul-

tis

tis ſymptumatibus, ac periculis, quæ in Corpore præſertim plethorico nimiam efferveſcentiam ſubſequi poſſent, ſcilicet inflammationes, & vaſorum diſruptiones, qualis fuit caſus à Ballonio memoratus *l.2. Ep. in Conſt. Æſt.* 1576. de quodam nobili Viro, cui Tertiana Febre laboranti ob neglectam ſanguinis detractionem ruptæ ſunt Venæ in quarto paroxiſmo, & tanta foras ſanguinis excretio eſt conſecuta, ut eo ipſo die illi obeundum fuerit. In hac verò noſtra Rurali Epidemia ſanguinis efferveſcentia non adeò magna fuit, ut de ejuſmodi periculo metuendum eſſet, immò potius lenta, ex Acidi prædominio, & propter bilem enervatam, quæ in confluxu cum ſucco pancreatico, & cum lympha minus efferveſceret: proptereà V. S. non adeò proficuum fuit remedium, ut in prægreſſis præcedentium Annorum Conſtitutionibus, quas valde ſiccas, & æſtuoſas eſſe diximus, quare cum in iis valde turgeret bilis, & ſanguis facilè exardeſceret, mirum non erat ſi tunc adeò conferret V. S. & à periculis præcaveret, quæ nimiam ſanguinis efferveſcentiam, & rarefactionem comitantur; aſſueti autem Profeſſores Venam facilè tundere, ubi conſtaret eſſe febrem, ac nullum alium ſcopum ſibi præfi-

gentes, quàm ſolam caloris febrilis attempe-rationem, in hac Conſtitutione à cæteris toto Cœlo diverſa, repetita Venæ ſectione utentes, ægros perſæpè in extremam perniciem præcipitarunt. Nollem equidem, quòd quis me inter hæmophobos recenſeat, ſed neque inter hæmatochitas numerari velim. Eſt ubi liberaliter ſanguinem demamus, eſt ubi parcè, eſt ubi nihil, licet ſit eadem affectus ſpecies. In Stymargi famula uſque ad animi defectum ſanguinem detraxit Hipp. 4. *in 2. Ep.* licet frigido Affectu laboraret, qua de re legendus Valleſius, rationem autem addidit, *Oportet enim*, inquit ille, *devenire ad Occaſionem, & Occaſionis initium.* Cauſa morbi nimirũ illa eſt, ex qua potiſſimæ fluunt indicationes. *Similitudines parere errores etiam bonis Medicis, contrarium autem facere Cauſam*, monitum eſt ejuſdem Hippocratis, nàm re vera cognita cauſa, non tam facile à recto tramite, & legitima curatione deflectitur,

XXXXII. Quærit idem Ballonius *l.2. Epid. Conſ. æſt. An.* 1575, Practicus olìm celeberrimus Pariſienſis, cur phlebotomia febres quaſdam miraculi ad inſtar tollat, alias potius exaſperet; paucis quidem reſpondit, at illius verba ponderanda ſunt, non numeranda.

da. *Febres*, ait ille, *aliæ ſunt Venoſæ, aliæ Gaſtricæ, ideſt quædam phlogoſim ſequuntur potius venoſi generis, quàm vitium humorum in præcordiis contentorum; quæ venoſi ſunt generis, hæ primo quoque tempore per phlebotomiam ceſſant, quæ alius ſunt generis non facile phlebotomia ſolvuntur, contra potius cathartico egent*. Tales erant Tertianæ iſtæ intermittentes hujus noſtræ Conſtitutionis, erant enim potius Gaſtricæ, quàm Venoſæ, ac propterea ad Venæ ſectionem magis exacerbabantur, & contumaciores fiebant, magis autem proſperè ceſſerunt purgationes, & vomitiones uſu Emeticorum, quibus non raró penitus avulſus eſt febrilis fomes. Claudam hunc locum digna animadverſione ejuſdem Ballonii *l.* 2. *Conſ. Me. Hiſ.*4 *in Com.* in eos, qui ut nil non agant, ex quacunque re occaſionem captant mittendi ſanguinem. *Nam ſi induxerint*, (inquit ille) *Venam reſerare, & id cunctanter faciunt, ſi guttula ſanguinis è nare fluat, tunc quaſi trophæum reportantes, clamant oblatam legitimæ phlebotomiæ occaſionem; ſi luculenta ſit hæmorrhagia audacius ſecant, quia naturam copia gravari ajunt, ſi infra modum ſanguis fluat, compenſandum iſtum defectum apertione venæ contendunt*.

XXXXIII. Non minus diſquiſitione di-

gnum eſt cur in hac Conſtitutione tam ſæpè contigerit, quòd Tertiana ſimplex in duplicem migrarit ea ipſa die, qua ſecta eſt Vena. Id olìm obſervarunt Amatus Luſitanus *Cent.*1.*Cu.*11., & P.Caſtellus, nec quemquam ſcio, qui præter hos hujuſmodi phænomeni, quod aliquando in praxi obſervatur, mentionem habeat: refert autem Amatus cuidam Juveni 25. Annorum Tertiana febre laboranti, cum Venam die intermiſſionis ſecuiſſet, veſperi febrem ex ſimplici factam fuiſſe duplicem, huiuſce rei rationem reddit his verbis. *Nec enim credere eſt, ob ſanguinis extractionem ex ſimplici duplicem factam fuiſse, quum dubio procul niſi ſanguis extractus eſset, in Tertianam continuam futurus erat morbus*; hujuſmodi excuſationis genus plerique Medicorum noſtris etiam temporibus in promptu habent, quotieſcunque ex aliquo malè adminiſtrato remedio pejus Æger ſe habeat; ſtatim enim obtrudunt, quòd multo deterius ſe haberet, niſi tali remedio uſus fuiſſet; meliorem itaque Ætiologiam, & ævo noſtro accommodam perquiramus; puto ergo in illo caſu (ſicuti & in noſtra Conſtitutione) culpandam potius Venæ ſectionem, quàm Febrem, quæ ex ſui natura proclivis eſſet ut in

Tertianam continuam migraret. Refert Amatus Juvenem illum vigente Autumno ægrotaſſe, ſanguinem in prima peluicula exceptum atrum fuiſſe, in ſecunda rubicundum ſine ulla aquoſitate: rationi congruum eſt igitur in illo Juvene ob prægreſſos Æſtatis calores, partes magis ſpirituoſas, & volatiles ſanguinis fuiſſe abſumptas, ac poſtea maſſam ſanguineam Autumnali tempore in acidam dyſcraſiam degeneraſſe, eo prorſus modo, quo Vina poſtquam per æſtivos calores ebullierint, Autumno facilè aceſcunt (ut ex atro ſanguine primæ peluiculæ, nam ſanguis ſecundæ rubicundior erat, quia arterioſus) ſecta itaque Vena, & Syſtaſi cruoris magis debilitata, ac depauperata, mirum non fuit, ſi Acidum prævalens, ac veluti ſine Adverſario licentius inſultaret, ex quo Tertiana ſimplex in duplicem tranſierit. Convaluit autem Juvenis ille poſt bonam purgationem ex pharmaco, nam Febris illa fortaſſe fuit potius *Gaſtrica*, *quàm Venoſa*. In hac verò Conſtitutione non ab exhauſtu ſpirituum ob nimium æſtum maſſam ſanguineam acorem contraxiſſe arbitror, ſed potius ob frigidam Anni Conſtitutionem, ac Diætæ errores, obruta Bile, & concentratis partibus

cruoris magis ſpirituoſis, Acidum Stomachi fermentum, & ſuccum Pancreaticum magis viguiſſe, & poſt celebratam phlebotomiam vim majorem acquiſiviſſe, unde febris ſimplicis in duplicem Tertianam fieret converſio.

XXXXIV. Culpanda itaque potius in his caſibus eſt Venæ ſectio tamquam non aptum remedium, quàm quicquam aliud, quod idem ſenſiſſe P. Caſtellus in aureo ſuo libello de Abuſu Venæ ſectionis. Opponet, ſcio, aliquis harum febrium propenſionem ut in duplices tranſirent, cum ſponte, ut ſuperius dictum, ſub initium Æſtatis Tertianæ omnes ſimplices duplices factæ fuerint; at regeram ego, nullas ferè duplices Tertianas toto Veris tempore viſas eſſe, tum Ruri, tum in hac Urbe; niſi eas quas Venæ ſectio geminarit; quare non video, quomodo ab hoc crimine Phlebotomia tamquam innocens poſſit abſolvi.

XXXXV. Eamdem ob cauſam, nihilò ſecius quàm Venæ ſectio, noxius fuit in hac Conſtitutione Aquæ uſus; etenim in frigida, & humida tempeſtate, Bile valde refracta, & Acido exuberante, quid opis expectandum erat in his Febribus ab aquæ potu? non niſi mehercle, ut Aqualiculo infracto, &

di-

diſtento, Cacochylia cumularetur, ſanguis pigriori lapſu per ſua Vaſa flueret, ac tandem Cachexiæ, & Hydropes ſuccederent. Novi Juvenem in hac Civitate, qui in Hydropem aſcitem incidit, cum illi Tertiana Febre laboranti ſuaſiſſet Medicus, ut biberet quantum vellet, immò interdum coegiſſet. Succurrit mihi in hanc rem Terentianum illud *in Andr.*, ubi Medicus in Scenam inducitur.

Quod juſſi ei dare bibere, & quantum imperavi
date,
Mox hùc revertar.

Multòque magis noxius fuit hoc Anno aquæ uſus, ac Ruri præſertim, quòd ob pluviarum aſſiduitatem, aquæ cœnoſæ, & graveolentes eſſent; in hac verò Urbe non adeò gravem noxam intulit aquæ uſus; hæc enim Civitas puriſſimos habet Fontes, & admirandæ originis, quorum Fontium hiſtoriam brevi editurum me ſpero. Invaluit autem apud Noſtrates Opinio, quòd Venæ ſectioni, & Aquæ potui, tamquam duabus ſolidiſſimis Columnis, tota curandarum Febrium Moles innitatur. At num id rectè? Profectò in hac Conſtitutione neutrum ex uſu fuit. Haud ſum neſcius ſcripſiſse Hippocratem 4.

 de

de Morb. n. 25, Aquam non præſtare bonum alimentum igni; at nomine ignis intellexit Hippocrates febres continuas, & eſſentialiter tales, non verò intermittentes, ſummatim *Venoſas, non Gaſtricas*. At forſan aliquando ſi otium ſuppetet, de Aquæ abuſu in febribus aliquid conſcribam.

XXXXVI. Verùm quali potu, inquiet aliquis, utendum erat in his febribus? Ego certè Vini uſum raró, quod ſciam, interdixi, immò ſuaſi, ut modico Vino uterentur, eoque non olygophoro, ſed mediocriter generoſo, multoſque ab Orci faucibus hoc ſolùm Cardiacum eripuit; Bilis enim erat potius acuenda, quàm ſufflaminanda, & partes ſanguinis ſpirituoſæ in motum ciendæ, quod præſtare poterat Vini uſus, & ea remedia quorum vis in Alchali volatili ſita eſt, quod ſolo naturæ ductu in Agro Mantuano fecere Agricolæ, qui ſuis febricitantibus Allia, & Cœpas cum ſalubri eventu præbuere. Morbos quoſdam Cronicos, pravis edulijs [ſed quæ verè in cenſu Medicamentorum, caſu potius, quàm arte repertorum reponi debeant] aliquando ſanari compertum eſt; ſic diuturnas Quartanas Allii uſu cum multo meraco ſanatas obſervarunt Antonius

tonius Benivenius *c.*59, & Amatus Luſitanus *Cen.* 2. *Cu.*42. Vino autem generoſo, potius quàm tenui, utendum duxi, nihil metuens à febrili effervеſcentia, in hoc enim ſæpius peccatur, quòd rem agi ſine periculo creditur, ſi Vinum tenue in diuturnis Febribus, & chronicis morbis permittatur; at hujuſmodi Vina ut plurimùm acidiuſcula ſunt, & acorem ſanguinis exaltando, morbi cauſam deteriorem efficiunt, quem errorem notavit olìm Crato *l.*2. *Con.* 27., qui in Podagra ſicuti Vinum meracum, ſed in modica quantitate commendat, ita Vina tenuia improbat, quæ Venas multa ſeroſitate impleant, quod idem ſentit Vvillis *p.*2. *de An.Brut.c.*14.; ſicut enim à Vini ſpiritu dulcificantur Spiritus ſalis, ac nitri ita quoque à Vini generoſioris temperato uſu Sanguis ad acorem vergens dulceſcit. Variantibus itaque Temporum Conſtitutionibus varianda eſt methodus.

XXXXVII. Sic neque Peruviani Corticis uſus hoc Anno, ut ſuperius adnotavimus, admodum ſalubris fuit, immò in extremum Vitæ diſcrimen Ægros non raró deduxit. Id ego in non paucis obſervavi, ſed præcipuè in nobili Virgine, quæ cum ad 40. dies duplici Tertiana conflictata fuiſſet, & poſt ſolita

re-

remedia adminiſtrata, ex meo conſilio, aſſentiente quoque Excellentiſſimo D. Antonio Abbate, Chinam Chinam ſub forma boli aſſumpſiſſet, cum in Vino infuſam reſpueret, poſtmodum ſtupida, & comatoſa evaſit, cum pulſu adeò exili, ut vix perciperetur, ac trium dierum ſpatio in tali ſtatu perſtitit, donec ſoliti paroxiſmi redeuntes ſtuporem diſcuſſerint. Inſalubrem autem fuiſſe huius remedii uſum crediderim, eò quia, cum maſſa Sanguinea multis cruditatibus ſcateret, ac craſſiorem haberet conſiſtentiam (ut ex ſanguine per Venam ſectam educto ſatis patebat) ideoque ſegnis eſſet ad motum, quotidiana illa febrilis effervеſcentia eſſet loco remedii, qua ceſſante, fieret quædam veluti in Vaſis ſtagnatio, & congelatio, unde functionum Animalium torpor, & Vitalium quoque interceptio; adeò verum eſt illud Celſi *l. 3. c. 9.*, quòd febrem lentam interdum augere oporteat, *fortaſſe enim*, ait ille, *curationi opportunior fiet*.

Scio equidem hujuſmodi doctrinam non ſolùm pleriſque Medicorum, ſed etiam aliis, qui Artem Medicam non profitentur, eſſe ſuſpectam, ut ipſi Senecæ *l. 6. de Ben.*, qui beneficium ſanationis levioris morbi factæ à

gra-

graviori morbo exprobrat his verbis. *Multi quos auxerant morbos, & irritaverant, ut majori gloria ſanarent, non potuerunt diſcutere, aut cum magna ægrorum vexatione vicerunt.* In hac tamen Conſtitutione experientia ipſa ſatis evicit, febrilem efferveſcentiam ſtimulandam potius fuiſſe, quàm frœnandam, & uſum calidorum magis profuiſſe, quàm frigidorum; ſicuti in hiſtoria Polycratis, viceverſa, frigida magis, quàm calida juviſſe ſcripſit Hippocrates 5.*Ep.*28, innuens hoc dicto Divinus Præceptor, non tanti faciendum præconceptum de natura morbi judicium, ut illud ipſimet Experientiæ in contrarium reclamanti velimus præferre. Obſervatum eſt tamen feliciori eventu exhibitam Chinam Chinam Agreſtibus, quàm Oppidanis, & Urbium Incolis. Gens enim ruſticana ubi tantillum à morbi falce levata eſt, illicò laboribus, & exercitiis ſe dedit, quare non erat metuendum, ut tam pernicioſi effectus in iis conſequerentur, quales in Urbanis obſervabantur. Sic Doctiſſimus Ettmullerus tradidit, non tam facile pati recidivas poſt aſſumptum hoc febrifugum homines exercitiis, ac laboribus deditos, ſicuti deſidioſos, & otio innutritos. De hac noſtra itaque Conſtitu-

ſtitutione libet proferre id quod olìm de quadam ſimili ſcripſit Hippocrates 7.*in6.Ep.* ingenua certè confeſſione, more tamen magnorum Virorum, & magnam rerum fiduciam habentium. *Nihil memorabile proderat, nõ Ventris turbatio, non Venæ ſectio, neque quæcumque alia tentavi.*

XXXXVIII. Nullas Febres Synochas, vel Ardentes hoc Anno, quòd ſciam, obſervatas diximus, ſicuti paucas Quartanas: de prioribus quidem non eſt quòd miremur, nam partibus ſpirituoſis, & ad conflagrationem aptis non adeò turgebat maſſa Sanguinea, immò craſſis, & frigidis ſuccis abundabat: ſic Vina tenuia, & acidiuſcula non tam facile fervorem concipiunt, veluti Vina generoſa, ubi Æſtivum calorem ſenſerint; magis quidem mirum eſt, quòd in tanta Febricitantium frequentia tam pauci viſi ſint Quartanarii, idque magis, ſi verum eſſet quod nonnulli aſſerunt, nonniſi ex majori viſciditate materiæ differre Quartanas à Tertianis. Conſuetam itaque Febris Quartanæ geneſim animadvertens, & hujuſmodi Febrem, tamquam fructum Autumno matureſcentem, conſiderans, cujus uberior eſt proventus, cum Æſtas magis fervida, ac torrida præceſſerit, propterea rationi congruum eſt, quòd in hac Conſtitutio-

ne frigida, & humida, in qua non multa fieret partium ſeroſarum per Cutis poros difflatio, ſuccum Pancreaticum ad eum fixitatis gradum, qui ad quartanarium circuitum requiritur, evehi non potuiſſe, ſeu quidquam aliud defuiſſe, quod humana imbecillitas aſſequi nequit, cum nihil ſit quod ipſos Medicinæ Proceres magis tranſverſos agat, quàm perveſtigatio cauſæ, cur ſtatis horis recurrant febriles paroxyſmi, ac tam exactè, ut ipſa Automata aliquando ſuperent.

XXXXIX. Verminationem in his Febribus ſatis familiarem, & præſertim in Ruſticana gente ſuperius recenſuimus, cujus rei cauſam fuiſſe reor, tum prava Alimenta putrefactioni obnoxia, qualia fuere Piſces, & fructus horræi; tum Ventriculi fermentum ex mala conſtitutione vitiatum, & improportionatum ad cibum rectè ſubigendum; quare Vermium ſeminibus, quæ in alimentis laterent, integris ob tenuem Stomachi calorem manentibus, ut probabiliter reor, mirum non fuit, ſi facilè in magna copia prodierit Verminoſa ſoboles. Uſum Chinæ Chinæ valde proficuum ad necandos Vermes expertus ſum, quod præſtare ob inſignem amarorem, quem poſſidet hic Cortex, non abs re credide-

derim, ſi tamen tutior eſt Praxis, quæ Verminoſos Affectus curat per aloetica potius, quàm per ſaccharata, & mellita. Haud ſum neſcius apud Noſtrates quoque facta fuiſſe, experimenta, & obſervatum, quòd Lumbrici in aqua ubi diſſolutum fuerit Mel, vel Saccharum, citiſſimè moriantur; in amariſſimis verò liquoribus ad integros dies vixerint; aſt ab iis, quæ extrinſecus apparent medicamentorum vires metiri velle, non adeò tutum exiſtimo, quin errandi periculum ſubſit: Suſpicari enim licet, quòd medicamenta propinata, quæcumque ea ſint, iis quibus armantur viribus citò ſpolientur, dum primò cum ſtomachico fermento, cujus vim tranſmutativam nemo non novit, mox in Inteſtinis cum Bile, qui humor ſuapte natura ferox eſt, & cum ſucco Pancreatico ſpiculis armato congredi debent; quòd ſi ulterius pervadant, cum lympha quoque in communi Receptaculo, iiſdem ſit concertandum. Sic Crocus Martis, qui aperitivus dicitur, ut notat Junchen *in Chim. Exper. Se.5. c.6.*, niſi acidum ſuperfluum reperiat in Ventriculo à quo ſolvatur, Adſtringens evadit. Id ipſum quoque teſtatur Chirurgia Infuſoria, qua conſtat, quòd liquor purgans in Venas Canis infuſus ma-

gnam excitat purgationem, nullam verò vel paucam, ſi per os idem liquor, vel in majori doſi, iniiciatur, idque ob Acidi copiam, quo Caninus ſtomachus abundat, quod Acidum vim catharticam, & emeticam potenter infringit. Hanc ob cauſam Venena quædam, ut ait Celſus *l.5.c.17.*, non guſtu, ſed vulnere nocent, & Pſylli è Serpentum morſibus venenum innoxiè exugebant. Quot verò, & quantas ſubeant mutationes medicamenta per os aſſumpta, dum varias corporis regiones præterlabuntur, ingenioſiſſimè explicat Bellinus *de Sang. miſ. prop. 9. de med.*, ut nihil præſtantius. Reor itaque ex medicamento aſſumpto, & ſuccis quibus commiſcetur, gigni novum concretum, è quo illæ operationes, quæ poſtea conſequuntur, promanant, & quæ ſolius medicamenti efficaciæ ſolent adſcribi.

L. Poſtquam hujuſmodi Febres miſeros ægrotantes diu fatigaſsent, diximus nonnullis apparuiſse Parotides, quibus licet ſuppuratis, eadem tamen pervicacia Febres perſtabant. Id equidem magnam humorum cruditatem in toto Venoſo genere ſignificabat, ſed hanc non eſse potiſſimam harum Febrium cauſam, & fomitem ſatis demonſtrabant,

qui

qui Fomes, in Ventriculo, & Pancreate, præcipuè ſedem fixerat. In nonnullis pariter poſt multos febriles paroxyſmos ſupervenerunt Diarrheæ, ac Dyſenteriæ, irritata ad expulſionem Natura, tum à copia, tum à pravitate ſuccorum; neque enim hæſitationi locus, quin etiam aliquando malignum quid ſubeſſet in his Febribus, quamvis intermitterent; plures tamen ſuſtulit Diarrhæa, quàm Dyſenteria, eò quòd forſan in iis qui Diarrhæa laborarent communicata eſſet labes maſsæ ſanguineæ, quæ ſerum acre per glandulas inteſtinales excerneret, in iis verò qui Dyſenteria vexarentur, mali fomes eſſet extra Venas, viſcida nempe, & acida pituita Inteſtina abradente, & excoriante. Frequentes porrò fuere Recidivæ non ſolùm ob diætæ errata, ſed ob communem cauſam, Aerem nempè vitiatum, qui febrile Miaſma ad aliquod tempus conſopitum in novos motus, & exorbitantias cieret; eandem quoque ob cauſam adeò contumaces fuerunt hæ Febres cum nihil ſufficeret ad abſtergendam labem illam, quam Aer continuò inſpiratus ferè ineluibilem redderet; adeò gravis eſt Morbus, quem Cœlum fecerit. Sic pacari non viſa eſt Affectio, niſi cum ſub

Anni

Anni finem humidæ, & nebuloſæ tempeſtati ſicca, & ſerena ſucceſſit: quare ſicuti ex Hippocrate *de N.Ho. n.17*, *Quicumque Morbi Æſtate augeſcunt, Hyeme deſinere ſolent*, idque non niſi ob naturalem Temporum mutationem, ita in hoc Epidemico Affectu optimi remedii loco eſſe cœpit Aeris in vitalem temperiem reſtitutio.

LI. Præ multitudine ægrotantium tam ex genere Agreſti, quàm Urbano, paucos interiiſſe ſuperius monuimus, quod ſanè præter opinionem Medentium contigit, qui majorem ſtragem pertimeſcebant. Duas potiſſimùm ob cauſas in Epidemicis Affectibus pereunt homines, vel ob humorum διάχυσιν, vel στάσιν, ut ipſis vocibus Hippocraticis utar 7. *in 6. Epid.*; ideſt vel ob Maſſæ Sanguineæ diffuſionem à Sale acri, & Alchalico factam, vel ob ejuſdem concretionem, ab Acido exuperante, frequentiora tamen funera ſanguinis διάχυσις, quàm στάσις ſolet inferre: propterea graſſante peſtilentia, ut plurimùm acida primas tenent. Cum ergo in hac noſtra Conſtitutione acidum quidem præpolleret, ſed non earum eſſet virium, reluctante præſertim febrili effervеſcentia, ut potis eſſet lethalem ſtagnationem inducere, ac

ſluxum, & reſluxum Sanguinis prohibere; hinc eſt, quòd licet hominum myriades eodem tempore decumberet, pauci in Libitinæ cenſum venerint Sic mirum non eſt, quòd Fœminæ, & Pueri ob mollioꝛem habitum, & vitam minus actuoſam, hujus Epidemiæ vim magis ſenſerint, ac multò magis lactentes Pueri, in quorum venis, ob lac vitiatum, & ad coagulationem aptum, facilius ſanguinis ſtatio ſuccederet; ſic narrat Hippocrates 3. *in* 1. *Ep.* in quadam Conſtitutione, *ex laborantibus mortuos eſſe maximè Pueros, Adoleſcentes vigentes ætate, glabros, ſubalbidos, & qui in ſocordia, vixerint*. Fiebant autem Pueri Icterici ob Hepar obſtructum à viſcida pituita redundante, ac à febrili calore in motum concita, quæ in Hepatis ſubſtantia defixa. Bilis ſecretionem prohiberet, cujus ſignum erat, quòd in omnibus tenſum, ac durum Hepar perſentiretur; ſero autem acri, & acido in Cerebri menbranas transfuſo, convulſi moriebantur, morbo alioquin Pueris familiari, ſed huic Conſtitutioni magis proprio, utpote valde aptæ ad acorem maſſæ ſanguineæ conciliandum.

LII. Si verò quærat aliquis, cur hæc

ma-

mala Conſtitutio Agricolas magis, quàm Oppidanos, & Urbium Incolas vexarit, videtur ſatisfieri poſſe dicendo, potiſſimam cauſam fuiſſe Aerem à fœdis exhalationibus vitiatum ob nimiam illuvionem, quæ campos, & Agricolarum domos inundarit, non ſic Urbes, & Oppida in editioribus locis poſita; huic cauſæ addi poterit Victus pravus, & inſalubris, ac præſertim nimia Piſcium ingurgitatio, alimenti genus Colonis noſtris inſuetum, & quod in illorum ſtomacho facilè putreſceret. Scio equidem à non vulgaribus Medicis Piſces ægris quoque exhiberi ſolitos, tamquam laudabile alimentum, ac multò magis ſanis corporibus; verùm, ut ait doctiſſimus Plempius *de Togat. Val.tu.c.4.*, illorum uſus *Athletis non convenit, non caſtra ſequentibus*, non Agricolis addam ego, quibus utilior eſt caro bubula, & ſuilla. Id ipſum teſtatur Galenus *3. de Alim. fac.c.30*, qui Piſcium uſum in hominibus otioſis, Senibus, & ægrotis commendat, non ſic verò in iis qui corpus exercent; his addendum, quòd ſicuti Piſces, qui in rapidiſſimis fluviis capiuntur, ex Athenæi ſententia *l.8.c.9.* omnium ſunt optimi, ita hi eſſent omnium peſſimi, quòd in aquis ſta-

gnantibus fieret illorum captura.

LIII. His quoque cauſis accenſeri poſſunt labores, & exercitia ſub aſſiduis imbribus, unde pororum Cutis conſtrictio, ſudoris parcitas ob frigidam, & humidam Anni intemperiem, cum aliàs per Æſtatem ſub aſſiduis laboribus copioſiſſimè ſudare conſueviſſent, quas cauſas in Oppidanis, & Civibus, qui meliori victu utuntur, nec Aeris iniuriis ſunt ita expoſiti, non tam facile quis reperiat. Sedes præterea hujus Ruralis Epidemiæ à Civitatibus, & Oppidis majoribus circumſcribi videbatur; quare Mutina, & Regium, eò quòd eſſent veluti in circumferentia, & Appennino proximiores, minus hanc labem ſenſere, magis autem Ferraria, & Oppida Mantuanæ Ditionis, Pado proximiora, ubi major fuit infantilis clades, quemadmodum à variis Profeſſoribus, ac aliis per literas accepi. Magna verò hæc Planities his locis circumſcripta, & tota Colonis oppleta, in cujus ſinu ad longum tempus ſtagnarant aquæ, hujus Epidemici Affectus Sedes, ac Domicilium fuit.

LIV. Circa cæterorum Affectuum examen, qui has Febres comitati ſunt, quales fuerunt Apoplexiæ, Epilepſiæ, Catar-

rhi

thi præfocativi, Cachexiæ, & Hydropes, non multum immorabor; ejuſdem enim Conſtitutionis ſoboles fuerunt, & Acidi prædominium ſignificabant, vel ſanguinem, & reliqua fluida coagulantis, vel nervoſum Syſtema occupantis; hæc omnia itaque veriſſimum eſſe Divini Senis Oraculum comprobarunt 3. *Aph.* 16., quòd *Morbi in pluviarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluvia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ.*

L V. Ut autem circa res venturas Conjectoris quoque partes agamus, ſupereſt videndum, num ſperare liceat, poſtquam pacata eſt non parum hæc Affectio, an in totum ea deſitura ſit, an potius hæc eadem, vel deterior exſuſcitari poſſit. Sperare licet utique, malam hanc Conſtitutionem emendandam, cum poſtremi hi duo Menſes cum perpetua ferè ſerenitate, & Aeris tranquillo ſtatu Annum jam clauſerint, nam ut ait Montanus *in p. Ep.*, *Tempora conſequentia ſecundum naturam exiſtentia, corrigunt vitia præcedentium preter naturam exiſtentium*; at metus ſubeſt, ne ob aliquam Annonæ caritatem infelices Coloni, qui ad ſedandam latrantis ſtomachi rabiem atro pane, & conluſaneo uti cogentur.

Metus inquam ſubeſt, ne proximo Vere, & Æſtate novis calamitatibus vexentur. Sic in Aeno Civitate Thraciæ, ex Hippocrate 4. *in* 1. *Epid.*, *uſu leguminum continenter utentes Fœminæ, & Viri crurum impotentes fiebant*, quam hiſtoriam citat Galenus 3. *Aph.* 16., aitque ſæpè evenire, ut ob caritatem Annonæ exitiales morbi oriantur. Vox Λιμός, quæ famem ſignificat, non niſi per ſolam diphtongum diſcrepat ab ea quæ pernicioſam Epidemiam denotat, unde effluxit dictum illud Ex Λιμȣ Λοιμός. Quamvis enim Edulia mali ſucci videantur aliquando ſat benè concoqui, attamen ut egregiè monet Galenus *de Alim. Fa. l. 2. c. 6. Nobis non advertentibus, pravus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus in Venis colligitur, qui poſtea exiguam ad putredinem occaſionem nactus febres malignas accendit.* Quodcunque malum avertat Divina Clementia, & priorem ſalubritatem huic Cœlo reſtituat.

Talis fuit Anni M.DC.LXXXX. apud nos Conſtitutio, atque hæc indoles Epidemii Affectus, qui Colonos noſtros, & Urbanos quoque afflixit; divinarint jam Aſtrologi pro ſuo lubitu, & ex ſyderalibus ſchematiſmis Anni, qui modò ſucceſſit, præſagia deduxerint, quòd ego ejuſdem, poſtquam curſum ſuum abſolverit, ſi fata dabunt, medicam hiſtoriam conſcribam.

CONSTITUTIO EPIDEMICA URBANA ANNI MDCLXXXXI.

AD

Illuſtriſſimum, & Celeberrimum Virum

D. GUILIELMUM GODIFREDUM LEIBNITIUM

SEREN.MI ERNESTI AUGUSTI

Luneburgenſium, & Brunſvicenſium Ducis

HISTORIOGRAPHUM, & CONSILIARIUM.

ILLUSTR.ME DOMINE

CUm non rarò fieri ſoleat, ut veluti cœteris in rebus, ita & in re literaria, provincias quaſdam nonnulli ſuſcipiant quibus ſunt prorſus impares, ac eoſdem poſtea conatuum ſuorum pœniteat; Tu me in illorum cenſu repone, ſi lubet, Vir Doctiſſime; nunc enim ſentio quàm me tranſverſum egerit neſcio quis mentis ardor, ut non ſatis verſans quid humeri ferre valeant, quid recuſent, ipſemet onus mihi impoſuerim cujuſcunque Anni Conſtitutionem, & Medicam hiſtoriam conſcribendi, ac evulgandi, quam Spartam ſuperiori Anno ſum aggreſſus, in hanc rem edita Diſſertatione, & Doctiſſimo Viro D. Malliabequio, Hetruriæ Ornamento, inſcripta. At quoniam ſaltem prodire, ſi non datur ultra, neceſſum eſt proptereà ut datam fidem exolverem, idem quoque hoc Anno molitus, utcumque potui multis occupationibus diſtrictus, hanc meam Diſſertationem Tuo Nomini, Vir Illuſtriſſime, nuncupatam volui. Neque verò eidem D. Malliabequio quicquam acceptius facturum me credidi, quàm ſi Te pariter eodem obſequii genere proſequerer, quando Vos arctiſſimo amicitiæ fœdere junctos ſcio, &

ejuſ-

ejuſdem beneficio obtinui, ut Te præſentem agnoſcerem, ac Tua ſuaviſſima Conſuetudine fruerer, cum duobus abhinc annis in Germaniam rediens Mutinæ ad menſem moram traxiſti, quo tempore numquam ad Te acceſſi, quin doctior abierim; verè ſiquidem de Te omni Scientiarum genere inſtructo proferre liceat quod olim de Ariſtone ſcripſit Plinius, ſcilicet Nihil eſſe quod quiſquam ſcire velit, quod Tu docere non poſſis. *Diu itaque in ſinu meo gaviſus ſum, quòd geminos Literatorum Principes (faceſsat invidia) adeò amicos ad invicem, mihi tam benevolos ſortitus eſſem, ſed tandem mihi temperare non potui, quin publico aliquo teſtimonio id palam facerem. Huic meo propoſito, D. Malliabequium quod ſpectat, pro meis viribus jam factum eſt ſatis, nunc aliud votum meum impleo. Hunc ergo meum Libellum, quem de morbis popularibus inter Noſtrates, ſed populariter ſarcivi, ea qua ſoles humanitate accipe, Vir Sapientiſſime, munus quidem levidenſe, ſed quod pro ſpecimine Obſervantiæ in Te meæ eſſe poſſit; quòd ſi aliquando temporis pauxillum (novi enim quantus ſis heluo librorum) perdere non pigeat, meum hoc Opuſculum evolve. Vale Clariſſimum Germaniæ Decus, ac amare perge*

Mutinæ pridie Kal. Jan. 1692.

Celeberrimi Nominis Tui

Officioſiſſimum Cultorem
Bernardinum Ramazzinum.

CONSTITUTIO EPIDEMICA URBANA.

I. RUralem Epidemiam, quæ præcedenti Anno Mutinenſis Agri, & proximarum Regionum Colonos graviter afflixit, Urbana Epidemia hoc Anno excepit, quæ nihil urbanitatis, imò inſolentiæ plurimùm in infelicem plebeculam potiſſimùm exercuit. Inſtituto itaque meo inhærens prægreſſam Conſtitutionem, qualiſcumque ea fuerit, in fine cujuslibet Anni deſcribendi, eò libentius id exequar, quòd hæc Conſtitutio ab ea, quam ſuperiori Anno experti fuimus, toto Cœlo differens ſatis uberem materiam ſuggerat mentem exercendi, quando in re medica nil foret utilius, quàm ſuccedentes ſibi ad invicem Conſtitutiones conferre, ut recta medendi methodus inſtitui poſſet, quoties eadem tempora, ac iidem mor-

morbi recurrerent. Quæ ſi attentius à Profeſſoribus obſervarentur, non eſſet forſan, quòd Medicina comparata deſideraretur, ſicuti Anatomiam comparatam deſiderari ajebat Sapientiſſimus Verulamius *l.4.de Augm.Scien. c.2.*, quæ ſi haberetur, ut ille ait, & Individuorum interiores Structuræ ad invicem componerentur, non tam pro morborum cauſis culparentur humores, quàm mechanicum Viſcerum artificium, quod cum ut plurimùm inemendabile ſit, omnem medicam opem, & magnos Promiſſores ſæpiſſimè eludit.

II. Superioris Anni Conſtitutio, ut in mea Diſſertatione ſuper illam edita, ob aſſiduos, & copioſos imbres impensè humida, & lutulenta in univerſum extitit, unde gravis Epidemia unà cum Annonæ caritate effluxit; hujus Anni verò Conſtitutio ex oppoſito maximè ſicca, & pulverulenta, primò quidem ob Aquilonares Ventos, poſtmodum verò ob continuum, & flagrantem æſtum meritò audiit. Sicuti autem prima pars hyemis, quæ antecedentem Annum clauſit, ſtatum ſatis placidum, ac ſerenum, ut diximus, ſortita eſt, ita pars altera, quæ huic Anno fores aperuit, eandem ſerenitatem, ac tranquil-

lita-

litatem ſecum invexit, donec Januario menſe ad finem vergente, flantibus Ventis Septentrionalibus, frigora adeò intenſa fieri cœpta, ut illicò conglaciatis fluminibus cuncta præ nimio gelu horreſcerent. Cum autem nullæ prorſus nives decidiſſent, hyemem non ſolùm algidiſſimam, ſed ſicciſſimam exegimus, itaut in tota Ciſpadana, & Tranſpadana Regione pulverulentæ eſſent Viæ, non ſecus ac Auguſto menſe, cum inſana Canicula campos torret, quod apud nos prorſus inſolens eſt, ex quo factum, ut Boreæ penetrabile frigus ſata conſueto nivali vellere deſtituta mirum in modum exureret.

III. Morbi qui hiſce temporibus vagabantur erant Apoplexiæ, Pleuritides, Peripneumoniæ, Catarrhi ſuffocativi, Anginæ, Eriſipelata; præ cæteris tamen affectibus, morbi pectoris graſſabantur magis, ac buſta implebant. Sanguis qui ſecta Vena educebatur multum pituitæ, & polypoſæ concretionis præferebat. In noſtro hoc Noſocomio variis Cadaveribus diſſectis, præcipuè in Cachecticis, ac demortuis ex morbo pectoris, reperti ſunt Polypi, non ſolùm intra Cordis ſinus, ſed etiam intra ipſam Aortam.

Re-

Remedia quæ magis ex uſu erant ; & quibus promptius morbus auſcultaret , ea fuere, quæ vi pollerent craſim Sanguinis compactam reſerandi, & fluxibiliorem reddendi, ut Spiritus Salis Armoniaci , Sal volatile Cornu Cervi, Sperma Ceti, & ſimilia. Non deerant tamen, qui cum alioquin ſcirent, quòd Sulphur Balſamum Pulmonum paſſim audiat , in hujuſmodi Affectibus Spiritum Sulphuris exhiberent cum ſuis aquis Pectoralibus, at num rectè , & ex arte id agerent, ipſi viderint , indubium tamen eſt, quòd partes integrales Concreti longè diverſas poſſident qualitates ac ipſum Concretum , ſicuti vero verius , Spiritum Sulphuris alterius eſſe indolis ac ipſum Sulphur . Repetita ſanguinis miſſio non adeò felicem ſortiebatur eventum, ut aliàs. In hac tam rigida , ac horrida Conſtitutione magis exercebatur Plebs Urbana , quàm Agreſtis , ac Senes valdè periclitabantur , quare Medicis ſæpenumerò nil tale cogitantibus Morbus plus habens in receſſu quàm in fronte facilè imponebat, nam ex improviſo, cum prius ſatis commodè cœnaſſent, tanquam confecto Silicernio, paulò poſt occumbebant, ac citius quibus detractus fuiſset ſanguis.

IV. Ho-

IV. Horum Affectuum tam multiplex, ac diſcolor Sylva ab eadem prorſus radice ſuc. creverat, ac propterea eodem modo averruncanda; omnium itaque unam, ac eandem eſſe Theoriam, ac Praxim dictabat ratio; veram autem, ac potiſſimam cauſam fas erat referre in pravam diatheſim quam ſanguis haberet ad concreſcendum. Cum enim ex præcedentis Anni frigida, & lutulenta Conſtitutione, necnon ex pravo victu ob rei Annonariæ anguſtiam, talis eſset in univerſum maſsæ ſanguineæ diſpoſitio, mirum non fuit, ſi ſuccedente poſtea hyeme tam rigida, ac ſummè aquilonari, majorem promptitudinem ad grumeſcendum adſciverit, unde pullularint morbi, qui ex ſanguinis ſtagnatione variis in partibus, ob retardatum illius circularem motum, geneſim ſuam deduxerint.

V. Apoplexias autem, Pleuritides, Peripneumonias, Catarrhos ſuffocativos, Eriſipelata, ac reliquos memoratos Affectus à ſanguinis ſtagnatione, ob prædictam ad concreſcendum diſpoſitionem generari, unanimis eſt Recentiorum omnium conſenſus, quidquid circa horum Affectuum Theoriam in contrarium ſenſerint antiquiores Medici, qui in hujuſmodi Affectibus partem aliquam

Mit-

Mittentem robuſtam, & aliam Recipientem imbecilliorem imaginabantur. Duplicem fluxionum cauſam commentus eſt Galenus, unam in qua Pars ipſa humorem ad ſe traheret, aliam, in qua humor à parte robuſtiori ad debiliorem tranſmitteretur. Hujuſmodi doctrinam primus forſan cœpit convellere Helmontius *de diff. Feb.c.ult.*, nullam enim in fluxionibus partem Mandantem, Dirigentem, nec Sagittarium, aut Scopum agnoſcit hic Auctor, qui tamen exemplo ſpinæ digito infixæ, & indignantis Archei, non ſatis expoſuit ob ignoratum Sanguinis circulum, quomodo fiant humorum decubitus quod ſolùm accidit eò quia præpedito, & intercepto Sanguinis per Venas refluxu, vel propter fibrarum criſpaturam (ut in vehementi dolore) vel propter maſsæ ſanguineæ nimis craſsam ac denſam texturam, humores circa Vaſorum extremitates, vel in carnium poroſitatibus detineantur; quare ſi congruè loqui velimus, Detentiones potius, quàm Fluxiones ſunt appellandæ.

VI. Neque interdum exiguus labor mihi impendendus fuit, ut aliquibus à præjudiciis occupatis perſuaderem erroneum prorſus

ſus eſſe comminiſci, quòd cum pars aliqua inflammatur, ac in tumorem aſsurgit, tunc humores majori impetu ad eam partem ferantur, quàm ad alias, ſi vera eſt, non commentitia lex Circularis motus ſanguinis, qua ſtante, ſtant ac ſtabunt perpetuò tot clariſſima Recentiorum excogitata, quot in dies intercidunt Antiquiorum placita; nam revera ſi mentis aciem intendamus, pigriori lapſu ſanguis movetur ad partem quæ inflammatione tentatur, quàm ad alias ubi expeditæ ſunt Viæ, ac nullum repagulum, quod ſanguinis curſum remoretur. Quidam autem res in cute ſolùm, non intus reputantes, cum vident partem brevi temporis intervallo in tumorem attolli, ut in Phlegmone, putant ſanguinem pleno fluento eò confluere, quod ſanè locum habet cum Vas aliquod ſanguiferum diſruptum eſt, & in aliquam cavitatem ſanguis decidit, vel extra Corpus effunditur, non ita verò in Phlegmonum, & aliorum tumorum generatione, qui non aliam ob cauſam fiunt, quàm quòd præpedito circulari ſanguinis motu, plus ſit quod Arteriæ ad partem deferant, quàm quòd Venæ referant, ſive id fiat ob lutulentam ſanguinis craſim, ſive ob fibrarum mo-

tricium criſpaturam ex vi dolorificæ paſſionis, ut in vulneribus, ac Nervorum punčturis. Hic autem Veritati fortaſſe manus darent, ſi cum brachio vinculum iniicitur ad celebrandam phlebotomiam, veram cauſam perpenderent, quare infra nexum tumeant Venæ unà cum mole carnea, quod non fit, quia tunc temporis ſanguis eò rapidius moveatur, (multò enim velocius ante eò propellebatur ubi nullus erat obex, ac minor reſiſtentia ſuperanda) ſed quia ibi detinetur ob interceptum ejuſdem per Venas ad Cor refluxum.

VII. Haud abſimilis quoque eſt Catarrhi generatio, de cujus natura, ac ortu inter Medicos non ſatis convenit. Popularis, ac vetus opinio eſt, Caput Catarrhi Fontem, ac Scaturiginem eſſe, unde frequens proluvium in fauces, & pectus, ac etiam uſque ad extremos artus. Opinionem hanc de Catarrhi ortu, ac deſcenſu, ex quo Ethymon deſumpſit (cum non niſi deſcenſum, ac defluxum hæc vox ſonet, unde voces *κάταῤῥοπος* & *ἀναῤῥοπος* à Galeno 2. *Ad Glav.* uſurpatæ, ut humorum deſcenſum, vel aſcenſum innueret) hanc inquam opinionem eliminarunt è Scholis recentiores

om-

omnes Anatomici ut Vvilliſius, Richardus Lovver, Stenon, Rolfincius, Etmullerus, Blancardus, ac inter Italos noſtros Doctiſſimus Bellinus. Hi omnes ad Anatomicum Tribunal, omnibus indiciis, quibus Caput hujus criminis Auctor inſimulatur, diligenti examine perpenſis, nullaque apparente via per quam Caput ſordes ſuas in fauces, ac Thoracem expuat, ipſum plenis ſuffragiis abſolvunt. Non deſunt tamen adhuc qui obſtipo capite Antiquorum placitum mordicus tueantur, nec deſinant in morbis pectoris Caput non ſolùm pharmacis, ſed ferro, & igne tanquam reum plectere. Per quos porrò ductus Cerebrum ſuperfluitates ſuas, quibus proculdubio diffluit, poſſit excernere, inter quærenda eſſe ait Celeberrimus Stenon *Tra. de Gland.*, niſi tamen per obſervatos à Blancardo *in Anat. reform.* ductus in jugulares Venas fiat hujuſmodi excretio.

VIII. Catarrhi Fontem non veriti ſunt alii aſtruere eſſe ipſum Vitæ Fontem, Cor ſcilicet, quod per Arteriarum ductus circumquaque Catarrhi materiam deferat; hinc Rheumatiſmi, & tumores, & quidquid nomine fluxionum venit; quod Aſertum eſt

Rolfincii cui conſentiunt Schneiderus, Uedelius, & alii, qui Catarrhum à maſsæ ſanguineæ ſero prodire variis obſervationibus teſtantur. Sat celebre eſt experimentum Richardi Lovver de Cane, cui cum arctè Venas Jugulares vinxiſset, partes omnes ſupra ligaturam tumefieri, necnon copioſas lacrymas ex oculis, & plurimam ſalivam ex ore profluere obſervavit, quo tandem tanquam ex Angina ſuffocato, ac diſsecto, nullæ partes ſanguine perfuſæ repertæ ſunt, ſed ſolùm muſculi omnes, & glandulæ ſero limpido diſtentæ apparuere. Ab hac opinione non multum diſsentientes alii, Glandulas Catarrhi Fontes ſtatuunt, ùt Stenon, Etmullerus, & alii; ſi enim Glandularum ſtructuram accuratius perpendamus, conſtabit eas eſse faſciculum Arteriarum, Venarum, Nervorum, & Vaſorum excretoriorum, ideòque in illarum ſinum deponi ſerum ab Arteriis, & ſuperflui aliquid à Nervis, quæ opinio valdè probabilis eſt, & vero uſui, quem in noſtro corpore habere poſſint Glandulæ, valdè congrua.

IX. Hanc tamen doctrinam de Catarrhi origine ex ſanguinis latice in Glandularum ſubſtantiam rejecto ex Helmontio habemus,

qui

qui primus forſan Caput inſons à Catarrhi infamia vindicavit, ob quam tam ſæpè inurebatur. Hic enim Auctor licet motum ſanguinis circularem ignoraret, mente tamen concepit, id quod credebatur è Cerebro depluere nil aliud eſſe, quàm laticem ſeroſum huc, & illuc delatum *à Spiritu impetum faciente, ac initio Vitali*, ut ipſe ait, nimirum è Corde, tamquam primo Impulſore, quin & ad Glandulas ipſas ablegari, quas non ut Vaſorum Pulvinaria eſſent, à Natura conſtructas fuiſſe aſtruit, ſed ad emunctionem laticis è maſſa Cruoris, ac re vera hic latex ſeroſus Helmontii, præter alios uſus hunc habet potiſſimum, quòd ſanguini ſocius, ac totum corpus pervadens ad variarum partium culinas everrendas inſerviat, & ſales diſſolutos combibendos, ut exinde per Glandulas excretrices extrudatur, & ſic tota cruoris maſſa defœcatior evadat. In hunc finem in palato, lingua, faucibus, & naribus copioſas Glandulas Natura conſtruxit, ut ſanguis arterioſus, qui per Carotides ad Cerebrum deferri debet pro nervoſi ſucci, & Spirituum Animalium elaboratione, ſincerior reddatur, mucoſa parte per has Glandulas repurgata in ſtatu etiam naturali, quan-

do alia ex parte conſtat eos, qui ſunt emunctæ naris, nec multum Deſputores, lubricæ ſanitatis eſſe, ut refert Bonetus *Sepulc. T.* 1. *Se.* 17. de Franciſco Galiarum Rege, qui cum eſſet *αμυξωδης*, aurium ulceri obnoxius fuit dum vixit.

X. Atque hæc quidem quotidiana per nares, & ex faucibus muci excretio iis etiam qui ſatis commoda Valetudine fruuntur familiaris eſſe ſolet; cæterùm ubi Corpus cacochymum ſit, ac ſeroſus latex luxuriet, qui ſuopte genio promptus eſt ad concreſcendum, mirum non eſt, ſi accedente Boreali Conſtitutione, qualis eſt de qua hic ſermo, tunc temporis graſſentur populariter Tuſſes, Rheumatiſmi, & quodcumque aliud morbi genus, quod in fluxionum cenſu reponitur, detenta in Glandulis vitiata, ac ſuperexcedente lympha, non ex Naturæ providentia, quæ ſe hoc faſce levare ſatagens noxium humorem ad extrema detrudat, ſed ex mechanico partium artificio, ac particulari humorum textura, juxta varias Aeris alterationes, ea lege, ut decubitus ibi fiant, ubi major eſt diſpoſitio ut humores detineantur. Neque id fieri in noſtris Corporibus magis miremur, quàm in Automate alioquin

be-

benè conſtructo, quod interdum ad quaſdam Aeris alterationes à ſolito ſuo munere aberrat, & ab ignaro popello tanquam inſanum ridetur. Mira eſt autem, ac penè divina vis Ventorum in Aere alterando; talem enim affectionem Aer poſſidet, qualem Ventus qui perflat, ac talis eſt Sanguinis diſpoſitio, qualis eſt Aër quem inſpiramus. Sic ut refert Vitruvius *l.1. de Archit.c.5*, apud Mitylenem (quæ Urbs in Lesbo erat quidem magnificenter extructa, ſed non prudenter poſita) cum flabat Auſter homines ægrotabant, quando Corus tuſſiebant, cum Septentrio, reſtituebantur in ſalutem. M. Varro *de Re Ruſ. l.1.c* 4. quoque cum Romana Claſſis Corcyræ eſſet ac tota penè ægrotaret, *immiſſo feneſtris novis Aquilone, & obſtructis peſtilentibus, ſuos incolumes reduxit.*

XII. At quorſum tot ſpeculationes, inquiet aliquis? Ut juxta veram horum Affectuum Theoriam congrua medendi methodus inſtituatur, regeram ego; ubi enim ingruunt hi morbi, qui non è capite decidui, ſed ab humorum ſtagnatione pendent, illicò ad vehementia Cathartica, Inuſtiones, Phænigmos, Cucurbitulas, ad Narcortica quoque, ac mille alia remedia ad materiam

 fluen-

fluentem revellendam, intercipiendam, derivandam, ſuſpendendam quoque, ut putant, Ceratis capitalibus, confugiunt; Interim neglecta manet vera morbi cauſa, ad quam oppugnandam ſeriò, ac omnibus nervis eſſet incumbendum, ut poſtquam ſufficiens evacuatio eſt facta, uſu alterantium, ac naturalem ſanguinis texturam reſtituentium, fluidæ ſubſtantiæ æquabili tenore per ſuos ductus curſum repeterent. Quot verò modis per Venæ ſectionem peccatur? Jam Phlebotomus velut gladius Delphicus paſſim tam in magnis, quàm in levibus morbis ſtringitur ad innocentes Victimas ſæpius mactandas, quàm graves affectus jugulandos.

XIII. Poſtquam Mundo innotuit circularis ſanguinis motus, Scopi equidem quos in morbis, qui ab humorum fluxione pendere ſupponuntur, ſibi propoſuerant Medici, non tanti ſunt ponderis, ut creditur. Certè Intercipientia locum nullum habent, quomodo enim quis intercipiat materiam ad partem per Arteriam fluentem, niſi Arteriam ipſam vinciat? neque enim jure poſtliminii, aut redhibitionis actione redire poteſt humor unde eſt egreſſus niſi per circulum.

Re-

Revulſio verò per V.S. de Trono ſuo jam decidit; imò ſi ſtrictè loquamur, ferè nulla eſt, quì enim fiat, ut humor per Arteriam fluens per eandem poſſit revelli; Profectò ſi qua fit per V.S. Revulſio, per id ſolum tempus fit quo Vena eſt aperta, tunc enim Sanguis per Venam ſectam, ac pariter per proximam Arteriam quæ illi humorem ſuggerit, majori velocitate movetur, quàm per alia Vaſa; illa verò clauſa, ceſſat hæc in velocitate inæqualitas, ut ingenioſiſſimè ad demonſtrationem uſque explicat Bellinus. Non ibo tamen inficias, quin diminuta ſanguinis copia minor humoris portio ad partem laborantem deferatur, & minus ſit ſanguinis ſtagnantis incrementum. Quanti autem ſit facienda per V.S. Revulſio, & quàm facilè quibuſdam imponat, qui hoc nomine inſcitiæ ſuæ velum prætendunt, explicat egregiè Andreas Cnoffellius, uti videre eſt apud *Bonet. Med. Sept. p.1. l.3. Se.11. c.16.*, in quadam ſua Conſultatione pro Jo: Caſimiro Poloniæ Rege, cui ob immodicum hæmorrhoidalis ſanguinis fluxum laboranti, cum magni nominis Medici frequentem ſanguinis miſſionem è brachio ſuaderent ad revellendum ſanguinem fluentem, ac ipſe acriter renue-

nueret, hæc ſcripſit verba, quæ utpote elegantiſſima, & magni ponderis hic libuit apponere. *Et quomodo ſanguinis ad peremptoriam medicæ Revulſionis citationem, dicam, & locum, ſcribere poſſumus; qui privilegio ſpeciali vitalitatis in circulum, & in ſe ipſum rediens cum ſpiritu ſuo hoſpite nullius loci, & temporis leges reſpicit, neque locum ſtandi ullum in univerſo corporis foro agnoſcit?*

XIV. Revellenda itaque eſſet ex quorundam animis, quibus altè inſedit hæc de vi Revulſionis per V. S. opinio, cum re vera non niſi ad demendam plenitudinem conferat Venæ ſectio. Condonandum quidem aliquid Æmilio Pariſano, & Primiroſio, qui non aliam ob cauſam, ut ait Leonardus è Capua *Serm.5.* in Harvæum Stylum acuerunt, niſi quia ſtante Sanguinis Circuitu viderent Revulſionem, per tot ſecula adeò celebre præſidium, ferè penitus corruere, non ita verò noſtrorum temporum Profeſſoribus in tam clara luce cæcutientibus. Multum profectò *Hippocrates* Revulſioni in fluxionibus detulit, ut paſſim in illius Operibus videre eſt; locus tamen inſignis apud eundem 2. *de Morb. Mul. n.2.* extat, qui Revulſioni videtur parum favere. Ad ſiſtendum immodi-

cum

cum menſium fluxum jubet ille ut vincula iniiciantur ſupra genua; verum quidem eſt, quòd præcipit quoque ut eodem tempore vinciantur brachia; nodum hunc ſolvere annifi ſunt Rorarius *Contrad.*34., & Fonſeca *Conſ.*55., ſed non planè ſatisfaciunt; meum ſanè non eſt hujuſmodi ſcrupos diſſolvere, meliori enim vindice dignus eſt hic nodus, proferam tamen quod ſentio. Quidquid ſit de efficacia hujus remedii, & num eventui reſpondeat. Videtur *Hippocrates* mente attigiſſe motum ſanguinis perennem per ſuos ductus, multis enim in locis mentionem habet de ſanguinis ſtaſi, & interceptione Venarum, quam φλεβῶν ἀπόληψιν appellat; ut ergo fluxum catameniorum cohiberet, ſanguinis ſtationem, ſeu ſaltem remoram aliquam humoribus impetrandam curabat; tam in partibus ſupra, quàm infra Cor, vinculis ad brachia, & femora injectis, nihil veritus, quòd ligaturæ ſupra genua ad Uterum quicquam traherent. Ac re vera quid magis ex improviſo hæmorragias ſiſtit, quàm ſuperveniens animi deliquium, cui neceſſariò conſectaria eſt Cordis à motu feriatio, ac eodem tempore ſanguinis ſtaſis?

XV. Sic autem nos cogit Divinum prorſus

ſus Inventum Circularis motus ſanguinis, quod unicum φαιυόγγεον innumeras diſcuſſit errorum tenebras, effecitque ut humani Corporis, cæterorumque Animantium, quibus præcordia finxit Divinus Opifex, vera, ac genuina Oeconomia innotuerit. Cor enim nectaris vivifici, quo Corpus univerſum ſuſtentatur, Promus, & Condus eſt, habens ad latera Arterias, & Venas adminiſtras; Arteriæ è ſiniſtro penu alimoniam depromunt, ac partibus omnibus, vel remotiſſimis diſpenſant, Venæ aſſidentes, quod à nutritione reliquum fuit ſuis radicibus, tanquam manibus, recolligunt, & ad dexterum Cordis Condum comportant. Ijſdem Venis medio in itinere ſuccenturiant Venæ lacteæ, quæ novum commeatum ſanguini ſub forma candidi laticis refundunt, qui poſtea in Pulmonibus admirando artificio purpuraſcit. Hæc eſt Vitalis Facultatis vera, & naturalis Oeconomia, cui non parvas ſuppetias fert Animalis Poteſtas, quæ pro beneficio purioris ſanguinis ad Cerebrum delati uberem ſpirituum influxum per nervos Cordi ſuppeditat ad illius motum perennandum. Sic binæ iſtæ Potentiæ, licet ſedibus, & regimine diſtinctæ, tanquam fœderatæ Provinciæ,

ſi-

ſibi invicem collata beneficia rependunt. Sicuti autem in Civitate benè conſtituta, quouſque legibus ſuus vigor perſtat, ſumma tranquillitate degitur, iis autem peſſundatis, turbarum plena ſunt omnia, ita in humano corpore Circularis motus ſanguinis lege ſervata, ſarta tecta Valetudo eſt, ea verò infracta, ſuſque deque aguntur omnia, ac inteſtinæ ſeditiones ſubſequuntur.

XVI. Quamvis autem Lex iſta, quam primus tulit Harvæus, vel cujus prima fundamenta jecere Itali noſtri, ut Andreas Cæſalpinus *in Quæ Med. & Quæ. Peripat. l. 5. c. 4.* Realdus Columbus Cremonenſis *l.11.c.2.* pro rata, imò ſacra habeatur, non defuit tamen qui nuper legem hanc abrogare contenderit, ſub titulo *Ultionis Antiquitatis*, Circularem ſanguinis motum tanquam Recentiorum Commentum traducens. Hic mihi non vacat ejuſdem rationes, ac fundamenta expendere, ſolùm hoc innuam, quòd illius primum argumentum ab hujus legis inobſervantia petitum (eò quòd Medicorum quotidiana praxis, præcipuè circa uſum V. S. ſuppoſitæ doctrinæ de ſanguinis circuitu quicquam non reſpondeat) Profeſſoribus incuriam exprobrat, quod equidem verum eſt,

ac

ac maximè dolendum, cum innumeri penè ſint, qui paſſim crepent huc circularem ſanguinis motum , ſed poſt modum, vel ob inſcitiam, vel oſcitantiam, non benè penſitatis iis , quæ ex tali principio conſequuntur, operibus tollant , quod magnifico verborum apparatu ſtatuerant . Verùm cum huic malo medelam aliquam apponere ſit neceſſe, Profeſſor in hac Civitate mihi jamdudum conjunctiſſimus Opus jam molitur, cui hunc vult eſſe titulum . *Rationarium Medicum Sæculare, quo ſummatim , ac veluti facta ſupputatione apparet quid lucri ex celebrioribus Inventis Anatomicis hujus Seculi Arti Medicæ , tàm quoad Theoriam , quàm quoad Praxim acceſſerit.* Habent Mercatores ſua Rationaria, ſicuti & diligentes Oeconomi , habent & Principes, ut olim Auguſtus, *Svetonio teſte* , qui diuturnæ valetudinis tædio Rationarium Imperii Senatui tradidit ; non abs re forſan erit ſi Medica Reſpublica Rationarium ſuum habeat , quod monſtret quantum Medicinæ pomœria ampliarit hoc noſtrum fortunatiſſimum Seculum, & quod ſimul pro ſaniori medendi methodo inſerviat . Hujus operis editionem uſque ad finem hujus Seculi animus illi eſſet differre, ſpe forſan quòd no-

vo

vo aliquo Invento Seculum hoc coronetur, cum adhuc vivant multi egregii Viri novarum rerum Repertores, inter quos Celeberrimus Malpighius, qui Romæ nunc degit ad Pontificiæ Valetudinis cuſtodiam; verùm ego non deſino Collegam hunc meum urgere, ut ad meditata ſeriò incumbat, ac utinam eò uſque illi fata Vitæ lineam protendant, ut Opus hujuſmodi ad umbilicum deducat. Verùm è Diverticulis in viam.

XVII. In iis ergo Affectibus, qui ab humorum fluxione fieri ſupponuntur, iterata V. S. ad tot ſcopos implendos totum corpus depeculatur, & morbi cauſam perſæpè deteriorem efficit. Ubi enim Vaſorum plenitudini, quæ vires premit factum fuerit ſatis, ſeu ad humorum Orgaſmum ſufflaminandum ſi adſit, ſanguinis ſufficiens copia detracta fuerit, ſatius profectò eſſet iis hærere remediis quæ ſanguini debitam craſim reſtituere nata ſint. Certè in hac hyemali Conſtitutione Catarrhis obnoxia repetita V.S non adeò ſalubriter ceſſit. Multos Pleuriticos certè ſcio inopinatò periiſse, poſtquam bis, vel ter ſecta fuiſſet Vena. Præ cæteris pius Sacerdos firmi alioquin habitus ex Pleuritide laborans, poſtquam tertia vice detractus

eſt

eſt ſanguis, eadem die interiit. Non ſolùm autem turpis eſt calamitas, ægrum epoto medicamento occidere, ut ajebat Hippocrates, *De Med. Pur.* 4. ſed etiam ſi detracto ſanguine paulò poſt intereat. Senioribus verò in hac tam rigida tempeſtate periculoſum fuit Sanguinem etiam ſemel detrahere. Nobilis mulier nonagenaria, & Pleuritide ſpuria decumbens, cum inſtaret ut ſibi tunderetur Vena, ac ego renuerem, alter Medicus accerſitus illi morem geſſit, & citiſſimè eam ſuſtulit.

XVIII. Ut conſtet quali cautione in Senum regimine ſit procedendum quotieſcumque ab aliquo Rheumatico Affectu præmantur, in Boreali præſertim Conſtitutione, inſignem oppidò, ac notatu dignam Hippocratis *in* 7. *Epid. n.* 54. hiſtoriam hic lubet apponere. *Halicarnaſſenſis qui in domo Xantippi diverſabatur aurem hyeme dolebat, & caput non mediocriter; erat autem Annorum circiter* 50. *Vena ſecta eſt juxta Mneximachum, læſum eſt caput, evacuatum, ac perſrigeratum, non enim facta eſt ſuppuratio. Phreneticus factus eſt, & mortuus.* Tot circunſtantias hic appoſuit Divinus Præceptor, ut credi poſſit hiſtoriam hanc plus continere in receſſu,

quàm

quàm in fronte ; rarò ſit , nec ſcio quòd alibi in ullo ægrotante annorum numerum definierit Hippocrates ; conſideranda igitur erant, ætas ad ſenectutem vergens , Anni tempus hyemale , humor peccans, craſſus nempe, ac frigidus , ætati ac tempori congruens , qui obſtructionem faceret, ac tenſionem in parte, atque hinc dolor; ex alieno præſcripto (mentionem enim facit curantis Medici, quod illi non adeò familiare) miſſus eſt ſanguis, at quonam eventu? perfrigeratum eſt cerebrum , ſubſequente caloris nativi necroſi , ac prohibita eſt ſuppuratio: neque enim tanquam parergon, ut ait Valleſius, adjecit Hippocrates illa verba: *non facta eſt ſuppuratio* , perniciosum enim effectum ex intempeſtiva V.S. ſequutum innuere voluit, prohibitam ſcilicet humoris maturitatem, Lethargicum autem potius , quàm verè Phreneticum factum fuiſſe interpretatur Valleſius, cum in libris Epidemiorum quoſcumque delirantes Phreneticos Senex Cous appellare conſueverit.

XIX. Sæpius quoque mihi advertere obtigit, quòd in hac Rheumatica Conſtitutione, ſi febre ſuperveniente miſſus fuerit ſanguis, deterior factus fuerit affectus , ac etiam

quandoque cum funeſto eventu. Ut plurimùm ubi Catarrhi urgent, vel in pectore, vel quacumque alia parte, ſi febris ſuperacceſſerit, multis ex Profeſſoribus ſolenne eſt ad Phlebotomiam, tanquamad ſacram Anchoram, confugere. An tum Navis ſecurior? Periti Nautæ ventis etiam adverſis aliquandò utuntur ut Portum fortiter occupent. Febris autem non tam horrendum eſt Monſtrum, quod etiam à perito Artifice ſub jugum mitti nequeat, nec ſine aliquo emolumento. Eſt ubi Febris ſanguinis miſſionem hortetur, eſt etiam ubi dehortetur; ſed opus eſt Dioriſmo. Si nimis denſam compagem ſanguis adſciverit, & ad ſtaſim aptus vel in pectore, vel in capite reſtagnet, ſi febris poſtmodum accendatur, vel parcè, vel nullo modo ſanguis mittendus; ſæpè etenim Naturæ ipſi manu gladium abripimus quo morbum ſola potuiſſet conficere; ſi verò contrariam diatheſim ſanguis habeat, & ob orgaſmum aliquem ad *διάχυσιν*, ſeu diffuſionem promptior ſit, febris ſuperaccedens V. S. hortatur. Locus eſt inſignis apud Hippocratem 5. *in* 2. *Epid.* quem hic referre non abs re fuerit. Quicumque *de repente obmuteſcunt, ſi ſine febre fuerint, ipſis venam ſecato.*

So-

Solenne eſt Hippocrati in libris Epidemiorum illud verbum adiicere ἀπύρετος; magni enim ponderis ad rectam curationem eſt hæc conſideratio, num Affectus ſit cum febre, vel ſine febre; non ſolùm enim à febris præſentia, ſed etiam ab ejuſdem carentia deſumendæ ſunt Indicationes, ut in hoc loco Hippocrates, qui tamen interpretandus, ubi craſſi humores Naturam onerent, ac periculum ſit ne calor innatus ſuffocetur. Videant ergo quantum à Via quam trivit Hippocrates deflectant, qui à Febre alicui Affectui ſuperveniente illicò oblatum ſibi ſcopum tundendæ Venæ ad ravim uſque conclamant.

XX. Præ oculis itaque ſemper habenda Anni Conditio; etenim ſicuti in maxima frugum abundantia, *Annus eſt, non Terra, quæ fructificat*, ut ait Theofraſtus *l.* 8. *de Hiſt. Plan. c.* 8. ita in quibuſdam temporibus non particularis Corporum diſpoſitio, ſed Anni Conſtitutio ea eſt quæ morbos progerminat; attentè idcircò obſervandum quam Diatheſim ſanguis aſciſcat, ſive id in ſenſibiles qualitates, ſive in inſolita effluvia è Terra expirantia referre placeat, & quænam remedia proſperum ſortiantur eventum; ſæ-

pè etenim ſit, quemadmodum ſcitè advertit Tho: Sydenham *de Morb. Epid. c.* 1., Morborum Epidemicorum accuratiſſimus Scriptor, ut qua methodo quis morborum quaſdam ſpecies fœliciter curaverit, vertente Anno eadem methodo deteriores reddat; quare idem Auctor ingenuè fatetur, ſe numquam ſatis caviſſe, ne qui primi ſe illius curæ commiſiſſent, vita periclitarentur, donec multiplici obſervatione, ac perſpecto morbi genio, ad veram Curationem recto pede procederet. Sic Phlebotomia, quæ aliàs in memoratis Affectibus ſalubris eſſe conſueverat, in hac Conſtitutione non inſignem operam præſtitit, quod procul dubio referendum erat in prægreſſam antecedentis Anni Conſtitutionem frigidam, ac nimboſam, & ſubſequentem hyemem nimis horridam, ob quam adeò craſſam compagem ſanguis contraxerat, ut ſi plus æquo detraheretur ſanguis, & calor innatus labefactaretur, humores ad motum ineptiores redderentur, ac facilius concreſcerent. Talem autem fuiſſe ſanguinis texturam, ejuſdem ſanguinis conditio multam pultem in ſuperficie præſeferentis, nec non multi Polypi in diſſectis Cadaveribus, ac denatis ex Catarrho intra cordis ſinus, &

ipſa

ipſa Vaſa ſanguifera reperti, ſatis demonſtrarunt.

XXI. Frequens autem hiſce temporibus in demortuis ex repentino caſu Polyporum obſervatio, ſi non aliud, id ſaltem præſtat, quòd vera quorundam Affectuum cauſa innoteſcat, & culpa vacare credatur Medicus, ſi monſtret quàm mala Beſtia cubet in Præcordiis. Id præterea conſequimur, ne diverſa morborum nomina nobis imponant; Syncope enim Cardiaca, Catarrhus ſuffocativus, & Apoplexiæ ſpecies quædam non aliam perſæpè agnoſcunt cauſam, quàm polypoſas concretiones in Corde, vel in Vaſis ſanguiferis ſtabulantes. P. Salius *de Aff. Part. c.*4. particulare caput de Syncope Cardiaca inſtituit, aitque illam fieri ex ſanguine in Venis, & Arteriis coaleſcente, ſic caſum refert Puellæ ſubita morte extinctæ, cujus Cadavere diſſecto ex Arteria magna ſanguis concretus eductus eſt, non aliter quàm gladius è vagina extrahi ſolet. Refert quoque Riverius *Cent.*1. *Ob.*82. Puerum 5. annos natum ex catarrho decumbentem, poſtmodum lypothymia correptum ſubitò interijſſe; aperto verò Cadavere in ſiniſtra Cordis auricula materiam craſſam, & compa-

ctam repertam fuiſſe, quæ, ut ipſe ait, laridum coctum referret, cui Polypi nomen non indidit hic Auctor, cum nondum in Microcoſmico Erytrhæo Polypos expiſcata eſſet Anatomicorum ſolertia. Nuper apud nos Vir ſexagenarius, præpinguis habitus, ſubita morte opetiit; diſſecto Cadavere ad explorandam mortis cauſam, ex Pericardio ferè duæ libræ concreti ſanguinis extractæ ſunt, ac in Trunco Arteriæ magnæ aſcendentis inventus Polypus lacertulæ longitudinem, & magnitudinem referens. Intercepto itaque ob hujuſmodi extranea Corpora ſanguinis in orbem itu, ac reditu, & mutuo inter Cor, & Cerebrum interrupto commercio, non ſuggerente Corde ſanguinem Cerebro per Arterias pro ſpirituum Animalium generatione, nec Cerebro Cordi ſpiritus Animales ad perennandum illius motum (quando Cordi à motu nullæ ſunt feriæ) neceſſe eſt, ut ſubitus ſubſequatur interitus. Caſus autem hujuſmodi vel à Syncope cardiaca, vel à Catarrho ſuffocativo, vel etiam ab Apoplexia fieri dicamus, parum refert. Binas Apoplexiæ ſpecies ſtatuit Heurnius *Com. in 4. Acut. t.23. & de morb. Cap. t.23.*, unam quam parvam appellat, ac ait fie-

ſieri ob *φλεβῶν ἀπόληψιν*, ideſt ob prohibitum ſanguinis in Cerebrum influxum, alteram magnam ob interceptum ſpirituum Animalium è Cerebro effluxum. Tres verò Apoplexiæ ſpecies ex Hippocratis doctrina tradit Martianus 2. *de Morb. ſe.* 1., quas tamen in eſsentia convenire, & à ſanguinis ſtaſi pendere autumat, quæ quidem ſanguinis ſtatio à Polypoſo craſsamento induci poteſt, cujus generatio, ut ut non ſit momentanea, accedente tamen aliqua cauſa quæ ſanguinem in motum rapidiorem cieat, & præexiſtente prava totius maſſæ ſanguineæ diſpoſitione ad grumeſcendum, mirum non eſt ſi ſanguinis ſtagnationes ex improviſo contingant, ac interrupto ſpirituum vitalium radio, qui à Corde jugiter influunt, Cerebrum, Lunare Sydus Microcoſmi, Eclypſim patiatur. De hac Apoplexiæ ſpecie, in qua morbi cauſa eſt extra Cerebrum, pluribus in locis agens Divinus Præceptor, in libro de Morbis hæc habet ipſa verba, quæ utpote notatu digna, & ſanguinis circuitum adumbrantia ex nativo fonte huc transferre placuit. *ἁι φλέβες ἐπὴ ἐς ἑωυτὰς ἑρύσωσι φλέγμα, ἁνάγκη ὑπο ψυχρότητος τοῦ φλέγματος, τὸ αἷμα ἑςάναι μᾶλλον νῦν* .....

μὴ κινδυνεύειν ἀλλὰ τὸ τῷ αἵματος οὐχ ἴοιτε μή οὐχί, καὶ τὸ σῶμα ἀτρεμίζειν, καὶ κεκωφῶσθαι. ideſt; *poſtquam Venæ pituitam in ſe ipſas traxerint, neceſse eſt præ pituitæ frigiditate ſanguinem tunc magis ſiſti . . . . dum autem ſanguis non movetur, fieri non poteſt ut non etiam corpus quieſcat, ac torpeat.*

XXII. In Apoplexia, ac præſertim ubi in Paralyſim degenerat, ſæpius obſervavi, modò loquelam amitti voce ſuperſtite, modò utrumque, quod quidem obſervatione dignum, tum ad prognoſim, tum ad curationem, non enim idem ſunt deſtitui loquela, ac voce deſtitui; *αὐδή* loquelam ſignificat, *φων* vocem, quæ duo diverſis organis perficiuntur, ſermonis enim Lingua eſt dædala, vocis autem Larynx, & Trachea. Obſervatio Doctiſſimi Vvilliſii eſt *de Anat. cer. c.* 24., ad gravis vocis efformationem truncum aſperæ arteriæ deprimi, ad vocem autem acutam efformandam ſurſum attolli, quem motum alternum præſtari ait à ramulo nervi recurrentis cartilagineos annulos deorſum trahente, & à nervo altero à plexu paris vagi eoſdem ſurſum attollente; ſic exolutis nervis ad linguam pertingentibus *ἀναυδία* ſubſequitur, *ἀφωνία* verò ſi e-

xol-

xolvantur qui ad Laryngem, & Tracheam dimittuntur; poterit ergo aliquis eſſe ἄναυδος & non ἄφωνος, ut muti, ac infantes recens nati, qui ſonos edunt licet non articulatos, non tamen è converſo poteſt eſſe quis ἄφωνος, & non ἄναυδος. Quare Hippocrates 3. *in* 3. *Epid. Ægr.* 3. in hiſtoria Pythionis, qui poſtea die 10. mortuus eſt, ſcripſit hæc verba: *Circa veſperam omnia exacerbata ſunt*, ἄναυδος, ἄφωνος Loquela. deſtitui malum quidem ſignum eſt, pernicioſius verò etiam voce privari, idcircò Divinus Præceptor, ut peſſimum Pythionis ſtatum indicaret has binas voces appoſuit. Æquè verò tam Aphonia, quàm Anaudia fieri poſſunt tum ob exolutionem, tum ob convulſionem; proculdubio in Pythione aphonia convulſiva erat, nam die 6. dolores vehementes ipſum tenebant; in hoc itaque diſtinguuntur, quòd Aphonia quæ in tenſione conſiſtit, fatalis eſt ad crudeliſſimam mortem, quæ verò in exolutione, moriendi ſenſum adimit, ut ait Doctiſſimus Duretus *in Præn. Coa.* Cum itaque tam ob nervorum, & muſculorum vocalium tenſionem, quàm ob laxitatem, fieri poſſit aphonia, quotieſcumque illa appareat, diligenter advertendum num convulſoria ſit, vel exolutoria,

ut

ut apta remedia præſcribantur, τάσις enim, & λύσις contrarii ſunt Affectus. Sæpè autem fit, ut ſi in maligna febre aphonia ſuperveniat, ad aliquam excuſationem apud vulgus aucupandam ſoleant nonnulli magna utique confidentia pronunciare, ægrum apoplectico inſultu correptum fuiſſe, cum tamen aphonia illa convulſiva ſit; perrarò enim in acuta febre aphonia apoplectica ſuccedit, quod tamen aliquandò obſervatur, & qualem caſum nuper habui præ manibus. Vir enim robuſti alioquin habitus poſt 12. paroxiſmum Tertianæ febris, factus eſt ἄναυδος καὶ ἄφωνος, reſoluto eodem tempore brachio, & crure dextro; ac jam vocem ex integro recuperavit, ſed nondùm perfectum ſermonem. Narrat Foreſtus *l.* 10. *Ob.* 89. Textorem quendam ob leve vulnus in extremitate pollicis in dextra manu obmutuiſse, quem veluti linguæ paralyſi affectum à ſe curatum ait, ego autem pace huius Celeberrimi Viri, crediderim obmuteſcentiam illam ortam fuiſſe potius ex convulſione linguæ, nam æger ille, & nutu, & ſcripto, ut idem Auctor refert, indicabat ſibi linguam tanquam filo conſtringi.

Hac occaſione, qua de Apoplexia & Para-

ralyſi facta eſt mentio, inſignem caſum memorare libet, quem in hac Conſtitutione obſervavi in Nobili Virgine Moniali in Monaſterio D. Mariæ Magdalenæ Mutinæ. Hæc ſacra Virgo de Nobili Familia Fontana annum agens 25. abitu non malo prædita, ſed in victu non ſatis temperata, ac præſertim in vini potu, affectione Hypochondriaca laborare cœpit, unde in omnimodam ferè à quacumque re eſculenta abſtinentiam incidit, ut ex ſolo vino victitaret. Perſæpè illam monui, ſibi ex hujuſmodi victus genere ſuperventurum gravem affectum, cui nullum poſtea eſſet remedium, quod contigit media hyeme, dum enim ad ignem adſtaret gravi ſyncope correpta, mox in lectum delata, ſibi reſtitui viſa eſt, cumque ad illius vires, ac ſpiritus reſtaurandos, à Monialibus porrectum fuiſſet juſculum, illud nullo modo deglutire potuit; factum experimentum de modico vino generoſo, ſed & illud, licet adeo gratum in faucibus perſtitit, nec guttulam quidem potuit demittere, ſic cum ad unicum diem ſine febre, integris cæteris corporis partibus, ſine cibo, & potu perſtitiſſet, apparuit qualis eſſet affectio, Oeſophagi nempe paralyſis, quando fiſtu-

lo-

loſus muſculus dicitur Oeſophagus ob interiorem nempè membranam ex Anatomicorum obſervatione omni fibrarum genere inſtructam, ſeu reſſolutis muſculis, qui ad motum Oeſophagi ſunt deſtinati, denegato ſpirituum animalium ad partes ipſas influxu. Ab eo ergo tempore, quo tali affectu correpta eſt, uſque ad *66*. dies nihil omninò eſculenti, aut potulenti deſcendere potuit in ſtomachum hujus miſerandæ Virginis; vixit tamen per ſolum Clyſterem ex jure cum duobus vitellis ovi, ſingulo die meridianis horis inditum. Ad egerendas verò fœces, tertia, vel quarta quaque die indebatur clyſter ex jure cum uncia ſemis hieræ pro clyſteribus, quo pacto fœces ex illo victu relictæ excludebantur. Cum autem hæc Nobilis Virgo ad diem 30. in lectulo ſemper jacens, adeò miſerabilem vitam pertæſa, proteſtata eſſet ſibi chariorem futuram mortem, quàm hujuſmodi vitam, reſpuit omninò hoc alimentum per clyſteres, nec ullis precibus adduci potuit, ut ſineret ſibi hoc pacto produci vitam, donec Deo placeret, ſed tandem circa veſperas gravi deliquio correpta eſt, ſed Moniales ad ſolitum clyſterem nutrientem, tanquam ad verum cardiacum

con-

confugere, ex quo miraculi ad inſtar ægra oculos aperuit, & loqui cœpit, atque ex gravi periculo tanquam expergefacta, uſum quotidianum ſoliti clyſteris admiſit uſque ad 66. ut diximus diem, in quo Moniales me præſente, & monente, modico vini ſpiritu exhibito, deglutire cœpit, & ſpatio bidui, reſtituta animalis facultas Oeſophagi læſi, ac impoſterum non ſolùm putulenta, ſed eſculenta liberè cœpit aſſumere, ſed lectulo ſemper affixa ob maciem ſummam, & extremum ſpirituum languorem, ut pulſus vix perciperetur, erat perducta; ſubſequutis poſtmodum crurum doloribus, & pedum contorſione. Caſus iſte admirandus hujus Nobilis Virginis, non ſolùm apud Medicos, quorum aliqui ægram hanc curioſitatis ergo inviſere curarunt, ſed etiam per totam Civitatem ſatis notus fuit. Aſſerere itaque oportet clyſterium nutrientium uſum non eſſolout quidam putant, improbandum, hoc ſe, experimento rei veritatem atteſtante, credere itaque neceſſe eſt venarum lactearum ramos diſperdi per inteſtinum rectum, & ab iis ſuccum alibilem in ſumma neceſſitate abſorberi.

XXIII. Atque hi quidem vagabantur affectus

ctus ob ſuperius memoratas cauſas, quibus addendum, quòd cum Anni prava Conſtitutione conſpiraverat rei Annonariæ penuria, quæ ſola potis eſt craſſis humoribus corpora infarcire, ob prava alimenta, ac præcipuè ob uſum leguminum, quæ ſuapte natura ægrè coquuntur, unde Cacochymia; propterea urgente frugum inopia, cautè uſurpanda magna remedia, præſertim in Popularibus, quod in Praxi diligenter obſervandum. Sicuti enim ex Hippocrate 2. *Aph.* 36. difficulter ferunt purgationes qui pravo utuntur cibo, eò quòd illorum Corpora, ut Galenus interpretatur, citò exolvantur, vel ob Syncopem Stomachicam, in quam facilè incidunt Cacochymici ubi purgantur, ut Heurnius, haud ſecus per V. S. quoque in ſummum diſcrimen adducuntur, uti frequenti obſervatione mihi compertum. In quibuſdam Oppidis hujus Ditionis, ac præcipuè Caſtrovitri, & Scandiani, idem accidiſſe accepi, quod apud Ænum Civitatem Thraciæ ob Annonæ caritatem eveniſſe ſcripſit Hippocrates 3. *in* 1. *Epid.* ut multi ob uſum leguminum, ac Erui præſertim, in Crurum exolutionem inciderint. In hujuſmodi ergo Calamitatibus cautum eſſe oportet Medicum, nec adeò libera-

ralem in profundendo humano ſanguine, uti quibuſdam aliis temporibus. Ad has itaque Circumſtantias, & præcipuè ad Anni Conſtitutionem, tanquam ad Verſoriam, mentis acies potius convertenda, quàm ad decerpendum ex libris generales morborum Curationes, ne vetus Parœmia obtrudatur, *Nauta ex libro*.

XXIV Quare autem Plebs Urbana in hac Conſtitutione prædictis Affectibus magis obnoxia fuerit, quàm Agreſtis, id forſan factum crediderim, quòd Ruſticana gens vitam actuoſiorem degens, ſanguinem magis fluxilem haberet, ac minus aptum ad ſtagnationem, ſeu quòd in Rurali Epidemia, in altera mea Diſſertatione deſcripta, febres diuturnæ, quæ agreſtem populum exercuerunt, vicem Criſeos ſuppleverint, ſanguinis fæculentias ſenſim repurgando, ac ad meliorem craſim totam maſſam humoralem perducendo.

XXV. Circa Æquinoctium cœpit frigus miteſcere, ac tam ſubita facta eſt permutatio ab intenſo frigore ad immoderatum æſtum, ut ab Æquinoctio uſque ad Martii finem calor haud multum diſtaret ab æſtivo, Sole in occaſu flammeo apparente, non ſecus ac Auguſto menſe; ſubſecuta quidem

post-

poſtmodum Aprilis menſe aliqua caloris remiſſio, ſed firma ſemper, & conſtans perſtitit ſiccitas, ſereno, ac præſudo Cœlo; cum itaque nulli prorſus imbres per totum Aprilis menſem decidiſſent, non levis timor omnes corripuit de Anno parum frugifero; non modici tamen ſolaminis erant Plantæ omnes fructiferæ floribus paſſim albeſcentes, quæ fructus tum præcoces, tum horreos abundè pollicebantur, uti re vera contigit, hoc Anno laboranti Cereri ſuccenturiante Pomona. His addebatur quòd calor non proportionatè ad Solis acceſſum augeſcens ſiccitatem in dies auctiorem reddebat, quare toto Vernali tempore Terra non minus arida, ac dehiſcens viſebatur, quàm cum *findit Canis æſtifer arva*. Perſeverante pariter Majo menſe hac arida Conſtitutione, niſi identidem, ac ſporadicè modicis imbribus delapſis, magna herbarum inopia hoc Anno laboratum eſt, fabis quoque ac omnibus ferè leguminibus ob humidi defectum arefactis, exigua quoque ſpe ſuperſtite, quòd eandem ob cauſam triticea meſſis ad bonam frugem perduci poſſet.

XXVI. In hac Vernali tempeſtate, ac præcipuè in prima Veris parte, iidem pectoris

mor-

morbi, non adeò tamen graves, ut hyeme, perſeverarunt. Sub finem autem Veris Tertianæ febres, tanquam ſpicilegium prægreſſæ meſſis, caput denuò extulerunt. Nunquam apud nos Annus Scabioſior viſus eſt; omnibus ferè Urbanis, ac Ruricolis quoque, fœda ſcabie laborantibus, quæ neque ad iteratas purgationes, neque ad repetitas Phlebotomias, quicquam miteſcebat; Sanguis qui ſecta vena educebatur multum ſeri flavi præferebat, ac Urinæ valdè coloratæ apparebant. Haud ſecus quàm Anno elapſo magna fuit Animalium ſtrages, ac Pecudum præcipuè, itaut Ovillus grex totus penè deletus fuerit.

XXVII. Quoniam nullus Morbus adeò popularis eſt ac Scabies (tamen illam in morborum Claſſe licet reponere, quando Hippocrates *de Aff. n. 35.* ſcabiem turpitudinem potius, quàm morbum appellat, & Plato *in Phileb.* malum vocat mixtum ex dolore, & voluptate, ac propterea græcè dicitur *πάθος γλυκύ πικρός* (quoniam inquam, nullus Affectus adeò familiaris eſt, & qui medicos conatus magis eludat, ut hinc anſam captarit Helmontius vulgarem Medicorum praxim traducendi ſub titulo *Scabiei, & Ulceris*

Scholarum, perfricemus paululùm, ſi licet, hoc Ulcus. Ingenuo pudore profectò fateri licet, nihil ferè laudis Medicinæ Profeſſoribus ex Scabiei curatione accedere, imò non rarò iis palmam præripi à ſuperveniente Vetula, quæ ſolo linimento interdum præſtat, quod magna remediorum ſupellectile præſtitiſſe non potuerunt qui morbos Herculeos ſe perdomuiſſe deprædicant. Quam labem omni ſtudio, ac juxta omnes Politicæ regulas à ſe debet arcere ex Galeni conſilio quiſquis Medicus, nam Scabies, ut idem ait, cum deformes reddat quoſcumque tenet, multò magis Medicum Clinicum deformem, & horrendum efficit, cui hac fœditate laboranti obtrudi poſſit dictum illud Poetæ Tragœdi quod affert Plutarchus, *Quo pacto ex. In. Emol.cap.*

Ἀλλῶν ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων,

ideſt *Aliis medens, at ipſe ulceribus ſcatens*.

XXVIII. Scabiei curationem ſolis topicis eſſe perficiendam, ablegatis omnibus internis remediis, quæ Corpora incaſſum fatigant, vult Helmontius, obſervans enim quàm facili negotio Corpus exactè ſanum ex ſolo contactu alicujus Scabioſi infici poſſit, credidit Scabiem pendere à pravo Cutis fermento, quòd ejuſdem alimentum corrumpat,

pat, nequaquam verò ab interno Viſcerum vitio, quare ſolis topicis ſuadet abigendam; aſt hujuſmodi opus periculoſæ plenum aleæ meritò cenſetur. Ballonii itaque celeberrimi Practici conſilio hærere placet, qui *in l. 1. Ep.* cum dioriſmo procedens, explicat ex mente Hippocratis quando Scabies ſit morbus, & quando abſceſſus, hoc eſt rectam ſemitam indigitat, qua Medicus certo pede ad Scabiei curationem procedat; lubet autem hic ipſum Hippocratis locum afferre *2. Prorret. n.49. Impetigines, & lepræ, & vitiligines albæ quibus quidem Iuvenibus horum factum eſt, aut paulatim conſpectum multo tempore augeſcit, his non putare oportet abſceſſum eſſe, eam papularum eruptionem, ſed morbum; quibus verò horum aliquid eſt factum multum, & de repente, hoc ſanè fuerit abſceſſus*. Hunc locum pariter obſervans doctiſſimus Mercurialis *in Annot. in Hipp. Cl. 3. Quid ſit*, ait, *abſceſſum eſſe, & non morbum, atque è converſo, non omnes intelligunt*. Scabies itaque, aliique cutanei affectus in morborum claſſe ſunt recenſendi quando paulatim fiunt; quando verò confertim, ac præcipuè poſt gravem aliquam ægritudinem, non morbi nomine, ſed Ἀποστάσεως inſigniri debent. Eſt ergo in Scabie, ubi

liceat ſolis topicis incumbere, ait Ballonius, cum nimirum Scabies eſt ſolius Cutis morbus, eſt etiam ubi neceſſe ſit internis partibus proſpicere uſu purgantium, & alterantium, ac nefas ſit ſolis topicis ſcabiem exterminare velle, hoc eſt cum Scabies eſt alterius morbi ſoboles, ut in Cachexia.

XXIX. Chronicorum affectuum eam eſse naturam, ut qui *hyeme augeſcunt, æſtate deſinere ſoleant, qui verò æſtate, hyeme finire debeant*, ſcripſit Hippocrates *de Nat. hom.* Hanc autem eſse Scabiei indolem, ut hyeme luxuriet, ac magis ſæviat, æſtate verò evaneſcat, vel ſaltem miteſcat, jam norunt omnes. Quando igitur Scabioſus aliquis curandus ſuſcipitur, liberè proteſtandum eſset, non inſtitui curationem, niſi ut facilius æſtivo tempore tam fœdus morbus extirpetur, atque hanc eſse hujus peſtis naturam, apud nos ſaltem (de lepra non loquor morbo Ægyptiis endemio, ut refert P. Alpinus *l.1. de Med. Æg. c. 14.*, ob aquam cœnoſam, & ſalitos piſces, quorum uſus apud illos valdè familiaris eſt) ut æſtivi caloris beneficio facilius, quàm cichoraceis abigatur; ſatis abundè teſtante experientia, quòd nulla prævia purgatione, vel phlebotomia, ulloque alio reme-

medio, quotquot agreſtes per hyemem ſcabie laborarint, ſuperveniente æſtate, non ſecus ac Angues, pſoræ exuvias deponant, ac illis niteat *aſſiduo curata cuticula Sole*, ut ait *Perſ. Sat.* 4. Verùm hujuſmodi proteſtatio ad avertendam calumniam quandoque non ſatis eſt. Laborabat olim F. Petrarca ſicca ſcabie, ut ipſe refert, ac poſtquam à medicamentorum diuturno uſu ſe fruſtra exhauſtum videret, Medicos, quibus ex ſua natura infenſus erat, objurgare cœpit, ac iis reſpondentibus, expectandam eſse Æſtatem, ira percitus eoſdem dimiſit his verbis. *Ego autem neque Medicis credo, neque ab Æſtate ſpero quicquam, ſed ab illo de quo ſcriptum eſt, Æſtatem, & Ver tu plaſmaſti*. Pſoræ itaque potiſſimum remedium ab æſtivo calore pendet, qui potis eſt novam craſim in maſsam ſanguineam invehere, ac illam particulis ſpirituoſis ſaturare, quo pacto Acidum illud luxurians, quod cutem exarabat, infringitur. Purgationes itaque ut ut repetitæ, iteratæ V. S., illitiones, Balnea, & omnis medicus apparatus perſæpè præſtare nequeunt quod ſolus Aer æſtivus. Cum hoc Vere cuidam Docto Amico meo levem purgationem ad ſanandam Scabiem, qua vexabatur, præ-

ſcripſiſsem, nec ideò melius haberet, ac illo urgente quid agendum ſupereſset, per jocum remedii loco dictum illud Satyrici adduxiſsem.

—— *Durate, atque expectate Cicadas;*

ille ad me converſus, & Tu quoque, inquit, ad Græcas Calendas honorarium expecta.

XXX. Utriuſque caſus duo habemus notatu digna exempla apud Hippocratem 2. *in 6. Epid.*, quæ hic lubet afferre. *Latæ puſtulæ non valdè pruriginoſæ, quales Simon habebat hyeme, qui ubi ad ignem inungeretur, aut calida lavaretur, opem ſentiebat. Vomitus non proderat*. Manifeſtum ſpecimen hic habemus Scabiei cum morbus eſt; nam ex facta inunctione, vel in ipſa hyeme opem ſentiebat; ſi enim Scabies illa fuiſset abſceſsus, ac alterius morbi productum, non ſolùm ex intempeſtiva unctione nil opis ſenſiſſet, ſed gravem noxam expertus fuiſset. Obſervanda quoque illa verba, *Vomitus non proderat*; ſignum evidens, Corpus illud fuiſse ſanum, ac totum vitium in externis corporis partibus extitiſse. Corpora ſana difficulter ferre purgationes effatum eſt ejuſdem Hippocratis 2. *Aph.* 27, qui pariter, ubi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore naſcuntur,

præ-

præcipit ut dejectiones inſpiciantur, quæ ſi ſint ſimiles ſanis, ait tutum eſse corpus alere, ſin minus purgationem inſtituendam; fieri enim poteſt, ac ſæpenumerò contingit, ut Corpore ſano intus exiſtente tubercula in cute progerminent.

XXXI. Exemplum aliud Scabiei, prout Abſceſsus dici mereatur, habetur ex eodem Hipp. 3. *Epid. n.4. Homo quidam Athenis prurigine toto corpore vexabatur, & Cutis craſsa erat & velut lepra aſpectu; huic nemo opitulari potuit; tranſgreſſus ad Melum, ubi ſunt calidæ Balneæ, à pruritu quidem, & Cutis craſſitudine liberatus eſt, ſed hydropicus factus mortuus eſt*. In hoc caſu certè affectio illa pruriginoſa abſceſsus erat, ac fructus morboſæ radicis in Viſceribus implantatæ; vel immoderatè, ut putat Valleſius in Commento, aquis illis thermalibus uſus fuerit homo ille, ut ſuffocato innato calore ceſsarit illa peccantium humorum excretio ad cutem ablegari ſolita, vel, ut veriſimilius interpretatur Martianus noſter, aquæ illæ ſulphuratæ eſsent, ac propterea, ut idem ait, *denſata à balneo cute, humores pruritum excitantes ad Hepar retrocedentes ſcyrrhum induxerint*, ex quo factus fuerit hydropicus, ſatis ſit, quòd illi ma-

gis conſultum fuiſset, proſpexiſse ad id quod latebat intus, quàm quod in cute apparebat.

XXXII. Ut ad rem noſtram hactenus dicta applicemus, popularis hæc Scabies in Claſſe abſceſſuum profectò erat collocanda, utpote productum præcedentis Conſtitutionis nimis pluvioſæ, nec non & pravi victus ob Annonæ caritatem; ſic refert Galenus *de ſuc. bon. & vit. c.1.*, ſua ætate cum plurimas Romano imperio ſubditas gentes vexaret fames, ac frugibus omnibus in Urbem aſportatis, Agreſtes, quibus relicta fuerant ſolùm ὄσπρια καὶ χέδροπα, ac etiam in exigua copia, ut fruticum germinibus, & bulbis veſci cogerentur, omnes ſub Veris finem à variis cutaneis affectibus conflictatos fuiſſe, quorum alii Eriſipelas referrent, alii herpetem, & alii pſoram, impetiginem, & lepram. In hac itaque noſtra populari Scabie ſolis topicis fidere tutum negotium non erat, & quotquot ſive ſponte, ſive alieno conſilio Scabiem Unguentis antipſoricis abigere tentarunt, id ſuo periculo ſunt experti. Rem oppidò notatu dignam hac occaſione mihi obſervare obtigit. Novi multos, qui tædio hujus fœdi morbi Unguentis Scabiem exterminare etiam in ipſo Vere tentarunt, ſed

poſt-

poſtmodum Scabie retropulſa, febre correptos Urinas nigras, & fuliginoſas illicò reddidiſſe; cum autem uſu remediorum humores ad cutem propellentium reproduceretur Scabies, Urinæ ſanis ſimiles reddebantur; denuò autem retrocedente Scabie, vel rurſus erumpente, hæc reciproca in Urinis apparebat mutatio; quamvis autem hujuſmodi Urinæ cum parva febre, quæ malignitatis ſpeciem aliquam præferret, me ſuſpectum non parum haberent, ſollicitus tamen circa Scabiei reproductionem, ſemper bonam ſpem alui, & quotquot habui præ manibus vidi tandem à morbo ſuperſtites. Animo autem verſans quare ad Scabiei retroceſſionem Urinæ redderentur fuliginoſæ, id fieri poſſe credidi, quòd Acidum in Cute luxurians, & Pſoram efficiens, ob factas illitiones haud amplius expirans, à Venis reſorptum, & cum Alchali ſanguineo permixtum ſerum ſanguinis atredine infuſcarit, non ſecus ac quando limpida Vitrioli ſolutione cum infuſione Gallæ permixta, atramentum conficitur. Pro regeneranda vero Scabie non ſemel, nec ſine proſpero eventu uſus ſum remedio à Zacuto Luſitano propoſito, & ab Etmullero *de Aer. Inſp. læſa*, commendato,

ju-

jubendo, ut æger, cui retroceſſiſſet Scabies, decumberet in linteis ab aliquo Scabioſo infectis. Remedia porrò quæ magis ex uſu fuere, ſi non ad Scabiem extirpandam, ſaltem ad eam moderandam, ut ſuperveniente æſtate facilius aboleri poſſet, fuere præſertim ea quæ ex Viperis parantur, quibus multos vidi feliciter ſanatos, ubi liceat igitur internis remediis uti ad Scabiem radicitus extirpandam, nihil profectò conſultius quàm ad diaphoretica confugere, non ſecus ac fit in lue gallica, ſicuti enim inter hos duos Affectus magna eſt cognatio, ita eadem ferè methodo curandi. Sic Heurnius *6. Aph. Com. 9.* ad Pſoram debellandam, purgatis prius noxiis humoribus, ligni indici, ac Salſæ decoctum valdè commendat; ait enim quòd hoc remedio facilè expirat concepta in habitu Corporis contaminatio.

XXXIIII. Horrent nonnulli in Scabie, aliiſque cutaneis affectibus, cane pejus & angue Viperina remedia, veriti ne excedens caliditas & uſtionis nota Hepati, & toti maſsæ ſanguineæ imprimatur; aſt ego magis horreo nimium refrigerantium uſum, nec quemquam novi, qui exhauſtis integris Ptiſanariis, ſeu poſt diuturnum Seri, & Cicho-

choraceorum uſum à Scabie, ut ut ſicca, & arente, liber evaſerit; ſcio equidem penè aſſiduas eſſe Scabioſorum querelas de nimio calore tum interna, tum externa perurente, at iis præbendæ non ſunt aures; graviter quoque Pueri, quibus Perniones ob violentum frigus oborti ſunt, de nimio calore in pedibus conqueruntur, nec ſine ratione, ob ſubſequutam aliquam inflammationem, an ideò in Pernionibus applicanda refrigerantia? Cordati Medici ergo erit morbi cauſam animosè aggredi, ſanguinis vitioſam crafim emendando, remediis potiſſimùm quæ illius acorem temperent, qualia ſunt ex Viperis parata, quæ Sale volatili abundant. Quidquid ſit de Viperæ temperie, de quo conſulatur Jo: Baptiſta Spontonus in ſua Con-Echidnologia, experientia ſatis planum facit nihil eſſe ad pſoram, ac lepram quoque perdomandam efficacius, quàm Viperina medicamenta (quando tamen id agere liceat, nec ſatius ſit hunc hoſtem inquilinum alere) nec adeò nos ſollicitos eſſe debere ne plus æquo incaleſcant Viſcera, dummodò tam fœdi morbi ſeminium penitus reſtinguatur. At nunquam ceſſaret ſcalpendi libido, tam ferax eſt obſervationum hæc materia,

niſi

niſi ad alia feſtinaret Calamus.

XXXIV. Exacto Vere Æſtas ſucceſſit adeò fervens, ut numquam huic ſimilis viſa fuerit, idque præſertim Canicularibus diebus, quo tempore præter modum Aer excanduit caliditatis exceſſu ſupra reliquos Annos, ut Thermometri loquebantur, ad multos gradus aſcendentes. In hiſce ardoribus identidem cecidere pluviæ, ſed nihilò ſecius remittebatur æſtus, qui conſtans perſtitit per totum ferè Septembris Menſem; hac Æſtate nullatenus ſpirarunt Eteſiæ, unde à continuo æſtu nullum levamen; hanc ob cauſam multa Animalia, ac præſertim Canes, agebantur in rabiem. Nunquam aliàs cecidere crebriora fulmina, à quorum uno ictus eſt Agricola, indumentis omnibus peruſtis, præter lora coriacea; is ad nonnullos dies attonitus jacuit, ſed poſtea ſine ullo remedio in ſe rediit, & adhuc ſuperſtes eſt: hiſce temporibus febrium Cohors de repente incubuit, ac paſſim per vulgus graſſabatur, ut integræ familiæ eodem tempore febricitarent, denſiorque erat ægrotantium numerus ea in parte Civitatis, ubi magis patulæ ſunt viæ, ac humiliora tecta. Quotquot milites in Arce reperti ſunt, ſimul ex febre decumbebant,

ut

ut ruſticana m militiam acerſere oportuerit ad illius cuſtodiam . In Septo Hebræorum, ubi Vici anguſti, ac Ædes altiſſimæ , caligantesſque feneſtræ, nulli ferè hoc tempore ægrotarunt , cum tamen cæteris Annis primi ſint Recutiti , qui æſtivarum ægritudinum impetum ſuſtineant . Ruricolæ licet diurnis laboribus ad Solis radios ferè in ſudores ſolverentur, cum tamen ſubdio ſuis in plauſtris per noctem ſomnum captare ſoleant, immunes ut plurimùm degebant; ſola itaque Plebs Urbana, & omnes quibus , & domus , & res anguſta domi eſſet , exercebantur ; ſalubris tamen erat morbus, nam febres iſtæ Tertianæ intermittentes erant , ac ut plurimùm exquiſitæ , & quæ die ſeptima , ac etiam citius, poſt unam vel alteram phlebotomiam per ſudores judicarentur . Nullus Annus Medicis quæſtuoſior, & glorioſior unquam fuit, cum ægri omnes fermè incolumes evaderent ; medicum faſtum tamen parumper temperavit Autumnus *θανατίσατος*, nam protractiores erant febres , & aliquando in malignas degenerabant . Remedia cordatis Medicis erant Venæ ſectio, & frigidæ uſus ; hæc enim utramque paginam , ut dici ſolet, implebant ; qui verò parva attollentes , ut plura viderent-

rentur præſtitiſſe, vel ut Seplaſiarios benevolos haberent, Cardiacis calidioribus uſi ſunt, tanquam camino oleum addentes, ægros in extremam perniciem præcipitarunt. Limonum ſuccus, ſpiritus Vitrioli, Sulphuris, & ſimilia erant egregia Cardiaca; diverſis itaque artibus, ac diverſo telorum genere, cum hoc febrili exercitu congrediendum fuit; Anno ſuperiori hoſtis irritandus erat ad pugnam, hoc verò illius impetus parumper ſuſtinendus, & acutis telis frangendus, qualia ſunt Acida omnia. Sanguis qui ſecta Vena educebatur ſpumeus erat, & croceus, Urinæ ſimiliter multa bile ſaturatæ. Multis ex febricitantibus papulæ apparebant in cute, ac præſertim Pueris, quales efflorescentiæ Variolarum erant veluti Prodromi. Variolæ quidem per æſtatem paucos ſuſtulerunt, aſt autumno, & in prima parte hyemis paucis pepercerunt, ac minus iis quibus detractus fuiſſet ſanguis. Multis Tertianæ febres in Quartanas migrabant; ſicuti autem præcedenti Anno Peruviani Corticis uſus in Quartanis, ac diuturnis febribus improſperè ceſſit, ita hoc Anno ſaluberrimus fuit, & ii qui paſſi ſunt recidivas, febres mitiores poſtmodum experti ſunt, ac

an-

antequam Hyems accederet perfectè convaluerunt. Ubi primùm æſtus cœpit miteſcere, quod circa Æquinoctium contigit, viſa eſt pacari febrilis tempeſtas, quæ ſenſim in ſummam tranquillitatem ceſſit, adeò ut duobus poſtremis decedentis Anni Menſibus in Foro Medico penè continuæ eſſent feriæ.

XXXV. Hujus febrilis tempeſtatis cauſam ſaltem occaſionalem in immodicum Aeris æſtum referre placuit, qui potis fuerit Bili nimiam acrimoniam adſciſcere, ut cum ſucco pancreatico, minus aptè quàm par eſſet, ebulliret, & in maſſa ſanguinea febrilem effervеſcentiam cieret. Neque mirum ſit, quòd exiguo tempore adeò permutata fuerit ſanguinis, & omnium fluidorum craſis; magna eſt enim vis caloris, quidquid Helmontius dixerit, Calorem Qualitatem Rerollæam appellans. Multa quæ ſuapte natura dulcia ſunt ad ignem amareſcere, alia verò magis dulceſcere quotidie obſervamus; ſic ut ait Gal. *l.* 4. *de Simp. Med. fac. c.* 17. Lac, coctione eam dulcedinem acquirit, quam Mel deperdit. Vinum quoque per totam hyemem, ac etiam Vernum tempus, nativam dulcedinem ſervans ubi Æſtatem ſenſerit auſterum fit, niſi in Hypogæis, & frigidioribus locis

aſſer-

aſſervetur. Calor itaque ac frigus, ſive ſint cauſæ immediatæ, ſive excitantes, & occaſionales ſubitas mutationes, in noſtris Corporibus parere poſſunt, & humorum texturam, citius quàm quis putet, invertere. Narrationem oppidò curioſam apud Lucianum *de conſcrib. Hiſt.* habemus de febre quadam Tragœda (ſic enim illam appellare liceat) quæ Abderitas temporis ferè momento invaſit. Egerat Archelaus Poeta Tragicus media Æſtate, multoque æſtu, apud Abderitas, Euripidis Andromedam, ex quo factum ut multi ex Theatro febricitantes exierint, ac univerſi poſtmodum febre graviſſima fuerint correpti, quæ die ſeptima plurimo ſudore erumpente, nec non ſanguine è naribus profluente, ſolvebatur, ſuperſtite tamen ridicula quadam mentis perturbatione, nam ut refert Auctor, *omnes quaſi ad Tragœdias agendas impellebantur, & Iambica perſonabant, multumque vociferabantur, maximè autem Euripidis Andromedam canticis referebant, plenaque adeo Civitas erat pallidis, ac macilentis illis Tragœdis ſeptimanis.* Haud aliter apud nos immodicus æſtus Plebem Urbanam inter anguſtias ſuarum ædicularum concluſam in febres agebat, adſpectu

qui-

quidem terribiles, nec ſine mentis emotione, ſed quæ poſtea die ſeptima, oborto ſudore; poſt celebratam liberali manu phlebotomiam ſolverentur. Hac de cauſa eos qui circa Urbis pomœria lares habebant, ſeu ubi magis patula, & ampla ſunt Viarum ſtrata, ut in ea parte quæ *Herculea Additio* appellatur, facilius febres adoriebantur, ubi verò Urbs magis conferta eſt, & Vici anguſti, & anfractuoſi, minus à febribus populares exercebantur. Neq; fortuitò Urbium Conditores, anguſtas, & anfractuoſas vias eſſe voluiſſe cenſendum eſt, ut in iis Urbibus, quæ adhuc aliquid antiquitatis retinent, qualis eſt Mutina, ut nempè magis ſalubritati, quàm pulchritudini conſulerent. Sic Nero poſtquam flammis Romam abſumpſit, intentus poſtmodum illius reparationi; dimenſis viarum ordinibus, ac latis ſpatiis, ſplendidiorem quidem Urbem pro Imperii majeſtate, ſed minus ſalubrem reddidit, nam ut ait Tacitus *l.15. Annal.* compertum eſt *veterem illam formam ſalubritati magis conduxiſſe, quoniam anguſtiæ itinerum, & altitudo tectorum non perinde Solis vapore perrumperentur*. Hanc ob cauſam opulentiores Cives, qui in amplis Conclavibus à tecto remotioribus degebant, ſicuti etiam populus Apella, vim febrilis hujus

tempeſtatis minus ſenſere. Magni profectò momenti eſt ad præſervationem à morbis æſtivis, in amplo ac frigido Conclavi degere, ac ſomnum capere, ut à diurno calore attritæ vires per nocturnum ſomnum reparentur. *Somnum in frigore cooperto* commendat *Hippocrates* 4. *in* 6. *Epid.* quem locum in altera mea Diſſertatione expoſui; ſi ergo vel in ipſa hyeme præſtat quieſcere in loco ubi ſit aura frigidior, idque in gratiam reſpirationis, dummodò totum Corpus ſtragulis ſit coopertum ne à frigore carnes pungente interturbetur ſopor, multò magis æſtate præſtabit in frigido Conclavi ſomno indulgere.

XXXVI. Hic autem immoderatus Aeris fervor ſi febrem hanc popularem excitavit, viam quoque aperuit ut citius reſeratis poris, per ſudorem febrilis materia evaneſceret, idque beneficii ſequutum, ut exterminata radicitus Scabie, Plebs nitidior, ac vegetior apparuerit. Ac profectò gravis hæc morborum Tempeſtas omninò deſiiſſet, ni Variolæ, quò magis ambientis calor tepeſcebat, eò ferocius ſæviiſſent, cum non ſolùm puellarem ætatem demeterent, ſed etiam grandævos, ac præcipuè Utero gerentes, quotquot hoc morbo laborarent. De Vario-

riolarum natura, & cauſis, cum tot extent doctiſſimorum hominum ſcripta, nil addam, niſi quòd in hac Varioloſa Conſtitutione, quæ circa Autumni finem vim ſuam magis exercuit, facilius evaſerint ii quibus nec detractus fuit ſanguis, nec ullum adminiſtratum remedium, toto curationis negotio Naturæ commiſſo. Neque mirum quòd V.S. noxia fuerit; ſi enim ex Hippocrate *de Nat. hom. n.14. Autumno pauciſſimus ſanguis ſit in homine* ob prægreſſam Æſtatem, quæ Corpora exhaurit, id certè apud nos hoc Anno locum habuit, quare Virtus jam debilis ab exhauſtu ob præcedentem æſtivum fervorem, ſecta Vena illicò labaſcere videbatur, ac fieri minus apta ut noxium humorem ad Cutim protruderet.

XXXVII. Sicuti in ſuperioris Anni Conſtitutione noxius fuit Chinæ Chinæ uſus, ut adnotatum, ita in hac ab illa toto Cœlo diverſa, valde ſalubris compertus eſt; multi quidem Quartanarii hoc Autumno per Urbem vagari viſebantur, ſed quotquot ad hoc remedium confugere, vel integrè ſunt reſtituti, vel ſi nonnulli recidivas paſſi ſunt, paulò poſt convaluere; hinc practicam Cautionem, ulteriori tamen obſervatione con-

 fir-

firmandam, elicio, ſecuriorem eſſe Chinæ Chinæ uſum, quando humores fræno potius egeant, quàm ſtimulo. Anno elapſo ob frigidam, & humidam Conſtitutionem tota humoralis maſſa, ut pote craſſa, ac ſegnius fluens ſtimulanda erat, ac ad motum cienda, hac Æſtate vero, ad orgaſmum prona, ac neſciens ſtare loco, erat potius ſufflaminanda, quòd mirè præſtabat Peruvianus Cortex, humorum impetum compeſcendo. Eandem ob cauſam aquæ uſus in altera Conſtitutione adeò noxius in hac ſaluberrimus fuit; ſicuti pariter Acida omnia, quæ celebrioribus Cardiacis palmam præripuere, ut quæ partium Alchalinarum vim frangerent; Hermeticorum enim effatum eſt, Alchalia per Acida, & Acida per Alchalia emendari.

Atque hæc pauca de hujus Anni Conſtitutione, tumultuariè fateor, ac inter armorum ſtrepitus, viſum eſt conſcribere, hyemantibus apud nos Germanorum copiis, quæ hac Æſtate in Pedemontana Regione adverſus Gallos militarunt; cæterùm, urgente adhuc rei Annonariæ anguſtia, vereri licet, ne venturo quoque Anno popularium morborvm nova ſeges ſucreſcat, quod omen deſpuo.

DE
CONSTITUTIONIBUS
TRIUM SEQUENTIUM ANNORUM M. DCXCII., XCIII., & XCIV.

In Mutinenſi Civitate, & illius Ditione.

DISSERTATIO.

I. INtermiſſam varias quidem ob cauſas, ſed potiſſimùm ob parum proſperam Valetudinem, Operis incœpti texturam reſumens, Morbos qui hiſce tribus Annis apud Noſtrates populariter vagati ſunt, nec non rariora quædam quæ peculiari obſervatione digna credidi, compendiosè referam, haud dubia ſpe quòd apud cordatiores Medicos veniam ſim impetraturus, ſi minùs aptè quàm par eſt res exponatur, modò fideliter (quod in hiſtorica narratione potiſſimùm expetitur) id fiat, quod me preſtiturum ſanctè policeor. Horum verò trium Annorum Conſtitutiones non ſejunctìm, ut priores duas, exponere, ſed unico faſce ſimul complecti libuit, ne eadem chorda, cum riſu oberrans res eaſ-

 dem

dem repetere deberem, quando unica & eadem ferè morboſa Tragœdia totum hoc triennale ſpatium abſumpſit, nec exodium obtinuit, donec Cœli temperies in ſtatum toto Cœlo diverſum permutata novos morbos in Scenam produxerit.

II. Ut ergo à Conſtitutione Anni 1692 exordiar, Hyems ſatis regularis fuit, ac legitima, nec quid inſolens habuit quod noſtro huic Climati non congrueret, primò quidem Boreales Venti ad aliquot dies ſatis validè perflarunt, Terra nondum nivali vellere adoperta, unde metus erat ne Sata exurerentur, ſed Ventis poſtmodùm ſilentibus, ac modicis nivibus delapſis, Hyems propriam temperiem, & eas conditiones obtinuit, quas in libro de Aere Aq. & Loc. recenſuit Hippocrates, nimirum ut ſit *moderata, neque valdè clemens, neque frigiditate excedat*. Morbi itaque hyemales obſervati ſunt, ut Tuſſes, Pleuritides, Eriſipelata, Apoplexiæ, ac in iis præcipuè qui præcedenti Anno à gravi aliquo Morbo conflictati fuerant; major tamen pars eorum qui ægrotarunt evaſit, demptis paucis quibuſdam è Senioribus, & Silicernio jam proximis. Nihil itaque hyemali tempore obſer-

ſervare licuit, quod τὸν ἐπιδήμιον redoleret.

III. Neque verò à ſibi debita temperie multum deſcivit Vernale tempus; ſatis enim moderatæ fuerunt pluviæ, ac interpolatæ, quales Agricolarum votis reſponderent, ſicuti Æſtas quæ ſucceſſit non admodùm fervida, ut præcedenti Anno, neque nimis ſicca extitit, ſed pluviis identidem labentibus, ac Eteſiis ſuo tempore flantibus, talis fuit qualis noſtro Cœlo congrueret; quare meſſem ſi non planè frugiferam, qualem publica neceſſitas optabat, non improbandam tamen exhibuit. Haud ſecus Autumnus ſtadium ſuum regulariter percurrens cum prima parte hyemis non admodum rigida Annum clauſit. Sic totum Annum ſatis placidum, ac Auſtrinum quoad primam Qualitatum temperiem exegimus.

IV. Non ea verò moderatione ſequens Annus proceſſit, illum enim totum intemperatum, ac prorſus exlegem experti fuimus. Hyemem totam cum perpetua Cœli ſerenitate, & mitiſſimis frigoribus tranſegimus ſine pluviis, ac ſine nivibus, neque ſolùm in hac planitie noſtra, ubi ſedet Mutina, ſed neque in editiſſimis Appennini jugis, quæ

alias

alias per totam hyemem, & vernum quoque tempus albeſcunt, Mari ſupero, & infero canum verticem oſtentantes; ſic neque Gabellus, & Scultenna (inter quæ flumina Urbs hæc poſita eſt) glaciem, ut cœteris Annis, ſenſere, quod multum contulit ad Annonæ caritatem levandam, cum tota hyeme per hæc flumina Frumentatores è proximis regionibus commeatus ad nos abundè convehèrent, ad plebem noſtram, & Germanos Milites alendos, qui hoc Anno quoque apud nos hybernarunt. Sic Veris ſpeciem Hyems tota Auſtrina exhibuit, cui poſtmodum Ver ſucceſſit hyemis naturam, veluti mutatis vicibus, referens, ab Æquinoctio verno etenim uſque ferè ad Solſtitium perpetua ferè fuerunt frigora cum Ventis Aquilonaribus, ac perennes fuere pluviæ, eæque adeò ingentes, ut paſſim flumina ruptis aggeribus campos inundarint.

V. Jam nefaſtum Annum, & inſalubrem nemo non prævidebat, tum ob pluviarum vim magnam, quæ morborum ſunt ſeminarium, tum ob apparentia in Mororum foliis ſigna Rubiginis, quæ ſterilitatis prodroma eſt, ut Annis ſuperioribus ſumma totius Ciſpadanæ, & Tranſpadanæ regionis calamitate

tate experti fuimus . Eodem modo ſubſequuta Æſtas uſque ad Caniculares dies Veris ſpeciem exhibuit, quo tempore ſatis curioſum fuit, apud nos ſaltem, Luſcinias audire pro Cicadis arbuſta rumpentes. Sic ventum eſt ad Æſtatem cum mitiſſima Aeris temperie, nobis tamen impropria, pluviis identidem magno impetu delabentibus; hinc ob ſolum valdè uliginoſum, & ſatis blandam caloris temperiem ad tantam altitudinem, ac denſitatem omne frugum genus excrevit, ut metus Anni parum frugiferi ex omnium animis ferè exciderit; at improviſa Rubigo, cujus non obſcura indicia, ut dixi, apparuerant, ſpem omnium repente eluſit; illicò enim frumenta, fabæ, & quæcumque leguminum genera ſydereo afflatu veluti percuſſa exaruere. Inopinus itaque caſus cum Agricolas, tum Urbanos quoque perculit; ſummam enim frugum penuriam non ante viſam impendere præſentiebant omnes, quando ex præcedentium Annorum ſterilitate exhauſta eſſent tum publica, tum privata horrea, nec aliunde commeatus, ut ex Mantuano, & Ferrarienſi agro poſſent ſuppetere, cum eadem Rubigalis cõtagio totam Ciſpadanam, ac Tranſpadanam Regionem pervaſiſſet.

VI. At

VI. At non ſolùm Cereales opes abſumpſit hæc peſtis, ſed omne etiam ſubſidium, quod Pomifer Autumnus ſolet ſuggerere, eodem tempore ſuſtulit, ſolum enim acerbis adhuc fructibus paſſim reſperſum ſpectabatur, quin & Plantæ ipſæ honore frondium orbatæ media æſtate viſebantur. Uvarum quoque proventus, qui ab initio aureus ſperabatur, ob eandem cauſam non niſi parciſſimus prævidebatur. Mœrore itaque cuncta plena erant, dum Agricolæ in areis non tererent niſi leves culmos, ſtipulaſque volantes, quare ſine Cereris, & Bachi muneribus in omnium præcordiis frigebat ſanguis. Harum calamitatum cauſa potiſſima, frigida & pluvioſa Conſtitutio paſſim culpabatur, quoties enim in hiſce Regionibus Æſtas ſicca, & fervens præceſſit, numquam frumenti inopia laboratum eſt, ut apud nos Oraculi loco Virgilianum illud coli poſſit. *Magnaque cum magno veniet tritura calore.*

VII. Autumnus porrò Æſtatis vicem ſupplens ſummis fervoribus, & obſtinatiſſima ſiccitate totam humiditatem quam Terra poſt tam ingentes pluvias ad ſatietatem hauſerat, abſumpſit; nec calor remiſit niſi circa primam partem adventantis hyemis, quæ & ipſa

ipſa leges ſuas nullatenus ſervans, verùm ſatis placida, & mitis decedenti Anno Vale dixit. Sic in hujus Anni 1693. Conſtitutione nulla ex illius partibus legitimam, ac propriam temperiem ſervavit, ſed una alterius vices ſubeunte, omnes extemporaneæ fuerunt.

VIII. Sicuti autem prima pars hyemis, quæ præcedentem Annum clauſit ſatis placida, ut modò dixi, extitit, ita pars altera quæ Anno 1694. fores aperuit, aſperrima, ac rigidiſſima facie apparuit, per totum enim ferè Januarii menſem flarunt Boreales Venti cum perpetua Cœli ſerenitate, ut ſquallidum, ac pulverulentum ſolum undequaque viſeretur, non ſecus ac æſtivis menſibus, quod apud nos prorſus inſolens eſt, ſic totam hyemem ſerenam ſine aquæ guttula è Cœlo decidua traduximus; appetente autem Verno Æquinoctio Cœlum Votis communibus reſpondit largis imbribus effuſis, qui uſque ad Aprilis initium perdurarunt, quibus poſtea, flante Auſtro, ingens caliditas ſucceſſit, ut die quinta Aprilis in meo Thermometro liquor 70. gradum pertigerit, quò interdum neque Junio menſe devenire conſuevit. Reliquum porrò Veris, ac totam

Æſta-

Æſtatem cum pertinaciſſima ſiccitate, & immoderato calore tranſegimus, Autumno quoque eundem tenorem, quod ſiccitatem ſpectat, ſervante: quare Annum ſignare licuit præ cœteris valde ſiccum, & ſquallidum, Colonis tamen non prorſus ingratum, cum frugum, & Vini proventum non improbandum ſuppeditarit.

IX. Fuſius forſan quàm res ipſa videatur exigere horum trium Annorum Conſtitutiones me proſecutum fuiſſe putabit aliquis, cum in cujuſcumque Anni Conſtitutionibus ſingillatim nihil eorum, quæ ad rem medicam ſpectant, & quod meum inſtitutum eſt, attigerim, quaſi παρέργον ἔργῳ præmiſerim, verùm id conſultò egiſſe me fateor, ſiquidem, cum ex ſuperius memoratis pateat quàm diſſimilis, & diſcolor fuerit harum trium Conſtitutionum facies, & alia ex parte cum eadem prorſus Epidemia per totum hoc tempus, plus minus, graſſata fuerit, ſatis liquere poteſt quàm parum firmo talo ſtet illorum Opinio, qui ex manifeſtis Aeris Qualitatibus, Caloris ſcilicet, Frigoris &c. putant ſatis explicari poſſe Epidemicorum Affectuum geneſim, ac indolem, ut etiam ex prægreſſis Conſtitutionibus prænuntiari poſ-

poſſint ægritudines, quæ populariter vagari debeant.

X. Egit id equidem Divinus Præceptor, ut ex Sectione tertia Aphoriſmorum *Aph.* 11. & libro de Aere, Aq. & Locis ſatis liquet, nam ex prægreſſa Hyeme ſicca, & Aquilonia, & Vere pluvioſo, & Auſtrali pronunciavit *neceſſum eſſe*, ut Æſtate acutæ febres fierent, lippitudines, & Inteſtinorum difficultates; ſicuti ex hyeme Auſtrali, pluvioſa, & ſerena, Vere autem ſicco, & Aquilonio, Mulieres gravidas abortivos fœtus edituras, cœteros verò Mortales difficultatibus Inteſtinorum, & ſiccis lippitudinibus obnoxios fore: Verùm Galenus 3. *de Diff. Reſp. c.* 1., licet Hippocraticæ doctrinæ ita addictus, ut Hippocratis libris etiam ſpuriis uſurum ſe ſcripſerit, aſſerere non eſt veritus in citati Aphoriſmi commento Hippocratem uſum potius fuiſſe rationali methodo quàm obſervatione, & experientia. Huic Galeni interpretationi nullatenus aſſentiens doctiſſimus Mercurialis ait nil tale de Sapientiſſimo Viro, qualis fuit Hippocrates credendum, qui non tam audacter pronunciaſſet *neceſſum eſſe*, ut poſita tali Conſtitutione temporum tales ægritudines emergere debeant,

nisi

niſi ratione, & multiplici experientia fuiſſet abundè inſtructus. Celeberrimus Lucas Tozzius in nuperis ſuis Commentariis in Hippocratis Aphoriſmos aſſerit obſervationibus potius, & iteratis experimentis quàm confictis argumentis, Hippocratem ita pronunciaſſe, nulla ratione apparente quæ ſuadeat iſthæc eventura; ingenuè enim fatetur Vir egregius ſibi obſervatum quòd poſt hybernam tempeſtatem ſiccam, & Ver pluvioſum ſubſequutæ non fuerint acutæ ægritudines.

XI. Quot porrò diſceptationes inter ipſos Medicinæ Proceres pro genuina Aph. 12. 3. Sect. explicatione *Si verò hyems Auſtrina, & pluvioſa, & ſerena fuerit &c.* (cum tot ſint interpretationes quot Interpretes) jam ſatis conſtat: Manardus enim *l. 9. Ep* 1. vocem illam εὔδιος volebat expungendam, tanquam ſuppoſitiam, cum intelligi nequeat quomodo vox illa εὔδιος, quæ Serenitatem ex illius interpretatione ſignificat, aliis cohæreat, quæ hyemem pluvioſam, & Auſtralem repræſentant; Leonicenus verò in omnibus antiquis Codicibus vocem illam reperiri ait, ac pro placiditate, & clementia interpretatur. Hinc inter illos celeberrimos Viros pro ſimplici vo-

vocula talia orta ſunt diſſidia, adeò ut, referente Braſavola in citati Aphoriſmi commento, *Seniores illi alioqui reverendi apud multos pro re tam levi prælíantes in deriſum venerint, cum à rationibus ad jurgia devenerint.*

XII. Abundet quiſquis in ſuo ſenſu ut lubet, & ex Anni temporum in manifeſtis qualitatibus exorbitantiis tanquam ex fonte morboſas Conſtitutiones derivet, ego ſanè ex quo ad Epidemicorum Affectuum naturam contemplandam animum adverti, his quæ tam confidenter, & magnificè profeſeruntur experientiam reſpondere non video, & quod me angit, in hac Provincia quotannis Hoſpitem me agnoſco, licet enim videam quò paſsim itur, non ſatis tamen video quà ſit eundum niſi poſtquam à via longè aberraverim. Profectò ſi rem accuratius perpendamus, quilibet Annus ſemper Affectus aliquos ſecum infert, qui τὸν ἐπιδήμιον ſapiunt, nec tales putantur, quia aliquando leves ſunt, licet propterea epidemicam naturam non exuant; demiror autem non parum, quomodo inſurgente aliqua populari tempeſtate Medentum plerique nullatenus Affectus ingenium perpendentes, nec qua methodo Natura ipſum ſpontè expugnet, illicò tot

viribus, & vulgari methodo ob analogiam quam habeat ad congenerem morbum, ad illius oppugnationem inſurgant, & remediorum multitudine indiſcreta, & frequenti viſitatione muneri ſuo ſatis factum exiſtiment. Mundus autem, qui vult decipi intempeſtivam hujuſmodi ſolicitudinem magis commendat, quàm prudentem cunctationem, magniſque muneribus, & encomiis eos cumulat, qui, ut ait Sidonius, *parum docti, ſatis ſeduli, multos ægros officioſiſſimè occidunt.*

XIII. Affectus ergo Epidemicus, qui tribus hiſce Annis in ſuis Conſtitutionibus inter ſe tam diſſimilibus cum Urbem, tum Villas, & vicina Oppida multis funeribus infeſtavit, fuit Febris Purpurata, ſeu Petechialis, ut appellant, quæ aliquando quidem poſt multam ſtragem editam viſa eſt velle receptui canere, ſed poſtmodum auctis veluti viribus violentior irruebat, ac populariter graſſabatur. Circa Æquinoctium Vernale Anni 1692 hæc Febris primò caput extulit, ac ſub initium levi quadam velitatione diſcurrens, mox per totum Veris tempus, & partem Æſtatis uſque ad Canis exortum ſub peticulari larva ſævitiem ſuam exercuit. Ubi ergo Æſtas incanduit. Febris hæc

Pur-

Purpuram depoſuit, nec illam reſumpſit donec calor æſtivus cœperit remittere, circa nimirum Arcturi exortum; quem morem Annis quoque ſequentibus ritè ſervavit, veſtem quidem; ſed mores, ac genium haud quaquam mutans, Febres enim quæ in ſummo æſtu ſine Peticulis viſebantur haud ſecus malignæ erant indolis, quam Vibices poſt mortem apparentes ſatis demonſtrabant.

XIV. Obſervatione verò dignum fuit quòd poſt plenilunium, ac multò magis ſilente Luna ferociebat hæc Febris, quæ poſtea ad novum ejuſdem lumen miteſcebat, nec mea tantum, ſed aliorum quoque Profeſſorum conſtans fuit Obſervatio; quòd non parum contulit ad hujus Febris Prognoſim, & Curationem; num verò ſuper Epidemicos Affectus peculiare jus aliquod habeat Lunare Sydus, ut illius mutationibus, & variis phaſibus auſcultent, non indignum eſt obſervatione.

XV. Admirandum certè fuit id quod die 21. Jan. 1693. contigit; facta enim per noctem Lunari Eclypſi major pars ægrotantium obiit, ac eadem penè hora, qua nimirum Luna laborabat, quin & nonnulli repentina morte occubuere, unde per totam ſequen-

tem diem magno ſtrepitu, ut hic vetus conſuetudo obtinuit, perſonantibus Campanis non levis horror omnes perculit. Tunc mecum ipſe novitatem hanc perpendens admirari cœpi quomodo Hippocrates tam diligens rerum omnium, ac præſertim cœleſtium Obſervator, qui in libro de Aere, Aqu. & Loc. *num.* 30. periculoſiſſima ambo Solſtitia pronunciavit, maximè verò æſtivum, ſicuti, & utrumque Æquinoctium, edicto veluti cavens ne hujuſmodi temporibus medicamenta exhibeamus, neque curemus, neque ſecemus, ſicuti Aſtrorum ortus, & occaſus, ut Canis, Plejadum, Arcturi obſervandos eſſe præcepit, ut ex pluribus locis illius Operum videre eſt, & Cometis à ſe obſervati mentionem facit, quem ſubſecutus eſt Terræmotus, Luminarium porrò defectus alto ſilentio tranſegerit. Quin & Practici ferè omnes Solis, vel Lunæ defectus non pluris faciunt, quàm eorundem Syderum oppoſitiones, & ordinarias coitiones. Unus, quòd ſciam, Gulielmus Ballonius lib. primo ſuorum Epidemiorum inſignem caſum refert; ait enim Pariſiis accidiſſe, quòd dum plures Medici apud illuſtrem Mulierem ægrotantem conſulturi ſimul conveniſſent, ac

tunc

tunc temporis Solis defectus contigiſſet, illique ad contemplandum Solis defectum in Vaſe aqua pleno, ut ſolet fieri; ſublimiorem Ædium partem conſcendiſſent, illicò ad ægram decumbentem revocati fuerint, quæ dum Solis defectus perduravit animam agere viſa eſt, neque è gravi periculo evaſit, niſi poſtquam Sol in apertum erupit, claraque in luce refulſit.

XVI. Alterationem in Aere oppidò inſignem in Solis defectu obſervare mihi licuit Anno 1694. die 27. Junii, ut in Ephemeridibus meis Barometricis eodem Anno editis annotavi; nam in ipſo Solaris Eclypſis tempore Mercurius ad duas lineas in meo Barometro ſe extulit, hoc eſt Aer temporis ferè momento gravior eſt redditus, ac idoneus propterea ad ſubitas in Microcoſmo alterationes producendas, quare ſi ex Divini Præceptoris ſententia ad Æquinoctia, & Solſtitia advertere oportet, ne quid magnum in illis circa ægros moliamur, non incongruum quoque erit, ſi Medentes Clinici ad Luminarium defectus, oculos non ſolùm, ſed mentis aciem intendant. Nollem tamen quis crederet velle me quòd rerum agendarum ſcopi ex corporum Cœleſtium vario ſitu, &

configuratione deſumi debeant , nam ubi morbi ſævities urget , Lotium potius quàm Aſtra contemplari neceſſum eſt , ut ajebat Manardus, & opportuna remedia , vel reclamante Cœlo , ſunt adhibenda , quando *omnis dilatio eſt Animæ periculum* ut *Hipp. in Epi. ad Crat.*; in morbis tamen popularibus, qui non raró à cauſis ſuperioribus natales ſuos deducunt, & in quorum curatione non tam facilis, ac certa methodus habetur , non prorſus alienum eſt talia reſpicere, nam ubi agitur de humano corio , *Nihil temerè* , *nihil negligere*, ex Divini Præceptoris Oraculo.

XVII. Verùm è diverticulis in viam ; Symptomata quæ Febrem hanc malignam comitabantur , antequam Peticulæ apparerent, erant ingens totius Dorſi laſſitudo, Capitis dolor, Aurium ſurditas , Faucium ardor , Mentis ſtupiditas , Præcordiorum anxietas , & totius corporis ſegnities ; Dorſi verò , & regionis lumbaris laſſitudo adeò certum erat Febris peticularis ſignum , ut raró falleret : quin ſub initium hujus pravæ Conſtitutionis , antequam Febres iſtæ palam graſſarentur , Mulieres quæ ad morborum Symptomata aliquando attentiores ſunt quàm Medentes ipſi , ex hujuſmodi ſuorum

ægro-

ægrorum querela Febris naturam prænunciabant, & Medicos monebant, cauto opus eſſe, nec temerè celebrandam phlebotomiam, quarum dictis, ac præſagitionibus cum perſæpè Medentes non auſcultarent, apparentibus poſtea maculis, multa probra ab iiſdem cum Artis dedecore perferre cogebantur. Si verò faucium ardor cum genarum rubore acceſſiſſet hoſtem detectum clamabant, nec amplius hæſitandum de febris natura, jam in faucibus prodentibus ſe Peticulis. Profectò in hac malignarum Febrium pertinaci Conſtitutione quæ per triennium ſæviit, Medicis non minus cum Mulierculis, quàm cum Febre luctandum fuit, adeò ut (quod fateri non pudet) neceſſe fuerit, ſicuti inferius exponam, illarum conſiliis, & monitis morem gerere, non tam ad illarum importunitatem declinandam, quàm quòd re vera Experientiæ rerum magiſtræ eſſet obſecundandum.

XVIII. Pulſus parvi erant, & valdè compreſſi, una cum magna virium proſtratione primis etiam diebus quæ morbo augeſcente languidiores fiebant, adeò ut ægrotantes veluti Statuæ in Lectulis decumbentes jacerent, integro ferè carnium, & totius cor-

poris habitu, quodque admiratione dignum fuit, quotquot hujus Febris violentiæ ſuccumbebant, pleni, ac ſucculenti veluti pingues Mortis Victimæ Libitinariis tradebantur; fortiores autem, ac robuſtiores cum Fœminas, tum Viros adortæ ſunt hæ Febres, non ita verò Seniores, nec eos qui vitam degebant valetudinariam. Urinæ verò vel in ipſo hujus Febris principio perturbatæ, plus minus, apparebant, prout major, vel minor morbi eſſet ſævities, nec niſi in fine morbi in iis qui evaſere ad naturalem ſtatum redibant.

XIX. Peticulæ verò, ut plurimùm quarta die, & ſeptima erumpebant, & ii quibus primis diebus apparuere, omnes ferè ſublati ſunt; primùm autem in Collo, Dorſo, & Pectore viſendas ſe præbebant, obſervatumq; neminem evaſiſſe, niſi tandem ad extremos pedum ungues maculæ illæ ſe expandiſſent, in ſuperioribus partibus paulatim evaneſcendo; quibus autem Pectoris, & Dorſi fines non tranſilierunt Peticulæ mortem obtigiſſe: variæ autem, ac diverſi coloris erant, prout varii, ac diverſi erant ægrotantium habitus; aliæ erant rubræ, aliæ pallidæ, aliæ fuſci coloris, aliæ parvæ, aliæ latæ, aliæ in-

ſum-

ſummo; aliæ in profundo, & quas nonniſi oculis tranſverſa tuentibus liceret inſpicere, quod genus Peticularum fuit valdè ominoſum.

XX. Faucium inflammationem comitem hæ Febres ut plurimùm ſibi junxere, quæ inflammatio in Morbi vigore in cruſtam albam, & ulceroſam degenerabat, quod non minus negotium Medicis faceſſebat, quàm Febris ipſa, cum ægri ob id omnem cum cibum, tum medicamentum averſarentur, & multi, qui cœteroquin pacata aliorum Symptomatum tempeſtate evaſuri credebantur, in ipſo veluti Portu naufragium perpeſſi fuerint. Sitis porrò in his Febribus non adeò ingens erat, ut in aliis acutis Febribus aſſolet, nec multæ querelæ exaudiebantur, ſive non ſitirent, ſive mens obſcurè ægrotaret.

XXI. Quicumque ex hac febrili incurſione Fati ope, vel Medici evaſere, nulli excretioni vel per ſudorem, vel per Urinam, vel alias vias, per quas Natura criſes ſuas moliri ſolet, ſalutem acceptam referre poterant, ſed ſolùm Peticularum ſuo loco, & tempore apparitioni, & earundem per totum corpus expanſioni, lentæque evaneſcentiæ,

ſa-

ſalutis beneficium debebant: quin iis quibus alvi fluxus ſupervenere funeſtum fuit; Alvi fluxus autem Anno præcipuè 1693. hiſce Febribus Peticularibus per Autumnum ſupervenere, quo tempore Dyſenteriæ graves Hebræos potiſſimùm exercuerunt; culpabantur Fructus horræi, quibus Gens Recutita nunquam ſatis impletur, ſed aliæ cauſæ altiores ſubeſſe poterant.

XXII. Satis frequens fuit in his Febribus Singultus, quamvis parvæ Febres viderentur, Symptoma quidem non minus moleſtum, quàm ferale, & funeſtum; quotquot enim in hac febre Singultuoſi comperti ſunt, omnes in Libitinæ cenſum devenere. Vix obtinui, ut Singultuoſi Cadaver diſſecaretur, ac Ventriculus nigris notis ſparſim compunctus repertus eſt. Verminatio quoque multa paſſim extitit, & ii quibus ab initio Vermes per Os prodiere omnes ferè xetincti ſunt.

XXIII. Nonnullis ſuppreſſa eſt Urina, vacua prorſus exiſtente Veſicà, præcipuè verò id obſervatum in iis quibus pulſus erant parvi, ac penè obliterati, ut contigit in Juvene quodam Hebræo, qui cum aſphyxia, ac totus gelidus vixit ad quatuor dies,

nec

nec Urinæ quicquam reddidit ; antequam autem infelix iſte obiret, quamvis toto corpore perfrigefactus (nullibi Arteriis micantibus) adeò robuſtus erat , & ad motum expeditus , ut etiam ipſa die, qua è vivorum ſtatione deceſſit , è lectulo ſurrexerit, & ſuas Veſtes induerit.

XXIV. Non pauci poſt exantlatum Morbum veternoſi fiebant, ac ſtupidi, rerumque peractarum prorſus immemores , nec niſi poſt multos dies ſibi reddebantur ; idem infortunium iis obtigit , qui in his Febribus gravem ſurditatem perpeſſi fuerant . Mercator quidam cum ex Peticulari Febre præter omnium opinionem convaluiſſet , ſurdus omninò ad 40. dies perſtitit, ac poſtmodum paulatim ex aſſe reſtitutus eſt .

XXV. Frequentiora in Urbe quàm in proximis Agris fuere funera, ac felicius plebs Ruralis ſine ullo ut plurimùm remedii genere vim morbi eludebat , ſive quòd in Aere ſalubriori degerent , ſive quòd Medicis carerent , non ſemel idcircò mentem ſubiit Virgilianum illud .

O' Fortunatos nimium ſua ſi bona norint
Agricolas .

Ac utinam Medentes , cum aliquis popularis

laris morbus debacchatur, curioſius ſcrutarentur à ruſticana gente, quæ magis fidit Parocho, quàm Medico, quali methodo Naturam tanquam optimum Ducem ſequentes minus à recto tramite aberrarent, ac tutiori methodo ad curandos ægros ſibi commiſſos procederent. Cum autem in his caſibus ſibi quiſque pro ingenii ſui modulo Regulam confingat, ſecundum quam Opus ſuum moliatur, & in communi morbo tot, ac tam diverſa remediorum genera in uſum revocentur, meritò cum Celſo, *l. 7. in Procem.* cum quis convaluit, *dubitari poteſt ſecunda Valetudo Medicinæ, an Corporis beneficio contigerit.* Indubium tamen eſt, quòd in communi morbo, ſicuti communis eſt cauſa, ita communia, & eadem ferè deberent eſſe præſidia. Quotquot autem ex Viris Agreſtibus, quos è Peticulari Febre evaſiſſe novi, & interrogare potui, non alio modo convaluiſſe referebant, quàm macularum circa ſeptimam diem per totum corpus, & uſque ad extremos artus expanſione, & earundem lenta evaneſcentia ſine ulla ſenſibili humorum excretione.

XXVI. Quo tempore in hac Urbe, & in tota campeſtri regione quæ circumjacet, fe-

ro-

rociebat hæc Febris, in vicinis Collibus, ut in Saxolenſi, & Scandianenſi ditione, nulli ferè ægrotantes viſebantur, neque eò pervaſit maculoſa hæc Febris, quæ tantùm in editioribus locis, & in ipſis Appennini jugis (veluti ſaltu quodam exiliens) vim ſuam pariter ac in noſtra planitie exercuit.

XXVII. Sanguis porrò qui ſecta Vena, vel Cucurbitulis ſcarificatis, ſive Venis ſedalibus apertis, educebatur, in univerſum ſatis laudabiles notas præferebat, quantum oculorum acie licebat aſſequi, ſatis enim floridus, ac rubicundus apparebat, multòque magis qui à Natura per narium hæmoragiam profundebatur, neque in ullo ægrotante cujuſcumque temperamenti ſanguinem extractum videre datum eſt qui glutinis ſpecimen aliquod præferret.

XXVIII. Profectò mihi fateri neceſſe eſt in hac Peticularium Febrium Conſtitutione, adeò improſperè Venæ ſectionem ceſſiſſe, ut omnes ægri exhorreſcerent quoties ſanguinis miſſio per Venæ Sectionem proponeretur, eam verò fuiſſe popularem confidentiam in uſu Cucurbitularum ſcarificatarum, ut ægros interdum decipere opportuerit, quoties urgeret neceſſitas ſanguinem ex Vaſis

ſis majoribus ob plethoricam diſpoſitionem educendi, ſinendo ut ægris Cucurbitulæ Dorſo, & Scapulis applicarentur modicum ſanguinem extrahendo, deinde paucas poſt horas ſanguine ex Vena largiori manu educto. Ea enim hæſerat opinio, nec ſolùm apud Vulgus imperitum, ſed etiam apud Poliatros, quòd ubi præmiſſæ fuiſſent Cucurbitulæ ſcarificatæ nullus amplius eſſet timor de Peticularum retroceſſione, quamvis poſtmodùm non ſemel ex Vena mitteretur ſanguis; ſic curioſum erat Chirurgos paſſim videre cum Saculis Cucurbitularum plenis per Urbem curſitantes, dum inconſultis Medicis Plebeculæ hoc remedii genus adminiſtrarent. Suſpectam itaque, ne dicam infamem, ut Scopulos Acroceraunia, Venæ ſectionem in hiſce Febribus fuiſſe fateri lubet, ſicuti ex adverſo glorioſam Cucurbitularum tum ſcarificatarum, tum ſiccarum appoſitionem, ſive id fieret ob confirmatam in omnium animis opinionem de hujus remedii efficacia, ſive quòd revera in illo aliquid abditum eſſet quod Medicos lateret.

XXIX. Reliqua porrò remedia quibus hujus Febris oppugnatio tentabatur eò collimabant, ut humorum motum ad Corporis

am-

ambitum promoverent, qualia ſunt quæ Sale volatili abundant; ſic nullum non ex Diaphoreticis in uſum revocatum, nihilò felicius tamen prodibant maculæ, ni forſan hoc pacto, Oleum Camino addendo, ut dici ſolet, febrilis incandeſcentia augebatur (quæ ſibi relicta humorum fugam maturaſſet) & diſtrahebatur Natura, quæ non tam properè depingebat in cute quòd intus moliebatur. Ego meherclè parum profici obſervans per Alchalica ad Acida confugi, monente Hippocrate, *De loc. in hom. num.* 20. quòd *ſi quis non profuerit ad contraria ſe convertat*, nec improſperum ſucceſſum ex illorum uſu adverti, ſufflaminato aliquantiſper humorum Orgaſmo. Non auſim tamen aſſerere, vi hujus, vel illius remedii evaſiſſe, vel periiſſe quemquam, cum Andabatarum ritu neceſſe fuerit cum hac Febre dimicare, neque magis felices in ſuis Curationibus fuiſſe Medicos Seniores, & longo uſu expertos, quàm Juniores, ac è Scholis nuper egreſſos, cum in tenebris tam videant Cœci, quàm Oculati.

XXX. Ad ſollicitandam Peticularum eruptionem paſſim frictiones humidæ ex Unctione Aetii ex uſu erant, ſicuti & Veſicantia Bra-

Brachiis, & Cruribus appoſita; ſed hæc magis Medicorum exiſtimationi apud Vulgus, ne quid inauſum, aut intentatum fuiſſet, conducere viſa ſunt, quàm ægrotantium ſaluti, quibus acuebatur Febris, nec propterea facilior contingebat Peticularum eruptio, niſi forſan ob id retardabantur, facta ſeroſæ materiæ per vias Urinæ profuſione. Sic in hac febrili incurſione omnibus remediis tum internis, tum externis parum proficientibus ſatius erat lentè feſtinare, & humorum matureſcentiam opperiri, ſpretis querelis adſtantium, qui urgebant, velis, & remis, ut dici ſolet, ingruenti tempeſtati occurrendum, & prolatando magnas corrumpi opportunitates, quibus adverſis clamoribus Medentes non auſi obſiſtere, intempeſtiva, & incerta remedia præſcribendo, ſibi è manibus victoriam eripi viderunt, non ſecus ac Pompejus M. qui cum tergiverſando hoſtem commeatuum inopia laborantem facilè vinci poſſe cognoſceret, militibus tamen, & ſociis moram increpantibus, prælium miſerabili eventu commiſit, oblitus ſolitum *ſe laudare eos Medicos, qui nihil unquam ægroti cupiditatibus quicquam indulſiſſent.* ut ſcripſit *Plut. in vita Pomp.*

XXXI.

XXXI. Cum primùm graſsari cœpit Peticularis hæc Febris, necdum ſuſpicio eſſet de populari Affectu (Febribus diverſæ indolis intercurrentibus) purgationes, ut hic fieri aſſolet, in morborum principio, per medicamenta Minorativa dicta inſtituebantur, ſed paulò poſt prodentibus ſe Peticulis, ſudabant Medico tacita præcordia culpa, ob metum ne hujuſmodi purgatio Exanthematum eruptioni impedimento foret, humoribus ad interna retractis, Peticulis tamen poſtmodum feliciter erumpentibus, & ſtadium ſuum abſolventibus, Profeſſores qui attentius res obſervabant, experientia edocti à blanda purgatione non abhorrebant; Ego ſanè ubi tempeſtivè accerſitus fui, & Stomachum impuritatibus oneratum eſſe conjectavi, quamvis certus de Peticulari Febre, levem purgationem præſcripſi, neque non ſolùm ullam noxam exinde proficiſci, ſed facilius Exanthemata apparere obſervavi. Similem caſum refert Ballonius *l.1.Ep.*, qui ingenuè fatetur, in Febribus, quas de genere Peticularium non putarat, Medicamentum purgans, & Venæ ſectionem præſcripſiſſe, & innocuum utrumque remedium reperiſſe. Id eſt quod monebat Divinus Præceptor *l.* 1.

L *de*

de Morb. num. 1. & 2. obſervandum eſse *quæ bona per fortuitum ſucceſſum Medici ægrotos curantes faciunt.*

XXXII. Ad cppugnandam verò tam infenſi hoſtis pervicaciam in ſubſidium quoq; accitus eſt Peruvianus Cortex, qui cæteris remediis ſuccenturiaret, præcipuus autem illius uſus fuit in iis qui evaſerant ex morbo non benè, ut par fuiſset, judicato per debitam ſuo loco, & tempore peticularum eruptionem, & evaneſcentiam, iis enim diuturnis Febribus vexatis Febrifugum iſtud exhibebatur, cujus uſus non multum contulit ægris ſubinde in ſtupiditatem, & ſoporem delapſis.

XXXIII. Dyſenteriis porrò, quas Anno 1693. per Autumnum Peticulari Febri ſuperveniſse ſuperius dixi, egregiè contuliſse Opiatorum uſum obſervavi; nec forſan ulla eſt Affectio in quà ſecurius, & liberaliori doſi exhiberi poſſit hoc remedii genus, quàm in hujuſmodi morbo, fractis licet, ac penè attritis viribus. Cuidam acerrima Dyſenteria laboranti pluries exhibui Laudanum Opiatum ad 3. & 4. grana, ſed parvo levamine; vixerat hic ad plures dies omninò gelidus, ac ſine pulſu, vires tamen non erant

adeò

adeò languidæ, ut huc, & illuc ſe jactare non poſset; verebar ne largiori doſi exhibitum Laudanum, reliquum flammæ Vitalis quæ ſupererat, reſtingueret; Laudanum rurſus ad grana 5. exhibui, ex quo æger placidè dormivit, & excalefactus eſt, quod non tam doloris, qui Dyſenterias comitatur, ſedatione factum crediderim, quàm propter virtutem Opii Diaphoreticam. Cum ſatis obvium eſset in hac Conſtitutione (ac præſertim graſsantibus Dyſenteriis, & Verminoſa Affectione) hujuſmodi in toto Corpore perfrigerationem, unà cum Pulſus abolitione, obſervare. Non ſemel ſubiit admiratio quare in Ventriculi, & Inteſtinorum Affectibus, tam frequens ſit talis perfrigeratio; ac Pulſus obſcuratio, non ita verò in Morbis Pectoris, ut in Pleuritide, cum tamen hæ partes, & ipſæ membranoſæ ſint, & Cordi proximiores, ni forſan id fiat quòd numeroſior nervorum ſoboles in Inteſtinis, & Ventriculo implantetur quàm in Pleura, & Pulmonum membrana, & ob doloris ſenſum acutiorem tracto, in conſenſum Cerebro, Spirituum Animalium ad Cor influxus intercipiatur, unde poſtea ſilente Pulſu totum Corpus perfrigeretur.

XXXIV. Talis fuit huius Purpuratæ Febris Indoles, ac talia Symptomata, quæ multam habent convenientiam cum iis, quæ apud Fracaſtorium *de morb.Contag. l.* 1. *c.* 6. leguntur deſcripta, qui Auctor caput particulare inſtitüens de Lenticulari Febre, quæ Anno 1528 in Italia primùm graſſata eſt, mentionem expreſsam habet de laſſitudine, & fractione, ut ipſe ait, in toto corpore, ſenſuum hebetudine, oculorum rubore, pulſu humili, Urinæ ſuppreſſione (quod peſſimum ſignum fuiſſe ait) macularum circa quartam, & ſeptimam eruptione, ſiti pauca, ac ferè nulla; hocque præcipuè annotat, Senes paucifſimos Febre hac laboraſſe, ſed Pueros multos, ac Juvenes robuſtos. Mihi ſanè dum caput illud perlegerem non parvæ admirationi fuit, quòd Febris Lenticularis à Fracaſtorio deſcriptæ, & Petechialis noſtræ (ut communi utar vocabulo) tam ſimilis fuerit facies, ac ingenium, ut hanc eſse veluti ſobolem alterius, vel priorem illam redivivam caput extuliſse, arbitrari quodamodò liceat. Advertens tamen Febrem illam eaſdem penè Regiones, & Populos eodem ferè victu utentes infeſtaſse, multaque alia perpendens, quæ refert Vir ille doctiſſimus circa

illius

illius Febris cauſas, ut Padi, & Atheſis inundationes, fructus, & olera à rubigine exuſta, mirari deſii; ſi enim major diligentia in conſcribendis Morborum Annalibus à Medicis adhiberetur, iiſdem temporum viciſſitudinibus recurrentibus, eoſdem penè morbos recurrere, & Naturam eundem morem in illis abigendis ſervare facili negotio obſervaremus; nam ſicut in Politicis, ut ait Tacitus, *potius alii homines, quam alii mores*, ita in re medica potius aliud hominum, quàm aliud morborum genus.

XXXV. Sicuti autem magnæ tunc temporis fuerunt inter Medicos Diſceptationes circa cauſas illius Febris, & rectum curationis modum, ut penè ludibrio haberentur, veluti ipſe Fracaſtorius refert, cum non ſolùm circa præſidia Chirurgica, & Pharmaceutica adminiſtranda, ſed etiam circa victus regimen diſſiderent, ut apud eundem Auctorem, non ſine riſu primò, ſed poſtea non ſine commiſeratione legi poteſt, ſic pariter inter Noſtrates Profeſſores non minores fuerunt controverſiæ, publicis ob id diſputationibus habitis, & quòd magis dolendum eſt inter celeberrimos noſtri ævi Scriptores magnæ ſunt diſſenſiones circa Febris Purpu-

ratæ cauſam, & genuinum curationis modum, ex quo ſatis conſtat quàm parum poſt tot glorioſa Inventa à Fracaſtorii ævo uſque ad noſtra tempora Ars Medica profecerit, cum nondum quicquam certi conſtet de Malignarum cauſis, & illarum rationali curatione.

XXXVI. Verùm his omiſſis, quæ Medicæ Artis infirmitatem ſatis in propatulo ponunt, experiamur num detur conjectare ſaltem, ſi non ſtatuere, quæ fuerint hujus Febris germanæ Cauſæ, & qualis eſſet in febrientium Corporibus ſanguinis, & aliorum liquidorum ſtatus, & conditio, quod ex habitis obſervationibus, & morborum eventu elici poſſe arbitror, quidquid Poeta dixerit, ſucceſſus improſperos iis ominando, qui ab eventu facta notanda putant. Etenim cum in re Medica à juvantibus, & nocentibus ſecurius quàm aliunde potiores petantur Indicationes, Eventum, & Experientiam, tanquam Optimos Duces, ſequi oportet, ſiquidem illorum veſtigiis inhærendo, tutiori, & compendioſiori via Veritatem attingimus.

Quid norunt homines, niſi quantum lumina poſſunt
Tendere? ut ait Oppian. de Piſci. l. 2.

XXXVII. Cum ergo iſthæc Maligna Febris pro-

promiſcuè cujuſcumque ſortis homines adorta fuerit, tam egenos, quàm divites, otioſos pariter, ac negotioſos, & in omnibus idem penè Dramma luſerit, communem fuiſſe illius cauſam, proculdubio ſtatuendum eſt, eamque ex aliqua ex ſex rebus non naturalibus licet deducere. Alimenta quæ Terra ſuggerit, ut Cereales fruges, Olera, Plantarum fructus, Carnes Animalium (cum ex Herbis, & Terræ fructibus alantur) à rubiginoſa lue vitiari potuiſſe, & hoc pacto in maſsam ſanguineam pravos ſuccos invehere, ut exinde malignis Febribus primus fomes ſuccreverit, non prorſus à ratione alienum videtur; at cum in Conſtitutione Anni 1690 unde labor hic meus Exordium ſumpſit, ſæviſſima Rubigo fruges omnes, & fructus peſtifero afflatu abſumpſerit, neque per totum Annum illum, ne unam quidem malignam Febrem, ſive Peticularem, ſive ſine Peticulis, mihi ſaltem, obſervare licuerit, ſed tantùm Ruralis Epidemia Tertianarum Febrium Intermittentium per totam Eſtenſem Ditionem, & proximas Regiones oberrarit, ac talis, ut nullus ex Ruricolis penè fuerit, qui Tertianæ Febri Intermittenti non litarit. Ego non ſatis video quomodò corrupta Ali-

menta à rubigali peſte pro potiſſima cauſa culpari debeant; neque pariter caritatem Annonæ, quæ ad multos Annos Regiones iſtas exercuit, incuſare licet; quamvis enim ex Hippocrate 4. *in* 2.*Epid.* in Aeno ob eſum leguminum Crura, & Genua multis vitiata fuerint, penes nos tamen tam qui pane optimo, quàm qui confuſaneo veſcebantur eadem peticulari Febre cum iiſdem Symptomatibus premebantur.

XXXVIII. Multò minùs Aquas (quarum uſus tam neceſsarius eſt ad hominum Vitam ſuſtentandam) cauſari licet: quamvis enim aliquandò Aquæ corruptæ, & vitiatæ populares morbos invexerint, hoc tamen de Aquis noſtris ſuſpicari nequaquam licet: Regiones enim iſtæ Aquis ſalubribus abundant, ac præſertim Urbs iſta, quæ Divino munere non aliis dato, Fontes habet, qui puriſſimam aquam, non temporariam, ſed perennem æquo ſemper tenore profundunt, ut in Tractatu meo de admiranda Fontium Mutinenſium Scaturigine ſatis expoſui.

XXXIX. Cum ergo inter ſex res non naturales nullam aliam communiorem cauſam reperire ſit præter Aerem, quo nihil com-

communius ; & æquè neceſsarium (cum unum , & eundem locum incolentibus diverſa eſse poſſint Ciborum , & potionum genera) Aer verò ejuſdem ferè ſit naturæ , ad occultam aliquam Aeris labem , & inquinamentum recurrendum eſt , quod in maſſam ſanguineam tales invexerit diſpoſitiones, ut ad excitandam hanc malignam Febrem ſatis virium habuerit . Quænam verò , & quales eſsent hujuſmodi Aeris diſpoſitiones non adeò obvium eſt exponere ; profectò in ſolas Qualitates elementares pravam illius diatheſim referre non adeò tutum eſt , nec animus Veritatis avidus tam facilè acquieſcit , multòque minus cum per totum hoc triennium , ut ſuperius annotavi , tam diſſimiles fuerint cujuſque Anni Conſtitutiones , ac nihilò ſecius Purpurata Febris eodem ferè tenore tyrannidem ſuam exercuerit . Pro re indubia tamen habendum , Aerem hunc quem inſpiramus , ac totam Atmoſphœram varias , ac diverſi generis particulas , tum ex ſuperioribus , tum inferioribus Corporibus in ſinum ſuum ſuſcipere , Cœlum nempe , ſeu Aſtra , ut Solem , Lunam , & reliqua Sydera , lumine ſuo potiſſimùm , quod inficiari non poſſumus , in Aere profundere,

& eja-

& ejaculari, ut ex Solarium macularum evaneſcentia licet coniicere, ac Globum Terraqueum eodem modo in ejuſdem gremium omnigenas ſubſtantias eructare, non tam vi Solaris luminis quod illum plus minus modò in hac, modò in illa parte calefacit, quàm vi caloris centralis, & Ignium quos ipſa Terra intra ſua Viſcera recondit, ex quo coniicere eſt (quamvis oculorum acie id percipi nequeat) nihil eſſe in hac rerum Univerſitate quod ſit magis heterogeneum, ut pote particeps terreſtrium impuritatum,& cœleſtium effluviorum, quàm Aereus Oceanus.

XL. Hinc ergò expiſcari licet hujus noſtræ Epidemiæ cauſam, ex Aere nimirum ab heterogeneis, ac omnigenis particulis hinc inde, ac præcipuè ab Auſtrali plaga ſuſceptis vitiato, cum hiſce Annis Auſtrini flatus dominatum obtinuerint, ſilentibus ut plurimùm Borealibus Ventis, qui nubila detergunt, & Aeris impuritates eò repellunt, unde deceſſerant, ad Auſtrales ſcilicet plagas, ex quibus omne malum ad nos profectum ſuſpicari fas eſt. Quòd verò in hac Tragœdia præcipui Actores fuerint Auſtrales flatus hinc conjectare licet, quòd dum

in hac Urbe, & in campeſtri regione graſſaretur hæc Febris, Villæ, & Oppida ad Collium radices poſita ſatis ſalubriter degerent, ac veluti in portu aliorum ſpectarent naufragium, ut pote ab Appennini jugis protecta ne ab Auſtrinis flatibus adeò infeſtarentur, non ita verò loca in ſublimiori parte Appennini ſita, ſicut, & Urbs noſtra cum tota planitie iiſdem flatibus magis expoſita.

XLI. Quàm malè autem apud nos, ac ferè ubique Auſter audire ſoleat, nemo non novit, cum non ſolùm Medici, ſed Populares quoque, tanquam morborum peſtilentium Parentem Auſtrum deprædicent. Quid verò ſecum ad nos comportet Ventus iſte, num gravis ſit, ac noxius ob nimiam humiditatem, unde nomen ſumpſit (Auſter enim Νότος græcè dicitur) an quia Lybiæ deſerta venenatis animalibus infecta tranſgrediens, ut putat Langius *l.1. Ep.19.*, collectum virus ad nos deferat, non tam facilè eſt decernere, id certum tamen, ac ipſis ſenſibus obvium, nihil magis, ac temporis penè momento Aeris ſtatum immutare poſſe, quàm flantem Auſtrum, ut Aer ex ponderoſo levior reddatur, ac ob id forſan nobis inſenſus, & vitalibus muniis minus idoneus, veluti

luti ſat manifeſtis notis teſtatur Barometer, nam, ut in Ephemeridibus meis Barometricis hoc Anno 1694. editis annotavi, quoties ex Auſtrali plaga flant Venti, illicò Mercurius è ſua ſublimitate ad infimam uſque ſtationem decidit, qua minor in Barometro non obſervatur. Cur autem Auſtrina Conſtitutio Aerem leviorem efficiat, dum cuncta tunc temporis nimia humiditate diffluunt, quæſita quidem mihi eſt ratio, num verò reperta fuerit, ut verum fatear, mihi hæret aqua, ut dici conſuevit.

XLII. Auſtrinam ergo Conſtitutionem Aerem vitiantem, magis quàm quodcumque aliud culpare licet, ita tamen ut à cauſis procatarticis hujus peticularis Febris non excludam Alimenta à Rubigali lue vitiata, tanquam communem cauſam cuicunque hominum generi, illegitimas Anni temporum viciſſitudines, ac intemperantias, pluviarum multitudines, verbo, complurium cauſarum Syndromen, unde humoralis maſsa à naturali ſua temperie degenerans talem diſpoſitionem nacta fuerit, ut hæc maligna Febris emerſerit, quæ eò uſq; perdurarit, donec Aere in contrarium ſtatum migrante, Sanguis, ac Spiritus craſim priori contrariam adſciverint.

XLIII.

XLIII. Qualis porrò graſsante hac Febre fuerit Sanguinis, & aliorum liquidorum ſtatus, num ad fluorem, vel ad concretionem potius vergerent, mihi quidem non ſatis conſtare viſum eſt. Revera, ſi tum recentiorum, tum antiquiorum Medicorum Oracula conſulamus, tam varia, ac diſſidentia inter ſe reſponſa pro ſtatuenda genuina, ac vera Febrium malignarum cauſa referentur, ut quilibet ex librorum lectione animo potius diſtractus, quàm inſtructus abſcedat. Hic mihi non vacat, nec multum refert, longa nomenclatura noſtri ævi Scriptores in binas Acies diviſos, tanquam ex adverſo dimicantes recenſere, quorum alii proximam, & immediatam malignitatis cauſam in ſanguinis promptitudine, ob Acidi præpollentiam, & Gorgonios Spiritus, ut ajunt, ad concreſcendum conſtituunt, alii in ſanguine nimis diſsoluto, & ad fluorem evecto ob Sal Volatile, & Alchali acerrimum illi permixtum, adeò ut in hoc bivio, in quam partem quis ſe dedat magnos habiturus ſit Patronos, quibus cauſam ſuam tueatur ſi non ex voto res ſucceſserit. Sic in re tanti momenti qualis eſt maligni morbi cognitio, tam parum inter ipſos Medicinæ Anteſignanos con-

convenit, ut poſt tot glorioſa Anatomica, & Chymica Inventa adhuc neſciatur quid ſit ſentiendum, nec quà ſit eundum.

XLIV. Deſpicatui tamen nequaquam duxerim notionem illam malignitatis, quam experimenta ex Medicina infuſoria deſumpta nobis ſuggerunt; ſiquidem acidis liquoribus in Venas Animalium vivorum injectis, & iiſdem Animalibus poſt mortem diſſectis, ſanguis in Venis, & in ipſo Corde concretus, & grumefactus ſat manifeſtè conſpicitur, ſicuti liquoribus lixivialibus, & Alchalicis ſimiliter infuſis ſanguis ſine fibris, ac totus diſſolutus obſervatur, adeò, ut ex hujuſmodi obſervatione omnia Venena tam externa, quàm intus genita ad alterutram ex his Claſſibus ſatis commodè referri poſſint. Debemus hoc ſanè Medicorum noſtræ ætatis ſolertiæ, qui hujuſmodi experimentis, & ſenſuum miniſterio, lucem aliquam mentibus noſtris affundunt, quomodo ſcilicet, & quibus ſpiculis armentur in noſtris corporibus humores alibiles cum venenatam naturam accerſunt, & malignas Febres accendunt., ut potis ſint modò ſanguinem coagulare, modò fundere, atque diſſolvere, quod non parvi momenti eſt, ut in morbis malignis (acri

ju-

judicio re prius penſitata) recta Curatio inſtitui poſſit, nec indiſcriminatim Alexipharmaca exhibeantur, Alchalicis ſtimulis Equum currentem interdum incitando, cum Acidorum fræno opus eſſet.

XLV. Quamvis autem Venenorum naturam, tum eorum quæ propinantur, ſeu ab Animalibus per morſum, vel alio modo inferuntur, tum illorum, quæ in Corporibus noſtris progigni ſolent, & malignos morbos excitant, revera felicius explicent recentiores Medici, quàm priores qui ad publicum occultarum Qualitatum Aſylum provocabant, ac meliori methodo credantur curari maligni morbi quàm olìm, corrigendo nimirum per Acida enormitates ab Alchali productas, & per Alchalica quæ ab Acido ortum duxerint, id tamen antiquiores Medicos, non prorſus latuiſſe cenſendum eſt. Ab hiſce duabus oppoſitis in ſanguine diſpoſitionibus, nimia ſcilicet laxitate, & adſtrictione Morbos omnes deduci, opinio fuit Aſclepiadis, ut pluribus in locis refert Galenus 2. *de Elem.*, quod idem ſenſiſſe viſus eſt Vegetius in Arte Veterinaria *l* 1.*c.* 28, pro medela ſanguinis nimis adſtricti Venæ ſectionem commendans. Extat apud Hippocratem 7. *Epid. n.* 33. ſat in-

inſignis hiſtoria, verè memoratu digna, ex qua ſatis liquet priſcos illos in malignis morbis, non quæcumque Antidoti nomine inſignita eſſent præſcripſiſſe, ut etiamnum à nonnullis factitari video, qui ubi conſtiterit Febrem eſſe malignantis naturæ, Cœlum Terræ miſcent, nullum non Alexipharmaci genus præſcribendo. Maligna Febre laboravit Nicoxenus, *lingua ardebat*, ait Hippocrates, *calor forinſecus non valdè fortis, exolutio Corporis vehemens, vox fracta, ut operoſum eſſet exaudire, clara tamen, tempora collapſa, oculi cavi, pedes molles, ac tepidi, juxta ſplenem diſtenſio, Urina clara, decubitus ſupinus, crura diducta, ac diſparata ob exolutionem, penitus vigil*. Et quid non ut malignisſimæ Febris Ideam quis concipiat? Superſtes tamen evaſit; at quonam remediorum apparatu, ac molimine Domitor ille Morborum Febrem hanc adeò mortiferam ſubegit? *Potus erat aqua de Farina craſſa in ipſa macerata, ſed & de pomis ſimulque mali punici ſuccus, & lentis torrefactæ, & farinæ lotura cocta*. Verba ſunt Divini Senis; quibus autem remediis noſtra hac ætate tentaretur hujuſmodi Febris curatio, novit Deus; certè timendum eſſet, ne id contingeret quod

apud

apud Plutarchum *Quæ. Conv. l. 4. Q.* 1. reprehendebat Eraſiſtratus, ut ſcilicet ομȣ̃ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηρακὰ, καὶ τα ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης, εἰς τὸ τὸ αὐ συγκεκρανόντας. At quæſo Valleſii egregii Commentatoris expoſitionem audiamus. *Animadvertendum*, ait ille, *aliquando Febrem malignam cum Exanthematis pituitoſam, aliquando bilioſam, aliquando etiam atrabilariam, & curationem ita variare, huic non tam craſſorum, quàm acrium, & tenuium humorum fuiſſe redundantiam indicavit uſtio, & pervigilium. Ob id contulerunt illæ potiones, quæ aliis fuiſſent adverſiſſimæ; fuiſſet tamen huic adverſiſſimum Theriaca uti, aut decoctis, & herbis calidis, quamvis eſſent Alexipharmacæ, ut Dictami, & Scabioſæ, & Cardui benedicti, quòd aliis talia ſolent eſſe uſui.*

XLVI. Sicuti autem in determinanda Malignarum cauſa in genere adeò inter ſe diſſentientes ſunt Medicinæ Proceres, ſic multò minus in explicanda Febris Peticularis Natura, & cauſis conſentiunt; neque recentes ac noſtrorum temporum tantummodo ſunt Controverſiæ; etenim Anno 1528 graſſante per Italiam Lenticulari Febre, ut Claris. Fracaſtorius refert *l. 2. de Contag. Morb. c. 6.* tanta fuit pro hujus Febris curatione inter

Medicos, diſcordia ut penè ludibrio haberentur, cum ob ignoratam Febris Cauſam, & morem, neque in victu inſtituendo, neque in ullo remediorum genere adminiſtrando convenirent, adeò ut, eodem referente, inter has Controverſias *magna Mortalium pars, & Nobilitas perierit*. Noſtra hac ætate, tanquam in binas acies oppoſitas, Medicinæ Scriptores diviſos obſervo Peticularis Febris naturam, vel per ſanguinis coagulationem, vel per ejuſdem diſſolutionem exponentes. Celeberrimus Uvillis, Simon Pauli, Auctores Zod. Med. Gallici, aliique plauſibili ſanè ratiocinio putant in hujuſmodi Febre naturalem Syſtaſim Sanguinis in craſſam, ac nimis lentam ſecedere ob Acidi prædominium, adeò ut, dum Sanguis in Orbem agitur, illius particulæ fixiores à Venarum extremitatibus haud ritè abſorbeantur, & captivæ detentæ picturatam cutim efficiant. Etmullerus, Sylvius, Meniotius, aliique hujus Febris naturam, & Peticularum generationem à fibris Sanguinis diſſolutis è ſua ſtatione dimotis ob Sal acre, & volatile Sanguinem ad fuſionem diſponens deducunt, quo pacto ſimiliter cruore ab arteriolarum oſculis effuſo illius partes tenuiores, tanquam transfugæ, à circulari mo-

motu exorbitant, ac ſui erroris notas in cute deſignant.

XLVII. Ne verò in recenſendis aliorum placitis ulterius immorer, arbitrari licet in hac Febre noſtra Peticulari, Cruoris maſſam ad fluorem potius quàm ad concretionem, pronam fuiſſe, cujus Aſſerti præcipuam conjecturam ſtabilire licet ſuper manifeſtas notas quas ſanguis eductus præferrebat, ſemper enim roſeus ac purpureus, nihilque glutinoſi præferens, mihi, aliiſque Profeſſoribus apparuit, tam æſtivo tempore, quàm hyemali. Cum Sanguis ergo emiſſus toto Cœlo differret ab eo qui ſolet educi in quibuſdam Morbis, ut Pleuritide, Peripneumonia, Eriſipelate, aliiſque Affectibus interdum Popularibus, in quibus ſanguis colore, & lentore vitium ſuum prodit, mihi viſum eſt, *Oculis magis quàm Opinioni credendum* (ut ipſius Hyppocratis 1. *de Diæta n.* 5. verbis utar) & accenſionem quandam partium tenujorum Sanguinis, & præcipuè ſeri è Vaſis diffuſionem, ex qua tot ſymptomatum ennarratorum diritas ortum duceret. Talem autem Maſſæ Sanguineæ adfuiſſe diſpoſitionem multa alia atteſtabantur, ut primò quidem quòd truculenta hæc Febris Ju-

venes habitiores, & ſucculentos corriperet, ut ſuperius annotavimus, Valetudinarios verò, & Seniores præteriret, non ſecus, ac *Præterit imbelles, ira Leonis oves*. Seminium enim illud intus per inſpiratum, vel quomodocunque ab Aere ſuſceptum, & quod multum Alchalicæ acrimoniæ occuleret promptius dynamim ſuam exerebat in iis in quibus Sanguis opimus eſſet, ac particulis ſpirituoſis refertus, quàm in Valetudinariis, & Senibus quibus Sanguis eſt effœtus, ideoque aptior ad retundenda acuta ſpicula, quibus armatum erat malignum miaſma, quæ forſan eſt ratio cur Senes *Peſtilentiam minimè ſentiant*, ut ſcripſit Plinius *l. 7.H.N.c.* 50. ſeu Peſti minus ſint obnoxii quàm Juvenes, de quo Zarotus in Martialem. Sicuti enim Vina generoſiora æſtivo tempore faciliùs putreſcunt quàm dilutiora (ſaltem in hac Urbe, quæ ob aquarum ſubterranearum copiam Hypogæis caret) cum Vina meraca, & generoſa ſub Aere æſtuante ob copioſos ſpiritus quibus turgent facillimè in Zymoſim corruptivam urgeantur, non ita verò Vina Olygophora ob partes aquoſas, quibus abundè ſcatent. Talem quoque Sanguinis Diatheſim teſtabantur Virium ſubita pro-

proſtratio, Pulſus parvi, quæ duo ſatis conſtant, ac vigent in iis morbis, ut in Affectibus Pectoris, in quibus Sanguis per Venam Sectam emiſſus manifeſtam præbet concreſcentiam. Uſus præterea Acidorum ſalubrior compertus quàm Alchalium, ſicuti, & Veſicantium applicatio minus proſpera, ut quæ Sanguini ad fluorem prono ſtimulos adiicerent idem confirmare videbantur, quibus accenſeri poterat V. S. parum ſalutaris, à qua ægrotantes Cane pejus, & Angue abhorrebant.

XLVIII. Nec mirum improſperè ceſſiſſe Venæ Sectionem perſtite hujuſmodi humorum diſpoſitione, quod ut plurimùm in Epidemicis, & Peſtilentibus Conſtitutionibus evenit in quibus Phlebotomia non admodùm benè audit, cum perrarò contingat ut ejuſmodi temporibus ad fixitatem humores vergant, ni potius ad liquationem tendant ob aereum Venenum ſatis tenue, partibus Sanguinis ſpirituoſioribus nimis hoſtile. Eandem ob cauſam in omnibus malignis Febribus ſuſpenſo pede ad Venæ Sectionem procedi ſolet ob metum ne unà cum Sanguine collabaſcant Vires; idcircò Celſus *l.3. c.7.* de Febris Peſtilentis cura ajebat. *Sanguinem non facilè*

mittere, *Alvum non facilè ducere*, ac valdè rationabiliter Doctiſſimus Vir Jo: Baptiſta Scaramuccius Urbini Medicus Primarius in Theorematibus ſuis Phyſico-Medicis *Theo*.1. Sanguinis miſſionem improbat ubi Sales lixiviales præpolleant à quibus aliqua diſſolutio poſſit emergere.

XLVIX. At cur talia è Cucurbitulis ſcarificatis vereri non licebat, inquiet aliquis, quaſi Sanguis per eas emiſſus non ex eodem fonte prodiret, ac is qui per V.S. educitur, ni forſan floridior etiam ſit is qui per Cucurbitulas extrahitur ſectis multis arteriolis? Non ibo certè inficias Sanguinem per Cucurbitulas eductum vividiorem eſſe, fuiſſe tamen proficuum Cucurbitularum uſum, quàm Phlebotomiam, non popularis confidentia, ſed Experientia quæ ratiociniis noſtris perſæpè illudit, ſatis evicit. Neque ſuarum rationum fulcimento carebat hoc præſidii genus. In hac enim Febre in qua humores à Natura ab intimis ad extima propellebantur, hoc pacto magis promovebatur ad Corporis ambitum illorum motus, ac variis in locis inciſa cute expirabat aliquãtiſper occultum illud venenum, quod ad cutem protruſum inibi hærebat ab Aere ambiente repercuſſum.

L. Huic

L. Huic præpoſtero, ut rebar, Cucurbitularum uſui & ipſe ſub initium hujuſce Popularis Morbi non parum obſtiti, urgebamque levandam prius per Venæ ſectionem Naturam eo quo premebatur faſce, nec intempeſtiva Cucurbitularum appoſitione ſolicitandum humorum motum, tempore præſertim ebullitionis, reclamabam Sanguinis Miſſionem nullatenus trahere à circumferentia ad centrum, imo toto eo tempore quo aperta ſit Vena, majori niſu ad eam partem quàm ad reliquas Sanguinem moveri, fidendumque potius Rationi, quàm Eventui, quem Stultorum Magiſtrum eſse ajebat Q. Fabius M. apud Livium *l.* 22. At ſors melior eorum qui hoc Præſidii genere, vel in ipſo Morbi principio, utebantur, vellebat Aurem, monebatque vertendum Stylum, nec tanti faciendas eſse rationes confictas, quanti Experientiam ipſam. Extant ſanè multa apud Auctores de Cucurbitularum uſu, ac ſi placet etiam de abuſu, ut Hyppolitus Obicius in ſuo libro de multiplici in Medicina abuſu *c.* 5. ac re vera omnes ferè in acutorum Morborum principio (niſi prius per V. S. plenitudini proviſum fuerit) illarum uſum improbant. Fracaſtorius tamen in Febre Lenticu-

lari, quæ ipſius ætate, ut ſuperi us memoravimus, pervagata eſt, Venæ Sectioni parcendum volebat, ubi præſertim valdè ſparſa contagio eſset, & Cucurbitularum appoſitionem commendabat, niſi magna adeſset plenitudo. Quanti porrò faceret in hac Febre Cucurbitularum uſum P. Alpinus ex ſolo capite quod in libro de Medicina Ægyptiorum inſtituit, dignoſci poteſt; diſquirit enim *l. 2. c 16. An errent Ægyptii Medici nunquam utentes Cucurbitulis pro adiuvanda Exanthematum eruptione*; ex recentioribus verò P. Borellus annotavit anno 1648. Febres malignas Epidemicas purpuratas cum magna clade graſsatas fuiſse, & frequentem Cucurbitularum uſum valdè profuiſse.

LI. Hinc mihi viſum eſt conſiderandas non eſse Peticulas ut ſimplex Malignæ Febris ſignum, veluti communis fert opinio, nec à Criticarum excretionum cenſu excludendas, quod ex Clar. Diemembroechii obſervatione in *Bonet. Sepul. T.* 1. *l.* 4. qui Peticularum hiſtoriam egregiè abſolvit, confirmari poteſt; refert enim hic Auctor ſibi obſervatum in denatis ex Purpurata Febre partes omnes internas Peticulis obſitas eſse, quod tamen multò ante, ſi non oculorum, ſaltem mentis

acie,

LIV. Quoad reliqua Symptomata, quæ hiſce Febribus in progreſſu ſuperveniebant, ut Singultus, Alvi fluxus, Verminoſa ſoboles, hæc non ſolùm morbi ſævitiem prodebant, ſed primam regionem crudis humoribus oneratam fuiſſe demonſtrabant, propterea blanda purgatio, non Mochlica, in principio harum Febrium Peticularium non prorſus fuit incommoda, quamvis caſu inſtituta, nec credita Febribus hujus proſapiæ multum conferre; leniter enim educta humorum Saburra in ſtomacho contenta, Natura exinde ad perficiendum opus ſuum pro maſſæ ſanguineæ à pravo miaſmate expurgatione per macularum diffuſionem ad cutem uſque facilius procedebat. Hoc documentum blandæ purgationis in principio vel neglectum, vel parum ſalutare creditum, non levi damno ægrotantibus fuiſſe crediderim, præpeditis enim, ac conſpurcatis primis viis, Cardiacis remediis, quibus oppugnanda erat Febris, præcludebantur fores, vel iis non licebat Cruoris ſedem, & Cordis penetralia non niſi deturpata facie ſubire. Hanc ob cauſam ſuſpecta ſunt Alexipharmaca in Malignarum principiis niſi ab obſtructionibus expeditæ ſint viæ, ut apud Galenum

5. *de San. tu. cap.6.* Septalium *Caut. Med. l. 5. nu.*47. & alios videre eſt, quidquid in contrarium ſentiat Manelphus in libro ſuo de Febribus *l. 2. c.* 13.

LV. Haud me latet non adeò probari à multis in principio harum Febrium purgationem hanc per Medicamenta Syrmeſma dicta, ut à P. à Caſtro in aureo ſuo Opuſculo de Puncticulari Febre, ubi in ſpecie Electuarium Lenitivum improbat, Antonio Ponce S. Cruce *de Imped. Mag. Auxil.*, Valleſio in commento hiſtoriæ Simonis apud Hippocratem, ac inter recentiores Etmullero *de feb*, qui ſuſpectos habet in Purpuratis Febribus Clyſteres ipſos, nedum Purgantia; non deſunt tamen qui levem purgationem admittant, ut Septalius *l.5. Anim.n.* 47. qui Galenum ipſum teſtem adducit in famoſa hiſtoria Simonis, *cui lata Exanthemata erant*, purgationem aliquando commendantem.

LVI. Uſus porrò Peruviani Corticis parum ſalutaris compertus eſt, vel quòd tunc temporis exhiberetur cum ſtimulo opus eſſet, non fræno, dum Remedium iſtud, ut diximus, præſcriberetur in Febre lenta, Peticulari Febri non benè judicatæ, ſuperſtite, vel quòd tale præſidii genus Febribus hujus pro-

proſapiæ non conveniret. Variè profectò audit, ac variam experitur ſortem, vel in iiſdem locis, ac regionibus, famoſum iſtud Febrifugum, ut eodem tempore laudetur ab his, culpetur ab illis, & modò probroſis, modò magnificis titulis vocetur. Medicinam doloſam Peruvianum Corticem vocat Uvilliſius *de Feb. c. 6.*, Richardus verò Mortonus Medicus Anglus *in Pyrethologia*. Plantam è qua detrahitur Cortex iſte, Arborem Vitæ appellat; num id contingat ob remedii inefficaciam, quòd non omnibus Febribus, nec in quolibet temperamento conveniat, an ob Medentium incuriam, qui non ritè ſuo loco, & tempore illud exhibeant meritò, ambigi poteſt. Meherclè omne Febrium genus tam magnas, quàm parvas, intermittentes pariter, ac continuas gladio hoc Delphico jugulare velle, ſumma dementia eſt, & funeſti caſus ubique memorantur, in quibus China China inauſpicatò aſſumpta Ægrotantes, vel inopinatò ſuſtulit, vel ad inſanabiles Ægritudines ſenſim deduxit. Cautiones certè notatu dignas pro recto Chinæ Chinæ uſu videre eſt apud Celeberrimum Etmullerum in Diſſertatione de uſu, & abuſu Præcipitan-

tantium, ubi Spiritum Salis Armoniaci proponit ad excitandam Febrem à China China ſopitam, quotieſcunque Abdominis dolores, Artuum oſtocopos, Alvi occluſio, nocturni ſudores, aliaque mala ſupervenerint; refert enim obſervatum Spiritum Salis Armoniaci Febres ab hoc Cortice fugatas promptè revocaſſe. Non eſt hujus loci in uſum, & Naturam tam celebris Febrifugi altius inquirere, ſolùm hac occaſione memorare libeat, annotaſſe me in prima mea Diſſertatione de Conſtitutione Anni 1690. (quod ulteriori obſervatione confirmatum comperi) in frigidis, & humidis Conſtitutionibus, quæ Corpora noſtra craſſis humoribus infarciunt, parum ſalutarem eſſe Corticis Peruviani uſum, in calidis verò, & ſiccis Conſtitutionibus, in quibus humores aliquo egent ſufflamine, Remedium iſtud egregiam operam præſtitiſſe.

LVII. Quamvis autem in hac mea Diſſertatione præcipuam curam impenderim, ut hujus malignæ Febris, quæ tandiu pervagata eſt, indolem, ac genium explorarem, & exponerem quibus præſidiis illius oppugnatio tentata fuerit, non ideò tamen inficias ibo multas alias graves Ægritudines

ſpo-

ſporadicas eodem tempore hunc vel illum afflixiſſe, ac etiam ſuſtuliſſe, quales ſunt morbi particulares ſecundum varia Anni tempora, ut Æſtate Choleræ, Autumno Febres erraticæ, & Quartanæ, & eodem modo morbi Hyemales, & Vernales, ſed quia in iis nil Epidemici annotare licuit, eos propterea ſilentio tranſigere volui, quando illorum Theoria, & Therapœja apud Practicos Scriptores ſatis vulgata eſt, nec in illorum curatione quicquam magis deſideratur quàm Medentis judicium, & prudentia. Quia verò in morbis vulgaribus (qui ut plurimùm ſatis vulgari diligentia tractari ſolent) memorandum illud τό θεῖον Hippocratis deliteſcere video, in illorum indagine potiſſimùm mihi deſudandum fuit, nec unquam deſiſtam quin Profeſſores exhorter, ut in hunc Campum pedem immittant ubi non ſpicilegium, ſed ſegetem ampliſſimam contemplationum ſemper invenient, quæ & ipſis decori, & ægris ſaluti futuræ ſint.

LVIII. Ad duos fines nos militare ſcripſit Divinus Senex *in Epiſt. ad Cratevam*, *unum Hominis*, *alterum Artis*, noſtra verò hac ætate neſcio quo genio, Medentum Primores in rebus quæ decus quidem aliquod Arti,

ſed

ſed nullum pænè Ægrotantibus præſidium poſſint inferre ſunt occupatiſſimi; cum enim toti ſint in minimis explorandis, ac tanquam in haruſpicina ad extiſpicia intenti, ex Viſcerum fibrillis Naturæ opera, ac magiſteria alioqui indeprehenſibilia divinare præſumant, ad gloriam, & nominis celebritatem aucupandam ſolùm incumbunt, quaſi eò res deducta fuerit, ut in re Medica non niſi Proſectoribus, exercendi ingenii, & famæ comparandæ locus relictus fuerit. Quid ſi Ariſtophanes hodie viveret? quibus Salibus curioſam hanc diligentiam non perfricaret? liceat referre illius Verſiculos, qui in ſua puritate plus habebunt leporis, & energiæ; interrogatus ergo Socratis Diſcipulus à Therpſiade per quamnam viam canerent Culices, num per ſuperiora, an per inferiora.

ἔφασκεν εἶναι τουωτερον τῆς ἐμπίδος
στενον διαλέπτου δὸντος αὐτοῦ τὴν πνοὴν
βίαβαδίζειν εὐθὺ τοὐρροπυγίου.
ἐπειτακοῖλον πρός στενῷ προσκείμενον,
τόν βρωκτὸν ἠχεῖν ὑπὸβίας του πνεύματος.

ideſt ex verſione Andreæ Divi Juſtinopolitani.

Dixit eſſe Inteſtinum Culicis

An-

Anguſtum, per parvi autem exiſtentis ipſius ſpiritum
Vi ire recta in podicem,
Poſtea concavum ad anguſtum adjacentem
Podicem ſonare à vi ſpiritus.

LIX. Abſit tamen quod Anatomicam indaginem tanquam laborem improbum traducam, ſolùm dolendum videtur, quòd cum Spartam hanc ſatis ornatam, & excultam eſse pateat, quantum Praxis Medica exigit, omnes ferè qui ingenio magis præſtant in id uſque ad temporis diſpendium incumbant, cum ad alia magis uſui futura mentem ac vires poſsent intendere, inter quæ non poſtremum ſanè locum meretur Epidemicorum Affectuum Hiſtoria, qua nihil in re medica forſan magis deſideratur, & minus excolitur.

DE ABUSU CHINÆ CHINÆ

DISSERTATIO Epiſtolaris.

QUæſiſti à me per literas, nec ſemel, Nepos cariſſime, quidnam ego ſentiam de celebri Febrifugo Peruviano, cujus uſum iſtic tam frequentem, tam magnum ſenſim factum ais, ut qui ſine hoc præſidii genere ad febrem oppugnandam velit accedere, tanquam inermis accedat, ac ſi forte æger intereat pro magno piaculo habeatur remedium iſtud non fuiſſe pertentatum. Quoſdam tamen adhuc eſſe, ut ſcribis, ingenuos Medicos, qui ſui juris ſint, & hujuſce remedii uſum quidem non abhorreant, ſed modum adhibendum velint, ut nec tam facile, nec in tanta copia ſit exhibendum, ſed potius hac in re rationem, & experientiam conſulendam, longe tamen vincere illorum numerum, qui ſibi plaudunt ex hoc ſolo remedio curatas febres, quas Natura ſi non tam cito, tutius tamen curaſſet non ita facile redituras. Quæris ulterius an ſalutare conſilium eſſet uſum Chinæ Chinæ pertentare ad ſolam prophylaxim, num ſcilicet antequam ingruat ſolita febrium periodica-

rum tempeſtas per æſtatem, ſive autumnum, bonum eſſet Chinam Chinam adhibere ad præcautionem, ne generetur fermentum illud, quod hujuſmodi febres excitare ſolet. Ut honeſtis petitionibus tuis ſatisfaciam, ad primum Quæſitum reſpondeo, juxta varias ætates, quas Divina Beneficentia percurrere mihi indulſit, varie ac diverſimode de Peruviano Cortice me ſenſiſſe; juvenili ætate, ac in virili etiam ſtatu, fateor mihi in magno pretio habitam Chinam Chinam, & illa familiariter uſum, non ita tamen ab illius veſano affectu me fuiſſe infatuatum, ut illam tanquam Panaceam omnibus remediis præferrem, procedente vero ætate, experientia edoctum à priori ſententia receſſiſſe me non parum, & non niſi cum ſumma cautione remedium hujuſmodi præſcripſiſſe. Sic frequenter evenit non ſolum in re Medica, ſed in aliis quoque facultatibus, quod ajebat Demea ille Terentianus.

Nunquam ita quiſquam benè ſubducta ratione
ad vitam fuit.
Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid adportet novi,
Aliquid moneat, ut illa quæ te ſcire credas neſcias,

Et

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Abſit tamen, ut febrifugi hujus vim arcanam contemptui habeam, etenim ingenue fateor Peruvianum Corticem unum eſſe ex iis quæ facilius admirari poſſumus, quàm intelligere. Sicuti enim divinum illud Hippocratis aliquando in morbis reperitur, ideſt quiddam abditum, quod humanum captum excedat, ita etiam in aliquibus remediis obſervatur non raro τὸ θεῖον, & potiſſimum in Peruviano Cortice. Admirandum eſt profecto quomodo ad exiguum pulviſculum quomodocunque exhibitum febris periodicæ furor conquieſcat, interdum etiam extinguatur, quod de quocunque alio remedio pharmaceutico non tam facile obſervatur, quod ſciam. Opium equidem, ex quo Nobile illud Nepenthes dolorum ſedativum, paucarum horarum ſpatio dynamin ſuam oſtendit, ſpiritus animales conſopiendo, ſed hujuſmodi virtus ephemera eſt, nam altera die dolor redit, aſt Chinæ Chinæ beneficium non tam paucis diebus clauditur. Cœtera remedia, uti omnia emetica, catartica, hydrotica in morbis quibuſdam promptam opem quam ſpondent, re ipſa

præſtant, ſed cum ratione, dum è corpore peccantes humores eductos adſpicimus, aſt exhibito Cortice, ſive in mediocri, ſive in larga doſi, ſaltem ut plurimum nihil ſenſibile propelli videmus, fortuitum enim eſt ſi aliquid per vomitum rejciatur, ſive propinata China China contingat alui dejectio, virtute ergo ſecreta, & adhuc incomperta Febrifugum iſtud agit id quod agit. Diu equidem, ſed fruſtrante diligentia à ſagacioribus Medicis allaboratum eſt circa hunc Corticem, ut aliquid proferrent quod animum veritatis avidum expleret, *ſed vincit adhuc natura latendi*, ut olim de Nili origine cecinit Lucanus.

Cum ergo poſt tot conatus magnorum Virorum, & facta tentamina per varia experimenta, num ſaltem pro ſolamine laborum in Vegetabilium familia in Europa aliquid analogum Peruviano Febrifugo reperiri poſſet, adhuc ignotus ſit operandi modus hujus celebris Antipyretici, aſſerere neceſse eſt rationalem non eſse illius uſum, ſed mere empiricum & amethodicum. Suppono Te clariores Scriptores legiſse, non eos ſolum qui ex profeſso de China China ſcripſere, qua de re tot in dies prodeunt novi-

tates,

tates, ut de hoc remedio jam habeamus Pandectas, ſed etiam eos, qui data occaſione tractandi de febribus, ac illorum remediis, de hoc Peruviano Febriſugo ſana mente, ac ingenue diſquiſiverunt, facile enim Tibi fuiſse exiſtimo obſervare quàm parum conveniant qui ex profeſſo de China China tractatus edidere, & illi qui data occaſione de hoc remedio judicium ſuum tulere, priores enim (qualis mos eſt eorum, qui de aliquo novo medicamento tractatus integros edunt, in eo quod laudandum aſſumpſere modum neſciunt, ac ut ait Juvenalis *de magnis majora loquuntur*) ſummis laudibus remedium iſtud ad Aſtra efferunt, Arborem Vitæ illud appellantes, alii vero ſuſpenſo pede de China China procedunt, bona & mala quæ non raro inferat ingenue exponentes, ſic laudatur ab his culpatur ab illis, ut legentes, ac præſertim Juvenes dubios relinquant in quam partem ſe dedere debeant. In provectiori ergo ætate experientia edoctus, & obſervatis noxis ab illa prognatis, cautius in illius uſu proceſſi, & mediocri ſolum doſi præſcripſi ad dracmam unam vel duas in febribus intermittentibus, quando nimis protractæ ægros fa-

tigarent ; in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recrearetur, & vires reſumeret, non ſine ſpe, imo cum certitudine febrem redituram, quæ una cum natura roborata, morbi cauſam expelleret, ſeu mutata aeris temperies, quæ in morbis diuturnis magnam vim habet, febris hiſtoriam abſolveret ; hæc mea eſt methodus, qua in ætate ſaniori ſum uſus. Cœterum in quacumque febre intermittente, quacumque ætate, ſexu, regione, tempore, temperamento, corporis habitu, conſtitutione, Chinam Chinam indiſcriminatim exhibere velle, magnum abuſum eſſe judico. Certe in Pueris, & Adoleſcentibus, ubi per æſtatem febribus intermittentibus, quæ ut plurimum ſunt tertianæ ſpuriæ, raro autem ſimplices, & exquiſitæ, parum proficuum obſervavi Chinæ Chinæ uſum, licet enim videantur aliquantum miteſcere, hoc febrifugo exhibito, ſæpiſſime redeunt, & ad multos menſes contumaciores perſtant, nec niſi ad oppoſitas anni tropas receptui canunt. Vidi anno elapſo Patavii in familia quadam, quæ multas puellas habebat, eodem tempore febribus iſtiuſmodi laborantes, cum ferina tuſſi

in

in principio acceſſionis, quibus cum varia remedia fuiſſent adminiſtrata, ſed incaſſum, & Mater inſtaret, ut illis præſcriberetur China China, nec Medici qui curationi aderant annuere velent, Mater libere dixit ſe tale remedium, cujus vim fuerat experta eſſe exhibituram, quod cum feciſſet febres ſemper contumaciores ſunt factæ, ac per totum autumnum, ac hyemem, uſque ad veris principium perdurarunt; ætas enim hujuſmodi ob errata in victu, & minorem per ambitum corporis humorum difflationem, ab hoc remedio, quod nihil è corpore educit, ſed potius concentrat, nil opis obtinet, fortior autem ætas, qualis eſt Juvenum & virorum facilius ſuſtinet incommoda, quæ poſset China China inferre. Aſt hoc de muliebri ſexu dici nequaquam poteſt, ſexus enim muliebris ex ſua natura minus aptus eſt ad beneficia reportanda ex uſu Chinæ Chinæ, minus enim operoſus eſt hujuſmodi ſexus, & larium domeſticorum magis amans; Monialibus præſertim intra ſua Clauſtra concluſis, parum ſalubrem eſſe Chinæ Chinæ uſum, ſatis compertum habeo; perraro etenim induci potui, ut illis Chinam Chinam exhiberem, nec niſi cum

pro-

proteſtatione febrem redituram, & pertinacius duraturam, Medici enim non ſolum ab ægris, ſed etiam ab aliis Monialibus interdum compelluntur præſcribere ea quæ nollent remedia, quod obſervavi pariter in puellis, quæ apud ipſas educantur.

A' Monialibus itaque antifebrile iſtud exoticum longe ablegare bonum judico, ab experientia ſic edoctus febres enim Sacrarum Virginum, ut ut parvæ, habent neſcio quid abditum, cui malo abigendo potius alchalia volatilia, quàm fixa conveniunt. Ab Ædibus quoque Nobilium, aliorumque potentium Virorum, in ocio urbano, ſeu ruſtri cum victus lautitia degentium, Chinam Chinam proſcribi utile judico, licet enim ubi interdum ex aliqua febre intermittente decumbant, quamvis caſſiæ modico purgentur, aut vena ſecetur, non tam facile diſponi poſsunt, ut ſatis tuto iis præſcribi poſſit febrifugum, ut ab aliis malis poſtea non plectantur.

Sed quid Medico Aulico agendum, inquies, ubi aut Conjugem, aut Filium Principis, ſive ipſum Regnantem Principem, febre aliqua intermittente inter æſtivos ardores decumbere contingat? Num ſuo Princi-

pi

pi, apud quem multoties glorioſas curationes, in hoc atque illo à ſe factas ſolo Peruviano Cortice, celebrarit, tam fidenter, tam animoſe potionem hujuſmodi porriget, ut illi præcordia non ſudent ob metum de aliquo improſpero eventu? Hac in re ſi Galenum conſulere velimus, optimum habebimus documentum, ille etenim, ut refert in Libro de *Præ. Ad Poſt.*, ab Imperatore, paſſione quadam ſtomachi ab aſſumpto cibo laborante, per noctem accerſitus, & ab ipſo interrogatus quo remedii genere hujuſmodi paſſioni mederetur, cui Romani Medici nil opis afferre potuiſſent, prompte reſpondit ſe cœteris hominibus ſic affectis vinum pipere inſperſum exhibere ſolitum, Regibus autem, non niſi *tutiſſima remedia* à Medico debere præſcribi; num autem Peruvianus Cortex inter tutiſſima remedia recenſeri debeat, judicet cui Cor ſapit.

Ex nuperis Ephemeridibus hebdomadariis, pro curioſorum pabulo ad nos deferri ſolitis, accepimus in Regia Perſona pertentatum fuiſſe Corticis Peruviani uſum, ſed non multa Medicorum laude & fortuna, in caſu intermittentis febris, ut reor,

cum

cum illius non expreſſa fuerit mentio, fugata enim, ſeu ſopita febris prohiberi non potuit, quin rediret, continuato licet ad prophilaxim Febrifugi uſu, at id forſan pro Regiæ Majeſtatis beneficio accipiendum, ut febris hiſtoriam ſuam perfecte abſolveret. Tutiorem ergo uſum habet hoc antifebrile in populari gente, quæ ex manuariis operibus vivit, quales ſunt Artifices continuis laboribus exerciti, quibus cum non vacet diu in lectulis ægrotare, ſuam ſi velint alere familiam, propinare licet potionem hanc febrifugam, etiam ab initio, paucis præmiſſis, ad conſuetos enim labores redeundo, congeſtos humores, & ſi quid noxæ Febrifugum affixerit, ſudore diſcutiunt. Hoc itidem dicendum de Mulieribus operoſis, quales ſunt quæ ſervili opere ſunt addictæ, uti lotrices, textrices, & aliæ hujuſcemodi. Gravidis quoque mulieribus, ſicubi à febre tertiana ſeu quartana corripiantur, facta aliqua levi purgatione, ſcilicet etiam V. S. lubenter remedium hoc præſcribi poterit & cum beneficio, præſertim in poſtremis graviditatis Menſibus, prævalet enim metus, ne concuſſio illa, quæ in febribus periodicis, & præſertim quartanis contin-

git,

git, fœtum cum Matris periculo poſſit excutere, quod ſi ex China China præjudicium aliquod ſubſequi poſſet, remedio futuram uterinam proluviem, quæ partum conſequitur.

Cum autem varia, ac diverſa ſint hominum temperamenta, & corporis habitus, varios, ac diverſos effectus operatur China China. In temperamentis melancholicis graviores noxas parere obſervavi, humor enim atrabilaris ferox eſt, nec tam facile auſcultat remedio febrifugo, licet ab initio primarius uſus Chinæ Chinæ in febribus quartanis ſibi famam & nomen compararit, aut ſi paululum febrem infringat, non multo poſt ferocior caput exerat. In temperamento quoque pituitoſo ſuſpectus eſt Chinæ Chinæ uſus, & quamvis paroxiſmi febriles in febribus ſpuriis poſt longum uſum Chinæ Chinæ conquieſcant, prolixior eſt reſtitutio ad priorem ſanitatis ſtatum, craſſi enim & pituitoſi humores poſt hujuſce remedii uſum fixiores fiunt, & minus difflabiles; homines corpulentos, & præpingues ſenſim cachecticos factos ex uſu hujus febrifugi, ac tandem longum poſt tempus obiiſſe obſervavi, licet aliæ culparentur cauſæ. Non

pau-

paucos hic memorare poſſem Mutinæ mihi obſervatos, in quibus hanc principalem cauſam credidi extinctam fuiſſe intempeſtive febrem; verum noxa hujus Febrifugi tanto pernicioſior eſt, quanto occultior, cum enim ægri ab illius uſu, non autem Naturæ beneficio evaluerint, ſi poſtea poſt aliquod tempus in morbos recidant, creditur a Medicis ab aliis cauſis prognatum morbum. In temperamento bilioſo ſecurior forſan Peruviani Febrifugi uſus, bilis enim humor ſubtilis, & facilis motus, non tam arctis vinculis adſtringi ſe patitur, ut propriis viribus ſe non expediat. Tempus quoque, regiones, & annorum conſtitutiones obſervandæ; æſtivo tempore felicius, ſeu minori damno exhibetur hoc remedium, & ſub finem Autumni, hyemali parum fauſto ſucceſſu, per totam enim hyemem fatigantur ægri, nec niſi ad primum veris acceſſum liberantur. Hoc idem evenit in regionibus humidis, ubi aer craſsus, & humidus, magis, quàm in ſiccis quæ puriori aere gaudent; quales ſunt Civitates Montibus proximæ, ſive Montanæ. Curioſum porro eſt quod in Conſtitutionibus meis Mutinenſibus annotavi, nam cum anno *1690* in auſtrina, & pluvio-

vioſa tempeſtate à veris principio per totam æſtatem campeſtris regio infra Mutinam Padum verſus aquis exundaret, quam ob cauſam peſsum ivere fruges cujuſcumq; generis, Ruſtici fere omnes eodem tempore ex tertianis febribus intermittentibus decumbebant, obſervatum eſt in illis, quibus fuit adminiſtrata China China, infeliciter ceſſiſse illius uſum, tardius enim convaluere, quàm ii qui ſoli Naturæ negotio commiſso multo citius ad Agrorum culturam rediere; ſequenti vero anno vagante urbana Epidemia tertianarum febrium in conſtitutione valde ſicca, & æſtate præfervida, Cortex Peruvianus in uſum adhibitus, honorem, & famam, quam priori anno amiſerat, viſus eſt recuperaſſe. Obſervationes iſtæ quas memoravi, multorum annorum ſunt fructus, & longævitatis à Divina Beneficentia mihi conceſſæ; hæ aſſectum, quo à principio in Peruvianum Corticem nimis effuſe ferebar, paulatim attemperarunt, & varium, ac ſuſpenſum in hujus remedii adminiſtratione reddidere; ſummatim igitur hoc Febrifugi genus apud me tanti non eſt pro febribus intermittentibus curandis, ut Medicina æque bene hoc præſidii genere

re

re carere non poſſet, & Veterum Febrifugis, quæ ſi non tam cito, tutius tamen operantur, febrium cauſam extenuando, & ſenſim exanthlando, non poſſet eſſe contenta, *qui veteri utuntur vino ſapientes puto*, ajebat Plautus in Caſſina. Equidem ſi damni dati, & collati beneficii à Chinæ uſu ineatur ratio, non tam facile crediderim, ut ab æquis judicibus illa poſſit abſolvi à crimine objecto, magis damnoſam illam eſse, quàm utilem, ſeu num liceat de Peruviano Cortice proferre, quod de Ottone ſcripſit Tacitus, *tantundem apud poſteros meruit bonæ famæ, quantum malæ*. Poſsem funeſtos caſus referre non paucos, quos obſervavi toto eo tempore, quo Mutinæ Medicinam feci, ſed prolixior eſsem, & Epiſtolæ leges tranſgrederer, unicum tantum in Viro inſigni ſatis noto referam, dum caſus, qui in gente vulgari contingunt ſine rumore terra obtegit. Comes Joannes Carolus Morandi placentinus, olim Sereniſſimo Principi Cæſari Eſtenſi Eques percarus, media æſtate ſimplici quartana correptus eſt, cui Medicus magnus Peruviani Corticis Fautor, facta ut puto lævi aliqua purgatione, ſeu etiam V. S. Chinam Chinam ad plures dies pro mo-

re ſuo præſcripſit , aſt Eques ille contumaciori febre facta in pejus ruere ſemper cœpit , donec appetente hyeme hydrops aſcites factus Placentiam aſportari voluit, ut in Majorum ſepulchro tumularetur. Hujuſmodi exemplum in quartana intermittente , multaque alia poſtmodum mihi obſervata in febribus periodicis , in quibus continuatus Febrifugi uſus obſtructiones & cachexias invexit , ut ægri cum ſanitate in gratiam nunquam redierint , ac tandem hydropici obierint , ut poſtremo contigit Domino Comiti Marſiano , alia inquam exempla cautiorem me fecere in præſcribendo hoc Febrifugo , licet febres eſſent de genere intermittentium . Indulgentior tamen fui in hujus remedii adminiſtratione , quando obſervabam ægrum ipſum inſtanter appetere tam decantatum præſidii genus , & quodammodo conqueri de mea procraſtinatione , novi enim quanti momenti ſit ægri confidentia in hiſce remediis aſſumendis , quæ ſibi profutura animo conceperint . Ne igitur tam magnam confidentiam fruſtrarer , Chinam Chinam in mediocri doſi , ut lædere non poſſet , & cum ſatis felici eventu exhibui , hac in re Celeberrimum San-

ctorium noſtrum imitatus, qui,ut in Methodo Vitandorum errorum Libro 13. Cap. 4, ſuadet Lapidem Bezoar, licet fictitium aliquando exhibendum, propter nimiam ægrorum confidentiam, & ut vitentur calumniæ propter confirmatam opinionem, quod malignæ qualitati obſiſtat: Hæc nimirum opinio de Lapide Bezoar, à veneranda Antiquitate in tanta exiſtimatione habito, fuit penes hunc noſtrum Profeſsorem, ut illum præſcriberet in fide Parentum, à qua opinione non multum abludunt noſtrorum temporum Medici peritiores modicæ fidei circa omnia bezoartica, & alexipharmaca, de quibus virgilianum illud dicere liceat, *poſſunt quia poſſe videntur*, quod dictum tamen Peruviano Cortici non videtur congruere, nam revera in febribus intermittentibus aliquid poteſt quia paroxiſmos ſiſtit per aliquot dies, atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant, atque id eſt, quod valde admiror, & in variis meis Operibus virtutem hanc arcanam commendavi, & nunquam ſatis admirari ceſſabo, ſed optandum eſſet, ut in periti, & prudentis Medici manibus eſſet hoc remedium, eò enim ventum eſt, ut vulgaris quiſque Medicus, & juvenis, qui

re-

recens ab Academia venerit, non vereatur periodica febre laboranti ægro Febrifugum iſtud ad multos dies, & in liberali doſi præſcribere ea ſecuritate, qua Magiſtros ſuos operari vidit; ſed hoc etiam eſſet tolerandum, niſi quoque Chirurgi, & Pharmacopolæ, inſcio Medico hanc arrogarent auctoritatem, ſibi plaudentes quod pauca impenſa ægrum è lecto cui diuturnæ febres affixiſſent citiſſime exemerint non ſine prævia purgatione & venæ ſectione, quæ duo magna remedia præmittenda cenſent, ut methodice videantur operari, quod ſi febris omnes illorum conatus eludat redeundo, in promptu habent ægrotantium errata in victu, & rebus non naturalibus, ſeu non exhibitam ad plures dies debitam Chinæ Chinæ quantitatem, ſed iſthæc apud mulieres, & imperitam plebeculam locum habent, non apud eos qui ſapiunt, febres enim intermittentes ab hoc remedio fugari videntur, ac Medicis nimis credulis facile imponunt, non enim vere fugantur, ſed potius concentrantur, & quia paroxiſmi non repetunt, putant nonnulli febrem abiiſſe. Adverte quæſo mi Nepos, ac diligenter obſerva, febres intermittentes poſt epotam

 Chi-

Chinam Chinam nunquam ad veram, & perfectam apyrexiam pertingere, qualis contingit quando natura ſponte per ſudorem, aut alias vias acceſſionem diſcutit, nam in tertianis exquiſitis in die intermiſſionis vera & abſoluta ex pulſu obſervatur infebricitatio, non ſic vero ubi aſſumpta fuerit China China, nam pulſus percipitur parvus, & cum aliqua frequentia, quod etiam à Doctiſſimo Etmullero fuit annotatum, ſic facile decipiuntur Medici qui putant febrem receſſiſſe, quæ tacite cubat, ut ignis ſub cinere doloſo, ſed optandum eſſet ut in apertam flammam erumperet, poſtquam æger ad aliquot dies ſilente febre roboris aliquantum reportaſſet, nam reditus febris remedii loco eſset. Novi olim Nobilem Virginem in Monaſterio S. Magdalenæ Mutinæ educatam, cui duplici tertiana ſpuria correptæ, & ad menſem integrum decumbenti, facta aliqua purgatione, aliiſque ſolitis remediis, Peruvianum Febrifugum exhibere conſtitui, ſed non ſine alterius Medici conſilio. Vocato itaque ad conſultandum D. Antonio de Abbatibus, & expoſita morbi hiſtoria, Chinam Chinam propoſui, ut unicum re-

me-

medium ad febris pertinaciam debellandam, ſeu aliquot dierum vaccationem à tam diris paroxiſmis obtinendam , at ille modeſte tamen ac humaniter pro more ſuo profeſſus eſt huic remedio ſe aſſentiri non poſse, rationibus & experimentis à ſe habitis, aſt ego tandem ab ipſo obtinui, ut aſsenſum præſtaret, ſed non ex animo , ut reor; propinata itaque Chinæ Chinæ potione ad aliquot dies , paroxiſmi obliterari viſi ſunt, ſed Nobili ægrotante pejus ſe habente , in ſummum mœrorem , & anorexiam prolapſa , quare mihi in votis erat reditus febris ad priorem ſtatum , ſic ad menſes integros decumbere in lecto coacta eſt, ut de illius ſalute non parum timeretur, è Monaſterio tandem educta , & apud ſuos liberaliori vitæ comiſsa, longum poſt tempus convaluit ; Hic nimirum Medicorum eſt error, ut ſi Chinam Chinam in hunc ſolum finem præſcribant , ut paucos à paroxiſmis dies liberos obtineant , interdum eludantur, febre amplius non redeunte, ſed tacite corpus depaſcente ; non abſimiles caſus alias mihi contigere , ut me pœnituerit hoc remedio uſum fuiſse. Rem felicius ceſſiſse annotavi quibus poſt aliquot paroxiſmos febris

denuo caput erexit etiam ferocior, quàm quibus febris viſa eſt prorſus extincta, & obliterata, ſeu parva ſubſecuta. D. Augustus Quirinus Rivinus Scriptor recens, in ſuo Libro Elegantiſſimo Medicarum Diſſertationum, Typis Lipſienſibus anno 1710 edito in Diſertatione de Febribus Intermittentibus, eos ſugillat, qui poſtquam aliquo ſpecifico febrem propulſatam videant, ut illam amplius non eſse redituram prædicent, ſibi plaudunt, & gaudent, ait enim *Medicos quoſdam gratulari, quando ægrotantes è charibdi in Scillam deduxerunt, ideſt febrem feliciter profligarunt, ægro interim vel contabeſcente, vel intumeſcente ab humoribus pravis, atque hydrope*, & paulo poſt mentione facta de Veterum Febrifugis, qualia ſunt Centaurium minus, Abſinthium, Carduus Benedictus, radix Gentianæ, & alia hujuſcemodi quorum uſum commendat, hæc ſubdit verba. *Idem hoc de Cortice Peruviano Gannaperide, vel ut alias vocatur China China, cenſeo, ut pote qui præ cæteris amaris aut Febrifugis revera nihil peculiare, aut tanta laude dignum præſtet. Certe ſive genuinum, ſive adulteratum ſit, quod venditur, ab ejus uſu interdum quidem febrem aliquando de-*

li-

lituiſſe, ſeu plerumque ſubſecutam pejorem recidivam, in aliis & fruſtraneam, & nocivam extitiſſe.

Utilior forſan eſſet Corticis Peruviani uſus in febribus intermittentibus malignis, ſi tales ab initio dignoſcerentur, obſervantur enim aliquando tertianæ febres vere intermittentes, ſed mali moris & perniciosæ, de quibus Mercatus peculiare Caput habet, quales ſebres Hippocrati non prorſus fuerunt ignotæ, in ſeptimo enim Epidemiorum hæc habet verba. *Cholericæ affectiones magis in æſtate fiunt, & febres intermittentes, & quibus horrores accedunt, hæ quandoque malignæ fiunt.* In hujuſcemodi caſu ſi aliqua pravitatis ſigna ſe prodant, quæ ut plurimum obſcura ſunt, & Medicos fallunt, non alienum erit hujus Febrifugi uſum pertentare, *periclitari enim oportet, cum morbus periculoſiſſimus eſt*, ajebat Hippocrates. Memini me vidiſse Mutinæ variis temporibus Conſtitutiones quaſdam tertianarum febrium intermittentium, ſed malignarum, quæ tertiaquaque die ſuas habebant acceſſiones cum rigore & horrore, & more ſolito per ſudorem fiebat ſolutio, ut ad perfectam apyrexiam devenirent, ſed quarta, aut quinta

 acceſ-

acceſſio tanto rigore invadebat, ut ægri non amplius incaleſcerent, concentrato pulſu, ac toto corpore perfrigerato, nec multo poſt interierint. In tam gravi ac ſubita tempeſtate Medici tanquam è gravi ſomno exciti, cum antea ſuper utramque aurem, ut dici ſolet, obdormirent nil tale expectantes in febribus, quæ cum frigore, & rigore accederent, abſoluta infebricitatione poſtmodum ſubſequente, tumultuarie ad ſacram anchoram Chinæ Chinæ ad uncias in vino infuſæ confugiebant, ſed incaſſum, paucos enim evaſiſſe obſervavi. Succurrit nunc mihi funeſtus caſus Domini Franciſci Guidonii, qui ex hujuſmodi febre miſere opetiit; laborabat Vir iſte Nobilis Media æſtate tertiana febre, quæ exquiſitæ ſpeciem referebat, ut altera die prorſus apyretos eſſet, & è lecto ſi vellet poſſet exurgere, die quinta h.e. quinto circuitu acceſſit febris tanto rigore, & frigore una cum mentis ſtupore, pulſu exili ut vix perciperetur, unde Medicus ad viſitationem pro more accedens, ad ægri adſpectum attonitus inſtitit me non procul abitantem ſubito pro Conſultatione acciri, in qua Vir ille cœteroqui doctus ingenue confeſſus eſt ſe

de-

deceptum à febre quæ tertianæ exquiſitæ morem, & leges omnino ſervabat, nullo ſe prodente pravitatis ſigno. Propoſuit ille Peruvianum Febrifugum more ſuo propinandum, annui ego memor dicti illius, quod habet Celſus, *in præcipiti periculo multa recte fieri alias omittenda*, ſed altera die aphonus, & gelidus æger mortuus eſt. Eodem fato obiit D. Comes Fortunatus Corteſius, D. Joannes Altimanus, & complures alii eodem pene tempore, per paucos enim ab hujuſmodi febre correptos evaſiſſe vidi. Credo equidem, quod ſi attentius haſce febres, quæ æſtate potiſſimum aliquando caput exerunt, obſervarent Medici, credo inquam quod ſigna quædam pravitatis deprehenderint; magnarum enim calamitatum parva ſolent eſſe ab initio ſigna, ut in morbis peſtilentibus evenit. *Sæpe exiguus mus augurium tibi triſte dabit*, ajebat Doctiſſimus Fracaſtorius de Contagione.

In Febribus porro continuis, dummodo de periodicarum proſapia ſint, ſi malignum quid portendant, jamdudum ſcio familiarem eſſe iſtic Chinæ Chinæ uſum, & in larga doſi, ſed multæ deceptiones hic etiam con-

tin-

tingunt, nam febres continentes, eſſentiales ut vocant, interdum etiam inflammatoriæ, perſæpe de natura intermittentium participare creduntur, cum enim in febribus vere continuis obſerventur aliquando parvi motus, & horrores ex internis vellicationibus, quales febres intermittentium naturam ſapere exiſtimant, unde conſuetum remedium præſcribere non dubitant; habent enim id omnes fere morbi, ut veſpertinis horis graviores ſint, *Quale eſt ad veſperam exacerbari, ita & in omni morbo*, ajebat Hippocrates 4. Epidemiorum, omnibus pene ægrotantibus commune eſt, ut accedente Sole ad occaſum magis moleſti ſint, atmoſphœra etenim tunc gravior eſt, ac perſpiratus debilior, quod in morbis melancholicis manifeſte deprehenditur. Quartana febris, annotante Fernelio in Libro de Abditis morborum cauſis, nunquam, vel raro antemeridianis horis, ſed pomeridianis ſuas habet acceſſiones. Quod ſi unum vel alterum exemplum afferatur eorum, qui in aliqua febre continua peſſimis accidentibus comitata, ut pro conclamatis haberentur, Chinæ Chinæ potione ad uncias integras in vino infuſæ pluries in die exhibita, evaſerint,

ut

ut hoc ſolo remedio ab Orci faucibus videantur erepti, talia exempla tanti non ſunt, ut animum faciant ad Chinæ Chinæ uſum indiſcriminatim, ac tam liberaliter adhibendum. Antequam Chinæ Chinæ nomen innoteſceret, hujuſmodi portenta viſebantur, ut in incerto eſset num medicamentorum, an fortunæ beneficio ægri convaluiſsent; *quemadmodum enim*, uti ajebat Celſus, *moritur aliquis de quo Medicus ſecurus fuit*, quod non raro evenit, *ita aliquando quidam deſerti à Medicis convaleſcunt*. Cum decem ab hinc annis clauſo jam Lyceo Mutinam veniſsem ad otia captanda, nec ſatis cavere poſsem, quin implicarer in curandis ægris, ac forte ex febre continua decumberet inſignis Juris Conſultus, vocatus ad conſultandum cum Medico, qui curæ aderat, ac poſtmodum quoque accerſito Domino Paulo Piela Clariſſimo Medico Bononienſi, qui paucis ab hinc annis omnium dolore è vivis exceſſit, varia quidem adminiſtrata ſunt remedia, ſed ægro in pejus labente, unde alter Medicus, magnus Chinæ Chinæ virtutum aſsertor, declamare cœpit nullum aliud ſupereſse remedium, quàm Peruvianum Corticem ſuo more exhibere; modeſte reſponſum febrem eam

eam non eſſe, cui conveniret tale remedium, ſed illo inſtante, ac domeſticis omnibus nos arguentibus, quod in re deſperata unicum remedium arceremus, prædictus D. Piela, & ego aſsentiri neceſsarium eſſe credidimus, ne quidquam relinqueretur inauſum. Per duos vel tres dies, ſi bene memini, quolibet mane, & forſan etiam pluries in die propinata Chinæ Chinæ potio pro more, ſed ægro in deterius ruente, & pulſu ita depreſſo, ut vix perciperetur, quo viſo aperte proteſtati ſumus, ab hoc Febrifugo deſiſtendum, quo facto pulſus paulatim cœpit aſsurgere, ac ſenſibiliter percipi, torpore quo prius æger tenebatur diſcuſso, ſic tandem poſt multos dies ſolo victu, remediis omnibus ablegatis, præter ſpem prioris Medici, qui inter mortuos illum referebat, perfecte convaluit Vir ille, dignus ſane qui longum tempus viveret, ſed paucos poſt annos communi fato cedere illi neceſſe fuit, num autem in poſtrema ægritudine ſolito Febrifugo potionatus fuerit, omnino mihi ignotum. Caſus hic, & plures alii, quos Mutinæ variis temporibus, & hic quoque Patavii, de infauſto ſucceſsu hujuſce remedii obſervavi, mihi in mentem

re-

revocant quod in Actis publicis Lipſienſibus Anni 1701. memini me legiſse de Conſtitutione quadam Uratislavienſi Anni 1699, in qua febribus continuis populariter graſſantibus, China univerſaliter exhibita cauſa potiſſima habita fuerit, quæ Annum illum nefaſtum plurimorum morte redìderit, qualis hiſtoria fuſius legitur in Ephemeridibus Curioſorum Naturæ Anni 1702, talia leguntur de Chinæ uſu in continuis febribus. Nimius eſsem ſi referre vellem mala, quæ apud graviſſimos Scriptores de China China leguntur. Videndus Etmullerus de Uſu, & Abuſu præcipitantium, ubi ait perſæpe concentrari acidum morboſum, quod compreſſum ad inſtar ſpiræ contortæ, ubi vim reſumat, ſuos niſus impetuoſiores reddere, quod idem experimur in Automate ubi diu quieverit, motus enim ſuos ab initio velociores efficit. Legendus Thomas Sidenham de febre intermittente, ubi de Quartana, agens de uſu Pulveris Peruviani, quem magis laudat paulatim ſumptum, & pluribus vicibus, quàm in ipſa acceſſione, ut fieri ſolet, ſic enim ait ſenſim ſanguinem turgere, & officium ſuum abſolvere, neque enim bonum putat febrilem motum illico compeſce-

ſcere, & ſanguinis deſpumationem cohibere. Legi quoque meretur Obſervatio D. Danielis Grugeri in Ephem. Ger. Decadis 3. Anno 3. ubi de intempeſtivo Chinæ Chinæ uſu varios caſus refert, ſed unum præcipue memoratu dignum de Paſtore quodam, qui prius Epilepſia laborabat, ſingulis menſibus recurrente, ſed Quartana correptus, quæ ipſi remedio erat, & ut ex Hippocrate à magnis morbis liberat, præterlapſo dimidio anno tædii ex longa febre pertæſus Corticis Chinæ Chinæ dracmam unam ad aliquot dies aſſumpſit, febris quidem abiit, aſt Epilepſia rediit. Memoratu quoque dignum eſt, quod in paulo ante citata Uratislavienſi Conſtitutione legitur de duobus Clariſſimis Medicis Ricchardo Louver celeberrimo Anatomico, qui Elegantiſſimum Tractatum de Corde edidit, & Sohort, qui in febre continua ex temulentia orta Peruvianum Corticem ſumpſerunt, qui nono, vel undecimo die, aut circiter utrumque è medio ſuſtulit. Nefas porro ducerem omittere id quod refert Doctiſſimus Joannes Uvilelmus Rhambergius in Ephem. Cur. Nat. Decad. 3. Anno IX & X, ubi narrat hiſtoriam cujuſdam legionis pedeſtris, quæ prope Manhemium æſtiva Caſtra po-

poſuerat, & paulo poſt 400. fere milites febre tertiana correpti fuere, quibus Chirurgus ad aliquot dies Chinam Chinam exhibuit, qui brevi omnes hydropici evaſere cum omnimoda virium & appetitus proſtratione. Febres hujus generis, quæ ubi eò pervenerint, ut amplius non recaleſcant corpora, audio iſtic algidas à Practicis appellari, ſed ſcito illos decipi, nam febres algidæ alio nomine caſtrenſes dictæ, à ſui initio uſque ad finem algorem habent comitem perpetuum, de quo vide Etmul.de Febr., Helmo. de Febr., Sylvium, & alios. Hinc magnum documentum habere poſſunt caſtrenſes Medici, quàm periculoſum ſit in febribus hujuſce indolis hoc Febrifugo uti, nam in morbis hujuſmodi generis (quod idem de Epidemicis dicendum) ſanum conſilium eſt pravos & malignos humores ad ambitum corporis per diaphoretica ſenſim promovere, potius quàm figere, & concentrare, uti fecit Chirurgus ille imperitus. Vide quæſo mi Nepos quomodo ex nimia facilitate præſcribendi Peruvianum Febrifugum in febribus, hoc remedii genus factum fuerit adeo commune Chirurgis, Pharmacopœis, Agyrtis, & ipſis quoque Fœmi-

nis

nis, ut non amplius in Medicorum poteſtate ſit illud rite adminiſtrare, & ſi Medicus rationibus velit obſiſtere, ægri ipſi febris obſtinationem faſtidientes, inſcio illo Quinquinam capiant, quale vitium in hiſce regionibus ſatis obvium & familiare eſt, ſed magno ægrotantium damno, qui pœnas luunt, poſtmodum hippochondriacis affectibus, chachexiis, ac lentis febribus correpti, ut poſtea cogantur Medicos pro curatione accerſere, qui multis remediis, atque febres excitando morbum vincant, & remedia quærant ad ſepultum ignem ſuſcitandum, in quem finem laudatus Etmullerus ſpiritum ſalis armoniaci commendat, & ficus Pharaonis, qui tertianas febres excitare creduntur.

Novum non eſt ignem febrilem penes prudentes Medicos ſuum uſum habere. Sic Celſus ſcripſit *licere febres parvas augere, fortaſſe enim curationi opportuniores fient*. Aureus extat locus apud Hippocratem de febre, quæ in Apoplexia interdum accenditur, qualem locum obſervat Ballonius Medicus experientiſſimus, nam ſi Apoplexia ſit ſine febre, venam ſecandam ſuadet, ſi vero cum febre præſertim acuta, à V.S. omnino cavendum, ipſi enim

enim Naturæ arma præripimus; quibus hoſtem ſuum potuiſſet confodere. Alter locus Hippocratis extat in Libris Epidemiorum, *Puerperis convulſis ignem fac*, ajebat ille, hoc eſt febrem magnam excitato; febris enim continua græce pyr dicitur, parva autem pyretos. Idem præſtat ignis febrilis corporibus male affectis, ac ignis agris humidioribus.

Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros, ajebat Virgilius in Georgicis, varias quidem rationes inibi affert Poeta vere phyſicas, ſed illa potior eſt, cum ait

—— ſive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exſudat inutilis humor.

Non ſemper terreri Medicum decet, ſi videat in febribus calorem augeri, *pus* enim *fit* ajebat laudatus Ballonius, hoc eſt humorum maturatio, merito itaque reprehendit idem Scriptor eos Medicos, qui in febribus cum videant calorem augeri, mittunt ſanguinem, quod proculdubio non facerent, ſi abſceſſum viderent in parte aliqua externa, nam potius maturantia, & calorem foventia, quàm V.S. & refrigerantia adhiberent, *quæ* enim *ſuppurantur non rever-*

tuntur, ajebat Hippocrates, *ipſa enim maturatio judicatio ſimul & abſceſſus*. Haud aliter evenit in periodicis præſertim febribus, ex uſu Quinquinæ intempeſtivo, impeditur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat, hinc poſtea habitus cachectici fiunt, & diſpoſitiones ad hydropem. Hæc olim non ignota erant Medicis Mutinenſibus meorum temporum, uti D. Joanni Manzino Viro ſane doctiſſimo, ſed Chinæ Chinæ nimis infenſo, D Joanni Baptiſtæ de Grandis, D. Scajolæ Equiti, D. Antonio de Abbatibus, D. Antonio Ferrarino, Viro, ſi quis alius, omnigenæ eruditionis, Protomedico vere digniſſimo, hactenus ultimo eorum, qui in Aula Eſtenſi hujuſmodi titulo fuerint inſigniti, aſt ii omnes jamdudum è vivis exceſſere; vivit tamen adhuc D. Franciſcus Tonanus feliciſſimus Practicus jam ſenex, Platonis ætatem prætergreſſus, qui eorum quæ diximus teſtis eſſe poteſt, ſcitque ipſe quàm raro, quàm caute a laudatis Viris præſcriberetur in quibuſcumque febribus Peruvianus Cortex, ut pote quem ſuſpectum habebant, & infidum, cum nihil de cauſa morbifica viderent excerni, ac idem evenire, quod interdum in Corporibus a Chacodœmone obſeſſis

eve-

evenit,quando ab Exorciſta malignus ſpiritus ſolum in aliqua parte figitur, ſed non expellitur. Quinquinam autem facultatem figentem habere pro re certa ſuppono; cum motum ſanguinis, & ſpirituum compeſcat, & alvum ipſum denſiorem faciat, obſervatur enim, iis qui ad plures dies hoc remedio uſi fuerint, ventrem adſtringi, ut clyſteribus indigeant; vim hanc hujus Febrifugi fluida, quæque in noſtris Corporibus cogendi, talem eſſe credidit Gedeon Harveus, ut ſcripta hæc verba reliquerit, *omnes evacuationes ſupprimit China China per ſe, ſed non per accidens*.

Nunc autem quando uſus, *quem penes arbitrium jus eſt & norma medendi*, ita Mutinæ obtinuit, ut tanto in honore Febrifugum iſtud ſit, ut nullibi magis, expectandum num ad longum tempus duratura ſit illius fortuna, habent enim ſua fata medicamenta, ſicuti cœtera omnia. Radix Chinæ ab Indiis Orientalibus in Europam devecta, olim inter Medicamenta ad morbos chronicos & contumaces propulſandos, principatum obtinuit, ac tantam affinitatem cum natura humana habere credita, ut cum cibariis ipſis locum obtineret; modo pene obſole-

vit illius uſus, ac in Officinis carioſa reperitur. Qualis ſors Quinquinam maneat, imposterum decernet tempus.

Verum hic mirari ſubit quomodo intra Scultennam, & Gabellum tam altas radices egerit Planta hæc Peruviana, non ita vero in Solo Bononienſi finitimo. Certe apud Bononienſem Scholam, quæ cœteris pro Regula Policleti eſſe poteſt, ſatis moderatus ſemper fuit, eſtque etiamnum, ut audio, hujus febrifugi uſus. Quanta cautione Peruvianum Corticem præſcriberet Celeberrimus Malpighius, ſatis patet ex Centuria Conſiliorum hujus Auctoris Patavii impreſſa Conſilio 97, in quo Vir iſte Sapientiſſimus in Febre lenta cum tenſione abdominis poſt uſum Aperientium, Diureticorum, Chinam China proponit ad ſcrupulum unum ſingulo mane, ſive alternis diebus per quindecim dies. Itidem in Opere ejuſdem poſthumo, Londini impreſſo, hæc de China China leguntur verba. *Remedia, quæ vulgariter inventa creduntur à caſu, & fortuito, & à ſola Empirica, egent pariter, ut examinentur à ratiocinante, & reducantur ad tutam operandi naturam; Id experimur in uſu Chinæ, quæ ſine arte adhibita, non ſolum eſt cauſa*

re-

recidivarum, ſed etiam fixationum, & ut plurimum cachexiæ, hinc neceſſe fuit pro illius tuto uſu ab eadem elicere tincturas in pauca doſi, & paulatim, & aliis cautionibus, à priori erutis, eam exhibere. Omittam referre, quæ de hujus remedii malo uſu Scripta extant apud Georgium Baglivum in Libro de Fibra Motrice, Nicolaum Lemeri in curſu Chimico, Theophilum Bonetum in Medicina Septentrionali, Mercurio Compitalitio, & apud Polialthem.

Sed forte quis dicet ignotam fuiſſe novam hanc Methodum Chinam Chinam exhibendi in larga doſi ad uncias, & pluries in die, ac in illius uſu perſiſtere donec febris extincta fuerit. At iſta Methodus nova non eſt, licet pro nova venditetur, jamdiu in Germania uſui eſſe cœpit, ut videre eſt in Epiſtola reſponſiva Roberti Bradi ad Thomam Sydenham, ibi enim verba hęc ſcripta reperio. *Equidem ſcio quoſdam haud infimi ſubſellii Medicos, qui in magna quantitate, & doſi ſæpius repetita eum exhibent; alios item qui ex eodem extracta, infuſiones, & ex infuſionibus julapia, & emulſiones conficiunt, quibus modis ſe non tantum intermittentes, ſed & continuas quaſdam certo curare affirmant.* Profecto hac in re nil inauſum,

nil intentatum reliquit Medicorum induſtria, ut etiam excogitarit ex Chinæ Chinæ decocto Clyſteres Febrifugos. Jam multa habita ſunt experimenta permiſcendo Chinam, cum variis Spiritibus, cum ſuccis corporis animalium, cum ſucco pancreatico, cum bile, cum ſanguine recenter extracto, ad obſervandum, num aliqua fiat effervefcentia, & colorum mutatio. Hujuſmodi tentamina, quæcumque ea ſint, non improbo, ſed dico hac in re non paucas contingere hallucinationes; in Stomacho etenim ex ſucco acido, qui inibi ex naturæ lege hoſpitatur, & alchali fixo Chinæ Chinæ fit lucta, & exinde novum concretum, quod ad alias partes demiſſum, diverſas habet vires, quod permixtum cum ſucco pancreatico, cum bile, cum ſanguine, quid operetur ſcit Deus. Quantum in rerum natura poſſit mixtio, ex nitri, ſulphuris, & carbonis permixtione, unde emergit pulveris pyrii tantarum virium compoſitio, jam ſatis notum. Sat celebre eſt illud Auſonii de Muliere mœcha, quæ Marito zelotypo toxicum pedit, ac poſtea ut illius vim geminaret, Argentum vivum porrexit, ſed antidotum prioris veneni exhibuit. Ex permixtione ſolutionis Vitrioli cum ſolutione

Chi-

Chinæ Chinæ obſervavi ſpeciem quandam atramenti, unde ſuborta mihi ſuſpicio idem fieri in Stomacho ex potione Chinæ Chinæ dum acido permiſcetur, ſicque fermenti febrilis craſim inverti, ac impotentem fieri ad novos motus febriles excitandos. Neque novum intermittentes febres æſtate pervagantes pendere à ſalſoacido fermento, licet ut plurimum opinio ſit à luxuriante bile progigni. Æſtate acida quæque avide appetimus ac utimur, & fructus hujuſce naturæ exquirimus, unde Ventriculi acidum tunc temporis abundare non alienum eſt credere, quamvis enim in principio febrium intermittentium reici ſoleat multa bilis, irritamentum prius in Stomacho factum ab acido turgente, vaſa cholidoca trahere poteſt in conſenſum, veluti fit in nephritica paſſione; puto ergo Chinam Chinam totam vim ſuam in Ventriculo exerere, quia video in febre intermittente, alterum paroxiſmum, qui expectabatur, omnino ſiſti, quod certe admirationem facit; in aliis autem locis extra Ventriculum, aut parum, aut nihil operari, ſeu quia illius virtus ſit infracta, ſeu quia contrarietatem non reperiat, nam ubi febris primo periodica, po-

ſtea continua facta fuerit , nihil admirandi obſervo , quod Chinæ Chinæ, licet larga dosi aſſumptæ , mereatur adſcribi , febris enim ad plures dies perſtat & paulatim ſolvitur.

Dum hæc ad Te ſcriberem , allata eſt mihi Epiſtola , quæ funeſtum caſum Comitis Torricini , Sereniſſimi Ducis Guaſtallæ Miniſtri, referebat. Vir iſte parva febre laborare cœpit , ut vix annotationem ſenſibilem haberet ; modico Caſſiæ à Medico familiari purgatus eſt , ac alterantibus ad univerſalem purgationem diſponebatur. Medicus alter majoris autoritatis acceſſit , qui Chinam Chinam propoſuit , ut ægrum ad ſolitum miniſterium , quàm primum remitteret , repoſuit alter ſibi non ſatis tutum videri impurgato Corpore hanc febrem velle abolere , ſed prævaluit conſilium , quod citam ſanationem pollicebatur . Exhibita China China , modo in tota ſubſtantia , modo in vino infuſa , ſed parum fauſto ſucceſſu , augebatur enim febris in dies , facta manifeſte continua , ſed die 20 nequitiam ſuam aperte prodidit , vocati illico è vicinis regionibus alii Medici , ſed Vir ille inter Medicorum controverſias miſere oppetiit.

tiit. Caſus hujuſmodi, hic & illic identidem occurrentes, ſive ob remedii improprium uſum, ſive ob ejuſdem occultam malitiam, in cauſa ſunt, ut Peruvianus Cortex à Doctis Scriptoribus, veluti Uvilliſio, Etmullero, titulis parum honorificis vocitetur.

Sed ex his, quæ hactenus de Peruviano Cortice diximus, nolim quis inferat, velle me ex albo Medicaminum Chinam Chinam expungere; abſit hoc, habeat ſuos uſus remedium iſtud, beneficium quod afferre poteſt, ab illo excipiamus, & malo, quod interdum ex illo conſequitur, bene uti diſcamus; periti Nautæ ventis etiam adverſis aliquando portum fortiter occupare norunt. Illius uſus ſit qualis eſt Opii, quod magnum eſt dolorum ſedativum; in doloribus nephriticis, cholicis, podagricis, aliiſque ſimilibus ſingulare beneficium ab Opiatis habemus, non quod morbi cauſam tollant, ſed quia gravia ſymptomata compeſcant, vigilias ſcilicet contumaces, & ſpitituum diſſipationem, interim reparatis per ſomnum viribus, morbi cauſa auferenda propriis remediis. At quia ſcimus, quod ubi vis Opii expiravit, redituros priſtinos dolores, an

rurſus altera die repetenda opiata ad prophilaxim? Nemo prudens Medicus id aget, ſed ægro petenti, & inſtanti denuo idem remedium offerri, reluctabitur, ne morbi cauſam figat, & contumaciorem reddat, Opiata enim ea cautione ſunt exhibenda, ut è ſomno excitare poſſimus, quem obdormire volumus. Mehercle ſi papaveris virtus nobis ignota eſset, aut Plantam hujuſmodi Europa non aleret, ac ex Indiis ad nos deferretur ſuccus concretus, cujus grana tria vel quatuor paucarum horarum ſpacio dolores quoſcumque graviſſimos ſedarent, ut poſt aliquem ſomnum ad analgyſiam devenirent, majori certe admirationi eſſet tantarum vilis plantâ, ex qua haberetur tantarum virium ſuccus, quàm Cortex Chinæ Chinæ, quæ exhibita præſentem febrem non tollit, ſed eam quæ altera die erat reditura. Sicuti ergo compoſita ex Opio à prudenti Medico non exhibentur in vehementia dolorum, niſi ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione, ita ut diximus, ad eandem finem obtinendum admittendus, & laudandus Chinæ Chinæ uſus in febribus præſertim intervallatis. Aſt quotidie, ac pluries in die larga doſi,

ut iſtic fieri ſolet, in febribus, quæ maligni aliquid præferant, amaris potionibus Chinæ Chinæ in vino infuſæ, miſerum ægrum conficere, id eſt quod periculoſum, & omnino empyricum exiſtimo.

Hæc habe mi Nepos pro reſponſione ad primum tuum quæſitum, de quo multa alia haberem dicenda, provocante materia. Scio me hac Diſſertatione non multum gratiæ reperturum apud eos, qui communium errorum reprehenſionem in propriam calumniam referunt, ſed neminem hic nominavi, nec veteris Comœdiæ more volui quemquam perſtringere. Mens mihi ad publicum beneficium ſolum fuit iſthæc conſcribere, non laudes quærere, eas potiſſimum, quibus uti ſolent Scriptores in re Medica, cum aliis Scriptoribus ampulloſis titulis laudes cumulando, quæ nec ipſis Medicinæ Parentibus vix convenirent, ut alias ſimiles ab iis exigant. Revera novum non eſt hoc vitium, ſed ad ſummum devenit. Suppetit mihi egregium dictum D. Hieronymi in Epiſtola ad Celantiam, quæ Epiſtola creditur D. Paulini. *Eſt ſane grande & ſubtile artificium, laudare alterum in commendationem ſui, & decipiendo, animum ſibi obligare decepti.*

Al-

Alterum quæſitum, num ſcilicet ſalubre foret pertentare Corticis Peruviani uſum ad prophylaxim, paucis abſolvam. Suppono Te pro remedio prophylactico non intelligere hujus remedii uſum, profligata febre, ne amplius redeat, licet enim à Medicis in hoc ſenſu communiter accipiatur, proprius tamen non eſt illius ſenſus, nam ut Joannes Gorræus in ſuis Definitionibus medicis, nomine prophylaxeos intelligendum eſt remedium illud, quod potius operetur ne morbus aliquis accedat, quàm quod jam profligatus redeat, ſed hoc multo ante ſcripſerat Galenus in Commento Aphoriſmi 22 Sectionis ſecundæ, puto igitur ſecundum rationem licere experiri Febrifugum Peruvianum, ſed modica doſi ad aliquod tempus quolibet mane, antequam febrium periodicarum, & continuarum quoque per æſtatem, & autumnum ingruat tempeſtas, nam ex Hippocrate, *Quæ facta tollunt, ante facta fieri prohibent*, quem locum primo adſpectu obſcuriorem egregie exponit Valleſius, purgationes, Venæ ſectiones, ſolita morborum remedia antefacta, ut primo vere, fieri prohibent morbos æſtate & autumno. *Quibus convenit Venæ*

næ ſectio, vel purgatio, hos Vere purgare, vel Venam ſecare oportet, ajebat Hippocrates Aphoriſmo 47. 6. Sectionis, in cujus Aphoriſmi expoſitione ajebat Galenus ſe hiſce remediis multos præſervaſſe graviſſimis morbis per autumnum laborare ſolitos; hujus tamen remedii ad prophilaxim uſum, ſi quis velit experiri, exhibendum exiſtimo in iis, qui commodo fruantur ſanitatis ſtatu, nam ſi quid noxii Chinæ inſit, convenienti corporis exercitio facile excutient. At forſan conſilium magis ſanum erit remedium iſtud, natura ſua doloſum omittere, nam ex Celſi monitu *cavendum ne in ſecunda valetudine adverſa præſidia conſumantur*. Vale.

Dabam Patavii die 20. Julii 1714.

6 34